T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET B. İBRAHİM'İN MANZÛM ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM TERCÜMESİNİN METİN VE TAHLİLİ (İLK ON BEŞ FASIL)

AHMET AYDIN

2501130460

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ

İSTANBUL-2016

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET B. İBRAHİM'İN MANZÛM ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM TERCÜMESİNİN METİN VE TAHLİLİ (İLK ON BEŞ FASIL)

AHMET AYDIN

2501130460

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ

İSTANBUL-2016

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	AHMET AYDIN	**Numarası** :	2501130460
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI	**Danışmanı** :	YRD. DOÇ. DR. BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ
Tez Savunma Tarihi	:	03.06.2016	**Saati** :	14:30
Tez Başlığı	:	"MEHMET B.İBRAHİM'İN MANZUM ŞİR'ATÜ'L - İSLAM TERCÜMESİNİN METİN VE TAHLİLİ (İLK ON BEŞ FASIL)"		

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. ALİ ÖZTÜRK		
2- DOÇ. DR. AHMET KARATAŞ		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. NURETTİN GEMİCİ		KABUL
2- YRD. DOÇ. DR. HASAN KAYA		

Versiyon: 1.0.0.2-61559050-302.14.06

ÖZ

MEHMET B. İBRÂHİM'İN MANZÛM ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM TERCÜMESİNİN METİN VE TAHLİLİ (İLK ON BEŞ FASIL)

AHMET AYDIN

Şir'atü'l-İslâm, İmamzâde Muhammed b. Ebû Bekir'in XII. yy.da kaleme aldığı fıkıh ve âdâb-ı muâşeretle ilgili konuları içeren Arapça bir eserdir. Bu eser, Osmanlı ulemâsı tarafından ilgi görmüş, eserin manzûm ve mensûr olmak üzere birçok tercümesi yapılmıştır. Bu çalışmaya konu olan manzûm *Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm* ise Mehmed b. İbrâhim tarafından XVI. yy.da kaleme alınmıştır. Eser, yaklaşık olarak 9.000 beyitten oluşmaktadır. Çalışmaya konu olan kısım ise ilk on beş faslın ihtivâ ettiği 1762 beyitten ibârettir. Eserde, hasta ziyâretinin âdâbı, cenâze işlemleri, hayvan hakları, nazar, aile ilişkileri, sosyal ilişkilerde uyulması gereken kurallar, giyim kuşamla ilgili hususlar ve sosyal hayatın düzeni gibi bir insanın günlük hayatına ilişkin konular, 48 fasıl halinde detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Çalışmaya *Şir'atü'l-İslâm*'ın tanımı, içeriği ve kapsamı ele alınarak başlanmış, eserin müellifi ve mütercimi hakkında bilgi verilerek devam edilmiştir. Daha sonra eserin içerik ve şekil özelliklerine değinilmiş, eserdeki dinî ve tasavvufî kavramlar incelenmiş ve son olarak da *Şir'atü'l-İslâm*'ın edisyon kritikli metni verilmiştir. Bu çalışmayla ilim âlemine *Şir'atü'l-İslâm*'ın farklı bir nüshası sunulmuş, eserin Türk-İslâm edebiyatındaki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şir'atü'l-İslâm, Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm, İmamzâde, Muhammed b. Ebû Bekir, Mehmed b. İbrâhim, Manzûm Tercüme.

ABSTRACT

THE CRITICAL EDITION OF MEHMED IBN IBRAHIM'S POETICAL TRANSLATION OF SHIR'AT L-ISLAM

AHMET AYDIN

Shir'at l-Islām is an Arabic work written by Imamzada Muhammad ibn Abu Bakr in the 12th century on fiqḥ and Islamic etiquette. This work took the attention of the Ottoman scholars and was translated in prose and verse for many times. The poetical translation studied in this thesis, *Tercume-i Sir'atu'l-Islam*, was conducted by Mehmed ibn Ibrahim in the 16th century. It consists of 9000 bayts out of which 1762 couplets from the first fifteen parts are examined in this study. It gives detailed information in 48 chapters on visiting patients, funeral procedures, animal rights, the evil eye, naming of children, family relationships, rules to be followed in social relations, clothing rules and the layout of the social life. This study starts with the description of Shir'at l-Islām and introduces its author and translator. Then it continues with the analysis of the Tercume which examines its literary features and the religious and mystical concepts found in the text. The reader will find the critical edition in the end. The main purpose of this study is to introduce a new text or version of Shir'at l-Islam to the field with a detailed description about its place and importance in Turkish Islamic literature.

Keywords: Shir'at l-Islam, Translation of Sir'atu'l-Islam, Imamzade Muhammad b. Abu Bakr, Mehmed b. Ibrahim, Poetical Tranlation.

ÖN SÖZ

Bir milleti millet yapan en önemli hasletlerden biri hiç şüphesiz o milletin lisânıdır. "*Dil, bir milletin hâfızasıdır. Eğer bir toplum dilini kaybederse hâfızasını kaybeder. Bugünü düne bağlayan köprüler dinamitlenir*." der Cemil Meriç. Dil bir milletin hâfızasıysa eski eserlerle dolu kütüphaneler de o dilin hâfızasıdır. Bugünle dünü birbirine bağlayan köprülerin daha sağlam olması için kütüphanelerimizde gömülü halde bulunan defineler gün yüzüne çıkarılmalı, okunmalı, okutulmalı ve anlaşılmalıdır. Bu düşüncelerle, kıymetinin bilinmesini bekleyen eserlerden biri olan, Osmanlı ulemâsınca yapılmış çok sayıda şerhleri, nesren ve nazmen tercümeleri olan ve günümüzde hâlâ okunmaya devam eden *Şir'atü'l-İslâm*'ın manzûm bir tercümesini çalıştık. Çalışmaya başlamadan evvel, metin çevirmekten ziyâde konu çalışmanın, bu alanda yeni bir şeyler söylemek adına daha akademik olacağı kanaatini taşıyorduk fakat kütüphanlerimizde ortaya çıkarılmayı bekleyen binlerce hazinenin olduğunu görünce, İslâmî Türk Edebiyatı gibi bir alanda uzmanlaşma iddiâsında bulunabilmek ve daha önce söylenmemiş olanı söylemek için öncellikle bu alanda daha önce neler söylendiğini ve söylenmeyen nelerin kaldığını bilmek gerektiği kanaatine vardık. "Bilim, öncekilerin tecrübelerinden ve birikimlerinden istifâdeyle ortaya yeni şeyler koyarak ilerler." düşüncesinden hareketle bu alanda öncekilerin atmış olduğu temelin üstüne bu çalışmayla bir tuğla da biz koymaya çalıştık.

Bu çalışmada, İmamzâde Muhammed b. Ebû Bekir'in XII. yy.da Arapça olarak kaleme aldığı *Şir'atü'l-İslâm* isimli esere, Mehmed b. İbrâhim tarafından nazmen yapılmış bir çeviri olan *Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm*'ın Süleymâniye Kütüphânesi Hacı Mahmud Efendi koleksiyonu 1592 numarada kayıtlı bulunan nüshası esas alınmıştır. Çalışma beş bölüm halinde oluşturulmuştur. Birinci bölümde eserin tanımı yapılmış, *Şir'atü'l-İslâm*'ın içeriği ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde eserin müellifi ve mütercimi hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, nüshaların tavsifi, şekil özellikleri, nazım şekli ve vezni üzerinde durulmuştur. Ayırca bu bölümde eserin muhtevâsına yönelik hususiyetlere temas

edilmiştir. Dördüncü bölümde, "*Şir'atü'l-İslâm*'ın Yazılış Sebebi" ile "Dinî ve Tasavvufî Kavramlar" başlığı altında akâidle ilgili kavramlar, ibâdetlerle ilgili kavramlar, tasavvufî şahsiyetler ve tiplerle tasavvufî kavramlar incelenmiştir. Beşinci bölümde ise metnin çözümlenmesinde takip edilen yöntem ve transkripsiyon cetveli ile *Şir'atü'l-İslâm*'ın edisyon kritikli metni verilmiş son olarak da çalışmayı hazırlarken istifâde ettiğimiz eserler kaynakçada gösterilmiştir. Eserin ilim dünyasına ve meraklılarına faydalı olmasını temenni ediyoruz.

Çalışmamız sürecinde maddi ve manevi desteğiyle her zaman yanımızda olan kıymetli hocamız Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK hocama, eserin tespitinde ve temininde emeği geçen Doç. Dr. Sâdık YAZAR'a, tezimin her aşamısında sabırla, anlayışla, özveri ve yakın alâkasıyla vaktini ve ilmini esirgemeyen danışman hocam Yard. Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ hocama, tezimin resmî süreçteki aşamalarında tecrübelerinden sıkça istifâde ettiğim mesâi arkadaşım Arş. Gör. Ezrail KARAKURT'a, edisyon kritik çalışmalarımda ve bilgisayar programlarının verimli şekilde kullanımında gereken teknik bilgilerde yardımcı olan mesâi arkadaşım ve hayat arkadaşım Arş. Gör. Zeynep Cevâhir AYDIN'a ve bu güzel eserin ilim dünyasına kazandırılmasında emeği olan herkese teşekkür ediyorum.

Ahmet AYDIN

İstanbul, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **İİİ**

MEHMET B. İBRÂHİM'İN MANZÛM ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM TERCÜMESİNİN METİN VE TAHLİLİ (İLK ON BEŞ FASIL) ..... **İİİ**

ÖN SÖZ ..... **V**

İÇİNDEKİLER ..... **Vİİ**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **Xİ**

GİRİŞ **1**

I. BÖLÜM

A. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN TANIMI 4

B. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN İÇERİĞİ VE KAPSAMI 4

II. BÖLÜM

A. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN MÜELLİFİ MUHAMMED B. EBÛ BEKİR 11

B. ESERİN MÜTERCİMİ MEHMED B. İBRÂHİM 11

III. BÖLÜM

ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN İNCELENMESİ **13**

A. NÜSHALARIN İÇERİĞİ 13

1. Süleymâniye Kütüphânesi Hacı Mahmud Efendi 1592 [HM] 13
2. Süleymâniye Kütüphânesi Yazma Bağışlar 4193 [YB] 14

B. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ 14

1. Nazım Şekli 14
2. Vezni 14

IV. BÖLÜM

A. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN YAZILIŞ SEBEBİ 15

B. DİNÎ VE TASAVVUFÎ KAVRAMLAR 16

1. Din 16

a. İtikad 16
(1) Allah 16
(2) Melekler 17
(i) Cebrâil 18
(3) Peygamberler 18
(i) Hz. Âdem 18
(ii) Hz. Mûsâ 18
(iii) Hz. Muhammed 18
(4) Dört Halife 19
(i) Hz. Ömer 20
(ii) Hz. Ali 20
(5) Kitaplar 21
(i) Kur'ân-ı Kerîm 21
(6) Âhiret ile İlgili Kavramlar 22
(i) Âhiret 22
(ii) Kıyâmet 22
(iii) Haşr, Mahşer, Mahşer Günü, Sırât 22
(iv) Cennet 22
(v) Cehennem 23
(7) Hayır ve Şer, Kazâ ve Kader İle İlgili Kavramlar 23
(i) Hayır ve Şer 23
(ii) Kazâ ve Kader 23
b. İbadet 23
(1) Namaz 23
(2) Oruç 23
(3) Hac 24
(4) Duâ 24
(5) Abdest, Gusül 24
c. Ayet ve Hadisler 24
(1) Âyetler 24
(i) Telmihte Bulunulan Âyetler 24

(2) Hadîsler 25
(i) İktibas Edilen Hadîsler 25
(ii) Telmihte Bulunulan hadīşler 25
d. Diğer Dinî Kavramlar 25
(1) Mübârek Gün ve Geceler 25
(i) Mi'râc 25
(ii) Cuma Günü 26
(2) Ölüm 26
(3) Helal- Haram 26
(4) Sevap- Günah 26
(5) Tevbe 26
(6) Cin- Şeytan 27
(7) Kâfir- Müşrik- Münâfık 27
(8) Dünya 27
(9) Nefis 27
2. Tasavvuf 27
a. Tasavvufî Tipler 27
(1) Pîr 28
(2) Mürşid 28
(3) Sâlik 28
b. Tasavvufî Kavramlar 28
(1) Zühd ve Takvâ 28
(2) Havf ve Racâ 28
(3) Zikir 29
(4) İhlâs 29
(5) Sabır 29
(6) Şükür 29
(7) Zâhir ve Bâtın 29
(8) Uzlet ve Halvet 30
(9) Mâsivâ 30

V. BÖLÜM

A. METNİN ÇÖZÜMLENMESİNDE TAKİP EDİLEN YÖNTEM VE TRANSKRİPSİYON CETVELİ 31
1. Metnin Çözümlenmesinde Takip Edilen Yöntem....31
2. Transkripsiyon Cetveli 32
B. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN TRANSKRİPSİYONLU METNİ....34
EL-BĀBÜ'L-EVVEL FİʾT-TAHRĪḌİ ʿALĀ İTTİBĀʿİ SÜNENİ SEYYİDİ'L-MÜRSELĪN ṢALLA'LLĀHÜ ʿALEYHİ VE SELLEM MİN BEYĀNİ'L-KİTĀBİ VE'L-HADĪṮİ. 51
EL-FAṢLU'Ṯ-ṮĀNĪ: ʿAḴĀYİD-İ DĪNİYYENÜÑ VE MİLLET-İ İSLĀMUÑ BEYĀNINDADUR. 59
ÜÇÜNCİ FAṢIL: ʿİLMUÑ ŞEREFİN VE ÖGRENMEGÜÑ VE ÖGRETMEGÜÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR....96
DÖRDÜNCİ FAṢIL: FAŻĀYİL-İ ḴURʿĀNI VE ÖGRENEN VE ÖGRETEN FAŻLINI VE OḴUMAĠUÑ SÜNNETLERİNİ VE EDEBLERİNİ BİLDÜRÜR 143
BEŞİNCİ FAṢIL: OḴUMAḴ SÜNNETLERİN BEYĀN İDER 148
ALTINCI FAṢIL : MUṢḤAF-I ŞERĪF'İ YAZMAḴ BEYĀNINDADUR 202
YİDİNCİ FAṢIL: ṬAHĀRET SÜNNETLERİ VE EDEBLERİ BEYĀNINDADUR 214
SEKİZİNCİ FAṢIL: ĠUSÜL VE TEYEMMÜM EYLEMEK BEYĀNINDADUR....229
ṬOḴUZINCI FAṢIL: NAMĀZ VAḴİTLERİ VE EDEBLERİ BEYĀNINDADUR 232
ONUNCI FAṢIL: EẔĀNI VE ĀDĀBI VE ṢALĀTI BEYĀNINDADUR 236
ON BİRİNCİ FAṢIL: MESCİDLERİ SÜNNETLERİ BEYĀN İDER 243
ON İKİNCİ FAṢIL: CUMʿA GÜNİNÜÑ FAẔĪLETİN BEYĀN İDER....289
ON ÜÇİNCİ FAṢIL: İKİ BAYRĀM SÜNNETLERİN BEYĀN İDER 297
ON DÖRDÜNCİ FAṢIL: YAĠMUR İSTEMEK VE GÜN VE AY ṬUTULMAḴ VE ANLARA MÜTEʿALLIḴ DUʿĀLARIN BEYĀN İDER....304
ON BEŞİNCİ FAṢIL: ẒİKİR SÜNNETLERİ BEYĀNINDADUR 312
ON ALTINCI FAṢIL: ṢALAVĀT VİRMEK BEYĀNINDADUR 316
SONUÇ....317
KAYNAKÇA 319

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.s.	: Aleyhisselâm
bkz.	: Bakınız
bs.	: Basım
bsk.	: Baskı
C.:	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
E.T.	: Erişim Tarihi
H.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan(lar)
Hz.	: Hazret
İA	: İslâm Ansiklopedisi
İSAM	: İslâmî Araştırmalar Merkezi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi

M.	: Miladî
no.	: Numara
Nşr.	: Neşreden
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
Thk.	: Tahkik eden
Üni.	: Üniversite
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
vr.	: Varak
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Her bilim dalında olduğu gibi dinî edebiyatımızda da bilgi, geçmişten günümüze bir ilmî yığılma ve tecrübî birikimle gerçekleşmekte ve geleceğe aktarılmaktadır. Ancak bu yığılma ve birikme, bilginin tasnifi problemini doğurmakta ve çok kıymetli eserler, yanlış tasnif, eksik tanıtım ve görmezden gelmenin kurbanı olmaktadır.

Cumhuriyet'ten sonra harf inkılâbının da etkisiyle aydınlarımızın Osmanlı münevverleriyle bağları zayıflamış, altı asırlık bilimsel ve kültürel birikime sahip zengin Osmanlı kaynaklarından yeteri kadar istifâde edilememiştir. Bu eserlerin edebiyat dünyasına kazandırılması, doğru tasnif ve tanıtımının yapılması, edebî mirasın geleceğe aktarılması husûsunda önem arzetmektedir.

Bu çalışmada, İmamzâde diye bilinen Muhammed b. Ebû Bekir'in, Osmanlı ulemâsı tarafından ilgi görmüş *Şir'atü'l İslâm ilâ Dâri's-Selâm* isimli eserine nazmen yapılmış bir tercüme olan *Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm* isimli eserin, transkribe edilmesi, metin tahlilinin yapılması, diğer nüshalarıyla karşılaştırılarak farklarının ortaya konması, eserin dinî-tasavvufî yönünün tespiti, muhtevâsındaki farklı edebî türlerden öğelerin tespit edilmesi ve ilim dünyasına kazandırılması amaçlanmıştır. Ayrıca eserin mütercimi, müstensihi, hangi tarihte ve nerede yazılmış olduğu gibi hususlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

B. ARAŞTIRMANIN MERHALELERİ VE KAYNAKLARI

Bu çalışmaya, Süleymâniye Kütüphânesi Yazma Bağışlar 4193 numarada kayıtlı bulunan nüsha ile başlanmış fakat daha sonra eserin, Süleymâniye Kütüphânesi Hacı Mahmud Koleksiyonu 1592 numarada kayıtlı bir nüshası daha bulunmuştur. Sayfa düzeni, metin bütünlüğü ve okunaklılık açısından

değerlendirilerek yeni bulunan bu nüsha ana kaynak olarak tercih edilmiş ve esas alınmıştır.

Çalışmanın konusu, yalnız ilk on beş fasıl olmasına rağmen metnin tamamı okunmuş ve transkribe edilmiştir ancak çalışmanın fazla hacimli olacağı göz önünde bulundurularak çalışmaya metnin yalnızca ilk on beş faslı konulmuştur.

Şir'atü'l-İslâm üzerine yapılmış çalışmalar taranmış, Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri* adlı eseri başta olmak üzere, *Mu'cemü'l-Müellifîn*, *Keşfü'z-Zunûn*, *Sicill-i Osmânî*, *Esmâü'l-Müellifîn* gibi belli başlı biyografik eserlere başvurulmuş, müellif, mütercim ve müstensih hakkında malûmât toplanmaya çalışılmıştır.

Metnin 16. yüzyıla ait oluşu hasebiyle çok sayıda arkaik kelimelere, Arapça ve Farsça terkiplere rastlanmış; bu kelimelerin yazımında hata yapmamak ve anlamını öğrenmek için *Ötüken Sözlük, Kubbealtı Lügatı, Osmanlıca-Türkçe Sözlük, TDK Tarama Sözlük, Nişanyan Sözlük, Almaany* ve *Qutrub* gibi çeşitli sözlüklere başvurulmuştur.

Çalışmanın metin tahlili aşamasında ise dinî ve tasavvufî kavramların daha iyi anlaşılabilmesi için Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu'nun *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* ile Prof. Dr. Mustafa Kara'nın *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi* isimli eserine başvurulmuştur.

C. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI VE YÖNTEMİ

Şir'atü'l-İslâm, Arapça olarak kaleme alınmış, eserin çok sayıda istinsâhı, şerhleri, mensûr ve manzûm olmak üzere birçok tercümesi yapılmıştır. Bu araştırma, eserin manzûm tercümeleri dikkate alınarak yapılmıştır. Bu manzûm tercümelerden birisi ve bu tezin de konusu olan Mehmed b. İbrâhim'e ait manzûm *Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm*'ın iki adet nüshasına ulaşılmıştır. Çalışmada esas alınan nüsha ise, Süleymâniye Kütüphânesi Hacı Mahmud Efendi koleksiyonu 1592 numarada kayıtlı bulunan nüshadır. Bu nüshanın esas alınmasının sebebi, sayfa bütünlüğünün ve sıralamasının daha tertipli oluşu, metninin daha okunaklı ve harekelenmesinin

nisbeten daha doğru olmasıdır. Eserin diğer nüshası ise yine Süleymâniye Kütüphânesi Yazma Bağışlar 4193 numarada kayıtlı bulunan nüshadır.

Çalışmaya öncelikle nüshanın çeviri yazısı ile başlanmış, eserde kullanılan hadisler, Arapça pasajlar, Arapça özel isim ve kısa ibâreler transkribe edilmiştir. Âyetlerin hem transkribe edilmiş metinleri verilmiş hem de orijinal metinlerin hatalı yerleri düzeltilerek daha okunaklı şekilde tekrar yazılmış, kaynakları da dipnot olarak belirtilmiştir. Metnin daha iyi anlaşılabilmesi için özel isimler büyük harfle yazılmış, zarûri yerler hariç noktalama işareti kullanılmamaya ve metnin üslûbuna sâdık kalınmaya özen gösterilmiştir. Ancak harekeleme hataları, vezni bozacak şekilde kelime tekrarı ve sehven yazıldığı kanaatine vardığımız gereksiz mısra ve beyit tekrarı mümkün mertebe düzeltilmeye çalışılmış ve bu durum dipnotlarda belirtilmiştir.

Her iki metinde de beyit haricinde kalan, fasıl başlıkları, âyet, hadis vs. Arapça ibâreler müstensihler tarafından kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Metin çevrilirken bu duruma riâyet etmek adına kırmızı mürekkeple yazılmış olan yerler çeviri yazıda “bold” olarak gösterilmiştir.

I. BÖLÜM

A. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN TANIMI

Şir'a kelimesi, Arapça شرع kökünden olup, bir su menbaından su içmek veya su almak için girilen yol demektir.[1] Şeriat kelimesiyle aynı köktendir. Zamanla anlam genişlemesine uğramış, insanların dünyada ve âhirette mutlu olabilmek için takip etmeleri gereken dosdoğru yol, Allah'ın kanunu ve dinin kuralları gibi anlamlar kazanmıştır.

Tam adıyla "*Şir'atü'l-İslâm ilâ Dâri's-Selâm*" ise Hanefî fakihi İmamzâde Muhammed b. Ebû Bekir'in (ö. 573/1177) Osmanlı ulemâsı arasında çok rağbet gören ahlâk ve ilmihâl kitabıdır.[2] Dilimize "*İslâm Yolu*"[3] "*İslâm Ahlâkı ve Âdâbı*"[4] ve "*Müslümanın Görgü Kitabı*" [5] gibi isimlerle tercüme edilmiştir. Klasik fıkıh eserlerinde olduğu gibi farz, vâcip ve haram gibi hükümlerden ziyâde, günlük hayatta yemek, içmek, yürümek, konuşmak ve gülmek gibi âdâb-ı muâşeret diye tanımlanabilecek konularda uyulması gereken kurallar, âyet ve hadislere istinâden anlatılmaktadır.

B. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN İÇERİĞİ VE KAPSAMI

Şir'atü'l-İslâm'da, farz ve haram gibi kesin hüküm içeren konulardan daha çok sünnetler, âdablar ve gelenekler diye tanımlanabilecek konular üzerinde durulmuştur. Bu açıdan eser, diğer klasik fıkıh eserlerinden ayrılmaktadır.

---

[1] http://www.osmanlicaturkce.com: E.T.: 15.05.2016.
[2] Recep Cici, Şir'atü'l-İslâm, DİA, C: XXXIX, yıl: 2010, s. 182.
[3] Çevirmenler: Lutfullah Uyan-A. Faruk Meyan, Seyyid Alizade, İslâm Yolu, Çelik Yayınevi, yıl: 1980. 1. Baskı.
[4] Kolektif, İslâm Ahlâkı ve Âdâbı (Şir'atü'l İslâm) İmamzâde Muhammed el-Buharî, Fazilet Neşriyat, İstanbul, yıl: 2012.
[5] Çev.: Abdülkadir Akçiçek, Müslümanın Görgü Kitabı Şir'atü'l-İslâm, Sağlam Kitabevi, İstanbul, yıl: 1978.

Şir'atü'l-İslâm'da, hasta ziyâretinin sünnetleri, hasta hakları, cenâze kefenleme ve defnetmenin âdâbı, hayvanların ve kuşların hakkı, nazar (göz değmesi), çocuğuna güzel isim koymak, erkekle hanımı arasındaki münâsebetler, iki bayram arası nikâh, din kardeşlerine ziyâfet verme, yolculuk âdâbı, sohbet ve muâşeret sünneti, yatmanın ve uyumanın sünnet ve edebleri, konuşmanın incelikleri, elbise giymenin sünnetleri ve edebleri, mesken ve binâ yapmanın sünnetleri, yürümenin sünnet ve edebleri, Kur'ân-ı Kerim'i yazma âdâbı gibi günlük hayatta bir müslümanın nasıl yaşaması gerektiğine dair altmış bir fasıldan oluşan pek çok konu, geniş bir yelpâzede ele alınmıştır. Ayrıca özel gün ve gecelerle sosyal münâsebetlere vurgu yapılmış, sağıklı yaşam konusunda temizliğin önemi, doğal yiyecek ve içecekler, tatlı ve şerbetler gibi konulara da temas edilmiştir.

Bu çalışmaya konu olan Mehmed b. İbrâhim'in *Manzûm Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm*'ı ise, asıl eserden çok farklı olmamakla beraber kırk sekiz fasıldan ibârettir. Bu fasıllar eserdeki tertip sırasına ve orijinal haline bağlı kalınmak suretiyle şöyledir:

1. El-Bābü'l-Evvel : Fi't-Tahrīḍi ʿalā İttibāʿi Süneni Seyyidi'l-Mürselīn Ṣalla'llāhü ʿaleyhi Ve Sellem Min Beyāni'l-Kitābi Ve'l-Hadīṯi.
2. El-Faṣlu'ṯ-Ṯānī :ʿAḳāyid-i Dīniyyenüñ Ve Millet-İ İslāmuñ Beyānındadur.
3. Üçünci Faṣıl :ʿİlmuñ Şerefin Ve Ögrenmegüñ Ve Ögretmegüñ Sünnetlerin Bildürür
4. Dördünci Faṣıl : Fażāyil-i Ḳurʿānı Ve Ögrenen Ve Ögreten Fażlını Ve Oḳumaġuñ Sünnetlerini Ve Edeblerini Bildürür
5. Beşinci Faṣıl : Oḳumaḳ Sünnetlerin Beyān İder
6. Altıncı Faṣıl : Muṣḥaf-I Şerīf'i Yazmaḳ Beyānındadur
7. Yidinci Faṣıl : Ṭahāret Sünnetleri Ve Edebleri Beyānındadur
8. Sekizinci Faṣıl : Ġusül Ve Teyemmüm Eylemek Beyānındadur

9. Ṭoḳuzıncı Faṣıl : Namāz Vaḳitleri Ve Edebleri Beyānındadur

10. Onuncı Faṣıl : Eẕānı Ve Ādābı Ve Ṣalātı Beyānındadur

11. On Birinci Faṣıl : Mescidleri Sünnetleri Beyān İder

12. On İkinci Faṣıl : Cumʿa Güniniñ Faẕīletin Beyān İder

13. On Üçinci Faṣıl : İki Bayrām Sünnetlerin Beyān İder

14. On Dördünci Faṣıl : Yaġmur İstemek Ve Gün Ve Ay Ṭutulmaḳ Ve Anlara Müteʿallıḳ Duʿāların Beyān İder

15. On Beşinci Faṣıl : Ẕikir Sünnetleri Beyānındadur

16. On Altıncı Faṣıl : Ṣalavāt Virmek Beyānındadur

17. On Yidinci Faṣıl : Duʿā Sünnetleri Ve Edebleri Beyānındadur

18. On Sekizinci Faṣıl : Zekāt Ve Ṣadaḳa Beyānındaur

19. On Ṭoḳuzıncı Faṣıl : Oruc Faẕlın Ve Sünnetlerin Bildürür

20. Yigirminci Faṣıl : Ḥacc Sünnetlerin Beyānındadur

21. Yigirmi Birinci Faṣıl : ʿÂşūra Güniniñ Taʿẓīm Ve Sünneti Sünneti Beyānındadur

22. Yigirmi İkinci Faṣıl : Ḳurbān Sünnetleri Beyānındadur

23. Yigirmi Üçünci Faṣıl : Ḥalāl İstemek Sünnetlerin Beyān İder.

24. Yigirmi Dördünci Faṣıl : Yimek Sünnetlerin Beyānındadur.

25. Yigirmi Beşinci Faṣıl : Niʿmetler Ve Yemişler Ve Şerbetler Beyān İder

26. Yigirmi Altıncı Faṣıl : İçmek Ve Anuñ Sünnetleri Beyān İder

27. Yigirmi Yedinci Faṣıl : Geymek Sünnetleri Beyānındadur

28. Yigirmi Sekizinci Faṣıl : Ev Yapmak Ve Aña Müteʿallıḳ Sünnetleri Bildürür.

29. Yigirmi Ṭoḳuzuncı Faṣıl : Yürümek Sünnetlerin Beyān İder.

30. Otuzuncı Faṣıl : Söylemek Sünnetlerin Beyān İder

31. Otuz Birinci Faṣıl İder : Uyumumaḳ Sünnetlerin Ve Edeblerin Beyān

32. Otuz İkinci Faṣıl İder. : Sefer Sünnetlerin Ve Anuñ Edeblerin Beyān

33. Otuz Üçünci Faṣıl : Ṣoḥbet Ve ʿişret Sünnetlerin Beyān İder

34. Otuz Dördünci Faṣıl : Dostluḳ Ve Muṣāḥabet Sünnetlerin Bildürür

35. Otuz Beşinci Faṣıl : Ḥavāyic İstemek Sünnetlerin Beyān İder

36. Otuz Altıncı Faṣıl : Ḳonuḳ Ḳonuḳlamaḳ Edeblerin Bildürür.

37. Otuz Yedinci Faṣıl : Ḳonşı Ḥaḳları Beyān İder

38. Otuz Sikizinci Faṣıl : Nikāḥ Faẓlın Ve Edeblerin Bildürür

39. Otuz Ṭoḳuzıncı Faṣıl : Ecnebiyye Ḫātunlar Aḥvālin Bildürür

40. Ḳırḳıncı Faṣıl : Ata Ana Ḥaḳların Beyān İder

41. Ḳırḳ Birinci Faṣıl : Ḥışım Ḳavm Ḥaḳların Beyān İder

42. Ḳırḳ İkinci Faṣıl : Ḳul Ḳaraveş Anllaruñ Zindigāsın Bildürür

43. Ḳırḳ Üçünci Faṣıl : Sāyir Ḫalḳıla Olan Ḥaḳları Beyān İder

44. Ḳırḳ Dördünci Faṣıl : Emr-İ Maʿrūf Ve Nehy-İ Münker Beyān İder

45. Ḳırḳ Beşinci Faṣıl Beñzeyenler Bildürür : Ḳāḍīlıḳ Ve Beglik Ve Fetvā Ve Aña

46. Ḳırḳ Altıncı Faṣıl : Ġazā Sünnetleri Ve Edebleri Beyān İder

47. Ḳırḳ Yedinci Faṣıl : Ḫasteler Ve Duʿālar Ve ʿilāc Beyānındadur

48. Ḳırḳ Sekizinci Faṣıl Meyyit Ḥuḳūḳın Beyān İder : Ḫasta Ṣormak Ve Aña Münāsib Aḥvāle Ve

Bu çalışmada konuyu kavramak, daha sağlıklı inceleyebilmek ve karşılaştırılan iki metin arasında benzerlik ve farklılıkları tespit edebilmek amacıyla kırk sekiz faslın tümü transkribe edilmiş ancak tezin konusunun ilk on beş fasılla sınırlı olduğu göz önüne alınarak çalışmaya yalnızca ilk on beş fasıl konulmuş ve metin tahlili yapılmıştır.

Manzûm *Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm*, mesnevî tarzında yazılmış olması dolayısıyla, dinî-edebî eserler arasında değerlendirilmektedir. Eser, besmeleden sonra:

İbtede'nā bismike yā ẕe'l-ʿulā

Minke nercū raḥmeten bi'l-intihā"

beytiyle başlamakta:

Hem daḫı aṣḥābına evlādına

Vir ṣalavāt şöyle kim evlādına

son beytiyle ve duâ faslıyla nihayet bulmaktadır.

İmamzâde Muhammed b. Ebû Bekir'in *Şir'atü'l-İslâm ilā Dari's-Selâm* adlı eseri, Osmanlı ulemâsı tarafından rağbet görmüş, eserin mensûr ve manzûm olmak üzere çok sayıda tercüme ve şerhi yapılmıştır.[6] Hanîf İbrâhim Efendi, bu kitaptaki hadislerin kaynaklarını ve sıhhat derecelerini

[6] Detaylı bilgi için bkz. Recep Cici, "İMAMZÂDE, Muhammed b. Ebû Bekir," DİA, 2000, C:XXII, s. 210-211.

"*Ġāyetü'l-merâm fî Taħrîci Ehâdîsi Şir'ati'l-İslâm*" adlı eserinde tesbit etmiştir.[7] Bu nedenle bu teze konu olan manzûm eserde bulunan hadislerin kaynakları belirtilmemiştir. Kâtib Çelebi, "*Keşfü'z-zünūn*" isimli eserinde "*Şirʿatü'l-İslām*"ın "İmâm vâiz Rüknü'l-İslâm Muhammed bin Ebûbekr'in eseri olduğundan, tek cilt ve altmış bir fasıl üzere tertip edildiğinden, Kurd Efendi diye tanınan şeyh Muhammed bin Ömer'in bu esere iki ciltlik bir şerh yaptığından[8], Seyyid Alizâde (931/1524), diye anılan Ya'kūb b. Seyyid Ali er-Rûmî el-Bursevî'nin ise *Şir'atü'l-İslâm*'a bir tercüme yaptığından,[9] bahseder.[10] Seyyid Alizâde'nin yapmış olduğu bu şerhi Naim Erdoğan tercüme etmiştir.[11] Ayrıca Abdülkadir Akçiçek'in de *Şir'atü'l-İslâm* için yaptığı bir tercüme vardır.[12]

"*Ravzatü'l-İslâm fî Tercümeti Şir'ati'l-İslâm*" Âbidî Efendi(d.1451 ?) adlı bir şâir tarafından 917/1511'de yapılan manzûm tercüme olup çeşitli yazma nüshaları mevcuttur. Bu eser üzerine Hakan Dağ Tarafından metin incelemesi olarak bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır.[13] Ayıca Seyfullah Öztürk'ün de *Şir'atü'l-İslâm*'ın mensûr tercümeleri üzerine metin-gramatikal açıdan incelenmiş bir yüksek lisans tezi vardır.[14]

Bursalı Mehmed Tâhir, Mehmed b. İbrâhim adlı bir kişinin H. 911'de Ş.İ'a manzûm bir tercüme yaptığını ve bu yazma tercümenin bir nüshasının da Yahya Efendi Kütüphânesi'nde bulunduğunu söylemektedir.[15] Bu kütüphane, Yahya Efendi Tekkesine mensûp olan Hacı Mahmud Efendi

[7] Hanîf Efendi'nin talebesi İbrâhim b. Receb tarafından Receb 1177'de (Ocak 1764) yazılmış bir nüshası Süleymâniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Esad Efendi, nr. 406).
[8] Muhammed b. Ömer, Mürşidü'l-enâm ilâ dâri's-selâm fî Şir'ati'l-İslâm.
[9] Seyyid Alizâde, Mefâtîhu'l-Cinân ve Mesâbîhu'l-Cenân Şerhu(Cennetlerin Anahtarları Gönüllerin Kandilleri) Şir'ati'l-İslâm, İstanbul 1299, 1306, 1317, 1326.
[10] Detaylı bilgi için bkz. Kâtib Çelebi, Keşfü'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn,(Tercüme Rüştü Balcı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2007, C. III. s. 835.
[11] Naim Erdoğan, Şir'atü'l-İslâm Tercümesi, Pamuk Yayıncılık, İstanbul, 2003.
[12] Abdülkadir Akçiçek, Müslümanın Görgü Kitabı Şir'atü'l-İslâm, Sağlam Kitabevi, İstanbul, yıl: 1978.
[13] Hakan Dağ, ʿÂbidî Ravzatü'l-İslâm(Giriş- İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstititüsü, 2002.
[14] Seyfullah Öztürk, Terceme-i Şir'atü'l-İslâm(Metin-Gramatikal Dizin) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
[15] Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, Matbaa-i Âmire, H.1333, C. II, s. 54.

tarafından 1901 yılında tekkenin hemen yanına inşâa ettirilmiş ancak bu kütüphanedeki kitaplar, 1940 yılında Süleymâniye Kütüphânesine naklolunarak "Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu" adı altında tasnif edilmiştir. Bu çalışmada esas olarak alınan nüsha da Süleymâniye Kütüphânesi, Hacı Mahmud Efendi 1592'de kayıtlı bulunmaktadır. Eserin 360b varakında 911 tarihi ebced olarak şöyle düşülmüştür:

"Ḥīne temme'l-kitābu ḳavlen, bi'l-ḥamdi'l-keş̱īri beẕlen

Allāhümme'l-mülhimü ʿadlen, ṣāra'tārīḫu Faḍlen"

Bu da Bursalı'nın verdiği H. 911 tarihine tekabül etmektedir. Dolayısıyla manzûm *Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm*'ın bu çalışmada esas alınan nüshasının, Bursalı'nın bahsettiği Mehmed b. İbrâhim'e ait olan nüsha olduğu kuvvetle muhtemeldir.

II. BÖLÜM

A. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN MÜELLİFİ MUHAMMED B. EBÛ BEKİR

Ebü'l-Mehâsin Rüknülislâm Sedîdüddîn Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm eş-Şargī el-Buhârî(ö. 573/1177).[16] Hanefi mezhebine mensûp fıkıh ve kelâm âlimidir. *Şir'atü'l-İslâm* adlı eseriyle tanınır. İmam, Rüknü'l-İslâm, Vâiz ve babasının mesleğinden ötürü olsa gerek İmamzâde veya İmamoğlu lakablarıyla da bilinir.[17] Rebîülevvel 491'de (Şubat 1098) Buhâra yakınlarında Semerkand yolu üzerindeki Şarğ köyünde doğmuştur.

En meşhur eseri bu çalışmanın da konusu olan *Şir'atü'l-İslâm*'dır. Diğer eserleri ise *Ukûd-ül-akâid fî fünûn-il-fevâid*'(fî usûli'd-dîn / fî ilmi'l-kelâm) dir. İslâm dininin ana esaslarıyla itikadî konuların işlendiği manzûm bir eserdir. *Şürûtü's-salât* adlı eseri ise ibâdetle alakalı bir eserdir. İmamzâde'nin Buhâra'da müftülük ve vâizlik yaptığı, geniş bir mâlumata sahip edip ve şâir bir kişiliğe sahip olduğu bilinmektedir.[18] Hicrî 573 (1177) tarihinde vefât etmiştir.

B. ESERİN MÜTERCİMİ MEHMED B. İBRÂHİM

Yapılan araştırmalar sonucunda, belli başlı biyografik eserlerde Mehmed b. İbrâhim ile ilgili net bilgilere ulaşılamamıştır.

Bursalı Mehmed Tâhir(ö.1925), Osmanlı Müellifleri adlı eserinin Ya'kub Efendi(ö.931/1524-25) maddesinde, *Şir'atü'l-İslâm*'ın 911/1505-06 senesinde Mehmed b. İbrâhim isminde bir zât tarafından nazmen tercüme edildiğini söyler.[19]

Eserin sonunda yazıldığı tarih ebced ile 911/1505-06 olarak düşülmüştür:

---

[16] Recep Cici, **DİA,** 2000, cilt: 22, sayfa: 210-211
[17] Kâtib Çelebi, Keşfü'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn,(Tercüme Rüştü Balcı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2007, C. III. s. 835.
[18] İslâm Âlimleri Ansiklopedisi İmamzâde Muhammed b. Ebu Bekir maddesi.
[19] Bursalı Mehmed Tâhir, **Osmanlı Müellifleri**, Matbaa-i Amire, H. 1333, İstanbul, c. II. s. 54

Ḥīne temme'l-kitābu ḳavlen, bi'l-ḥamdi'l-keş̱īri beẕlen

Allāhümme'l-mülhimü ʿadlen, ṣāra'tārīḫu "faḍlen"

Bunun hemen altında Arapça ibârelerle "Mehmed bin İbrâhim el-Müfteḳır" yazmaktadır. Ayrıca Mehmed b. İbrâhim, tercüme ettiği eserin başında yazdığı kasidenin 23. beytinde eseri, Sultan II. Bayezid'e (1481-1512) ithaf ediyor:

23. Yaʿnī Rūm'uñ şāh-ı Sulṭān Bāyezid

Taḫt-ı ʿizzet ṣāḥibi ḫān Bāyezid

ve 40. beyitte:

40. Çün anuñ devrinde gördüm raġbeti

Şirʿatü'l-İslām'a buldum furṣatı

şeklinde bir beyitle sebeb-i te'lif bildiriyor ve Sultan Bayezid devrinde rağbet gördüğünden bahsediyor. Bu da Mehmed b. İbrâhim'in Hicrî 911'de hayatta olduğunu ve II.Bayezid döneminde yaşamış olduğunu gösteriyor.

Bu bilgilerin haricinde Mehmed b. İbrâhim hakkında başka bir malûmâta ulaşılmamıştır.

III. BÖLÜM

ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN İNCELENMESİ

A. NÜSHALARIN İÇERİĞİ

1. Süleymâniye Kütüphânesi Hacı Mahmud Efendi 1592 [HM]

Bu nüsha 364 varaktan ve yaklaşık 9.000 beyitten oluşmaktadır. Nüshanın baş tarafında daha sonradan yazıldığı izlenimi veren eski yazı ile el yazısı ibâreler bulunmaktadır.

Nüshanın fihrist kısmı tam ve okunaklıdır. Kırk sekiz fasıl, karşılarında konu başlıklarıyla beraber verilmiştir. Eserin baş kısmına besmeleden sonra 95 beyitten oluşan bir kaside yazılmış, Allah'a, Hz. Muhammed(as.)'e vs. peygamberlere salât ve selâmdan sonra Sultan II. Bayezid'e övgüler dizilmiştir. Fasıl başlıkları, âyetler, hadisler ve Arapça pasajlar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. İstisnalar olmakla beraber genel olarak sayfalar 13'er beyit olacak şekilde istinsâh edilmiştir. Eserde genel bir harekeleme kusuru göze batmaktadır. Bazı kelimelerin yazımında tutarsızlık gözlenmiştir. Derkenara bazı kelimelerin anlamı müstensih tarafından not edilmiştir. Metin bütünlüğü ve varak sırası korunmuş, eksik sayfa tespit edilmemiştir. Varakların sol tarafına her on varakta bir günümüz rakamlarıyla varak numarası eklenmiştir. Bu numaralandırmaların Cumhuriyet'ten sonra yapıldığı anlaşılmaktadır. Sayfa kenarlarına ve beyitlere kırmızı mürekkeple cetvel çekilmiştir. Eser, son kısımda mütercimin ismi ve ebced olarak eserin yazılış tarihi verildikten sonra müstensihin ismi verilerek duâ cümleleriyle sona ermektedir. Nüsha, eserin bitiminden sonra eserle ilgisi olmadığı izlenimi bırakan 4 sayfalık düz yazı ile nihayet bulmaktadır.

2. Süleymâniye Kütüphânesi Yazma Bağışlar 4193 [YB]

Bu nüshanın baş tarafında eksik varaklar tespit edilmiş, bununla beraber mevcut ilk varakların da okunamayacak kadar tahrif olduğu gözlenmiştir. Fihrist kısmının sadece kırk beşinci fasıldan sonrası mevcuttur. [1a]'da eski yazıyla ve müstensihten farklı bir kişi tarafından daha sonradan yazıldığı izlenimi veren bir el yazısı ile eserin ismi "*Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm*" ve altına mütercimi "Mehmed b. İbrâhim" yazılmıştır. Aynı şekilde [2a]'da da yine aynı el yazısıyla "Hacı Mahmud" yazılmış, altına da "1592" numarası ilave edilmiştir. Yine eserin ismi ve mütercimi alt alta derkenarda yazılmıştır. Sayfa kenarlarına ve beyitlere kırmızı mürekkeple cetvel çekilmiştir. Fasıl başlıkları, âyetler, hadisler ve Arapça pasajlar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. İstisnalar olmakla beraber genel olarak sayfalar 15'er beyit olacak şekilde istinsâh edilmiştir. Eserde genel bir harekeleme kusuru göze batmaktadır. Bazı kelimelerin yazımında tutarsızlık gözlenmiştir. Metin bütünlüğü ve varak sırası korunamamış, çok sayıda eksik sayfa ya da beyit tespit edilmiştir. Varakların sol tarafına her on varakta bir günümüz rakamlarıyla varak numarası eklenmiştir. Bu numaralandırmaların Cumhuriyet'ten sonra yapıldığı anlaşılmaktadır. Nüshanın son kısmı da eksiktir.

B. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1. Nazım Şekli

Eserin nazım biçimi beyittir. Eser mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır.

2. Vezni

Eser, Arûz vezniyle yazılmış ve beyitlerde "*Fâilâtün fâilâtün fâilün"* kalıbı kullanılmıştır.

IV. BÖLÜM

A. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN YAZILIŞ SEBEBİ

Eser Sultan II. Bayezid'e ithaf olunmuş, 23. beyitte:

Yaʿnī Rūm'uñ şāh-ı Sulṭān Bāyezid

Taḫt-ı ʿizzet ṣāḥibi ḫān Bāyezid

şeklinde Padişah'ın ismi açıkça anılmış 24. 25. ve 26. beyitlerde ise Sultan'a övgüler dizilmiş, duâlar edilmiştir:

Āfitāb-ı ʿālem oldur pür-żiyā

Māh-i tāb-ı ādem oldur pür-ḥayā

Ol żiyādan ʿayn-ı ʿālem buldı nūr

Bu ḥayādan cism ü cān buldı sürūr

Gel duʿā ḳıl hem aña evlādına

Şöyle ḳıl kim ḫayrile evlādına

Eserin ismi, 40. ve 41. beyitlerde:

Çün anuñ devrinde gördüm raġbeti

Şirʿatü'l-İslām'a buldum furṣatı

B. DİNÎ VE TASAVVUFÎ KAVRAMLAR

1. Din

a. İtikad

(1) Allah

Alah'ın pek çok ismi ve sıfatları vardır. Eserde Allah'ın Esmâ-i Hüsnâ'da bulunan isim ve sıfatları kullanıldığı gibi Farsça ve eski Türkçede Allâh isminin yerine tercih edilen isim ve sıfatlar da kullanılmıştır. Allāh şeklinde (52 kez) doğrudan geçtiği gibi "Vallāh(1), Ḥaḳ (120), Tañrı/Tengri (3), Rab (15), Çalab (2) Mevlā (1), Ḫudā (13), Teʿālā (25) Hādī(2), Sübḥān (3), Raḥmān (2), Raḥīm (4), Melik (1), Ḫālıḳ (20), Bārī (3), Ġafūr (1), Rāzık (5), ʿĀlim(1), ʿAlīm (3), ʿAllām (1), Ḥākim (2), Ḥakīm (2), ʿĀdil (2) Ḥalīm (1), Kerīm (3), Metīn(2), Celīl(1), Cemīl(1), Muʿīn(3), Ṣamed (1), Ḳādir(1) Evvel(1) Āḫir(1) Ẓāhir(1) Bāṭın(1) Yezdān (1), ẕü'l-Celāl(1), ẕü'l-Cemāl(1), ẕü'l-Kemāl(2) Bedīʿ(1) gibi çeşitli isim ve sıfatlarla da geçmektedir. Bu isim ve sıfatlardan bazıları beyitlerde şu şekilde geçmektedir:

19. Rāh-ı Ḥaḳ'da her biri necm-i hüdā

Raḥmet itsün her birine ol Ḫudā

29. Zīre Allāh Ḫālıḳ u ḫayru'n-nesem

Virdi anuñ destine seyf ü ḳalem

242. [1053] Pes gerekdür sıġına ḳul Ḫālıḳ'a

İnsi cinnī besleyen ol Rāzıḳa

92. ve 1684.[624]Ol Ḥabibüñ ḥürmetiçün yā Kerīm

Yirimizü cennet eyle yā Raḥīm

1732. [672] Her ḫaṭādan maġfiret ide ṭaleb

Diye tā kim maġfiret ide Çalab

(2) Melekler

Meleklerle alakalı genel tâbirler kullanılmıştır. Özel olarak yalnızca vahiy meleği Cebrâil'in ismi zikredilmiştir.

1108. [850] Bir kimesne yatsa ṭāhir bil gerek

Yatur anuñ melbesinde bir melek

902. [2003] Şol melekler kim muḳarrab oldılar

Cümle yirde gökde ʿizzet buldılar

(i) Cebrâil

Eserde özel olarak ismi geçen tek melek vahiy meleği Cebrâil'dir. Diğer melekler ismen zikredilmemiştir. 148. beyitte Cebrâil'den şöyle bahsedilmektedir:

148. Geldi bir gün Cebrāʾīl virdi selām

Diñledi ḳavlin anuñ ḫayru'l-enām

(3) Peygamberler

Eserde Hz. Adem, Hz. Musa ve Hz. Muhammed peygamberlerden bahsedilmektedir.

506. [1318] Geldi bir ḳavm nāgehān peyġambere

Kim buluşmaḳ dilediler rehbere

(i) Hz. Âdem

Eserde Hz. Muhammed'e atfen, Adem'in neslinden olduğu ve alemin şahı olduğu şeklinde övgüyle bahsedilmiştir.

996. [7609] Nesl-i Ādem, Şāh-ı ʿālem Muṣṭafā

Vir ṣalavāt rūḥını ḳıl pür-ṣafā

(ii) Hz. Mûsâ

280. [1091] Didi Mūsā ḥayy olub irse baña

Ben nübüvvet neydügin disem aña

(iii) Hz. Muhammed

Eserde anlatılan konular, Kur'an'dan âyetlerle desteklendiği gibi Hz. Peygamberin sözleriyle de desteklenmiştir. Hz. Peygamberden bahsedilirken, bazen "Muhammed" ismi tercih edilmiş bazen de peygamberin "Ahmed, Mahmud ve Mustafa" gibi diğer isimleri de kullanılmıştır. "Kevn ü mekân, Resûl, Nebî, Hayru'l enâm, Fahru'l-enâm, Kâinatın mefharı, ve Kânî vefâ" Hz. Peygamber için kulanılan sıfatlardan bazılarıdır. Peygamberle alakalı beyitlerden bazıları şunlardır:

15. Nāmeş Aḥmed der-semāʾü der-zemīn
Goft o-rā hem Muḥammed ān Ḫudā

68. Zübde-i ʿālem durur ol Muṣṭafā
Ḥāli "Mā-zāġa'l-baṣar" hem "Mā-ṭaġā"

624.[1436] Zīre Aḥmed mefḫari kevn ü mekān
Kim anuñçün yaradıldı ins ü cān

1528. [469] İkisinüñ arasında bil ṣalāt
Sünnet-i Maḥmūd'adur iy pāk ẕāt

1600. [541] Çoḳ ṣalavāt ol Resūl'e iy hümām
Ol gün içre eyleyen bulur merām

(4) Dört Halife

Eserde dört halifeden adaletiyle ön plana çıkan Hz. Ömer'den ve tarikatlerin silsilelerini kendisine dayandırdıkları Hz. Ali'den bahsedilmektedir. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Osman'ın isimleri tespit edilememiştir.

(i) Hz. Ömer

Beyitlerde Hz. Ömer'den şöyle bahsedilmektedir:

910. [2010] Hem ʿÖmer itdi ḫiṭāb müsteṭāb
Kim ebī Mūsā vire Şāfī cevāb

Hz. Ömer'in haricinde İbn-i Ömer'den "Etḳıyānuñ rehberi İbnü ʿÖmer" ve "Oḳudı tertīlile İbn-i ʿÖmer" şeklinde ve Muʿāẕ ibn-i Cebel'den de "İstimāʿ itdi Muʿāẕ ibn-i Cebel" şeklinde bahsedilmiştir.

(ii) Hz. Ali

Hz. Ali'den "Kutbü'l-evliyâ", "Etkıyânun bihteri", "Evliyânın mefharı" gibi sıfatlarla bahsedilmektedir.

"Ḳuṭbu'l-evliyā" yaʿnī ʿAlī

"Etḳıyānuñ bihteri yaʿnī ʿAlī"

"Evliyānuñ mefḫari yaʿnī Velī"

976. [2076] Rāvīler itdi rivāyet ol velī

Muḳtedā-ʾi evliyā-ʾi yaʿnī ʿAlī

(5) Kitaplar

Eserde dört büyük kitap ismen anılmaktadır:

275. [1086] Geçdi Tevrāt u Zebūr İncīl ile

Ḥükmini ḳo ancaḳ eñ tebcīl ile

(i) Kur'ân-ı Kerîm

Eserde tabii olarak Kur'an-ı Kerīm özel bir yer teşkīl etmekte, anlatılan mevzular, Kur'an'dan âyetlerle desteklenmektedir. Kur'ân-ı Kerīm'in nasıl yazılması gerektiğinden

1051. [792] Daḫı maḥbūb ide Ḳur'ān resmini

Yaḫşi ḫaṭṭile yazarsa raḳmını

1049. [790] Ger müsāfir olsa düşmān arżına

Bile Ḳur'ān almasun hīç ḳabżına

971. [2072] Kim Ḳıyāmet Sūresi'n itse tamām

Oḳuyan disün belā bulsun selām

1023. [765] "Āl-i ʿİmrān Sūresi"n dise kişi

Baʿżı mekrūh didi böyle diyişi

(6) Âhiret ile İlgili Kavramlar

(i) Âhiret

422. [1233] Āḫiretde zād olur diye baña
Oña göre ögrene anı aña

(ii) Kıyâmet

257. [1068] Hem ʿalāmetdür ḳıyāmet ḳopmaġa
Ṭut sözi budur saʿādet ḳapmaġa

(iii) Haşr, Mahşer, Mahşer Günü, Sırât

470. [1281] Çoḳ kitāb cemʿ eylemek ḳayġū ola
Rūz-ı ḥaşre bir ʿalāmet bu ola

318. [1129] Ger ihānet itse bidʿat ehline
Rūz-ı maḥşer emnola öz aṣlına

9. Daḫı şerʿuñ şāriʿi oldur mübīn
Ol ṣırāṭa müsteʿīndir ihdinā

(iv) Cennet

214. [1025] Her biri mevṣūfıdı iḥsān ile

Cenneti virsün Ḫudā rıḍvān ile

(v) Cehennem

112. Farż-ı lāzım ṭutmaġ anuñ emrini

Ṭutmayan görür cehennem ḳaʿrını

(7) Hayır ve Şer, Kazâ ve Kader İle İlgili Kavramlar

(i) Hayır ve Şer

186. ʿAcz u keys u ḫalḳ u ḫulḳ u ḫayr u şerr

Cümlesini bunlaruñ yazmış ḳader

(ii) Kazâ ve Kader

153. Ḫayr u şerrüñ maṣdarıdur çün ḳader

Müʾmin olan ḳula yiter bu ḳadar

b. İbadet

(1) Namaz

190. Ḳıble ehlinden olursa bir kişi

Ḳıl namāzın sen anuñ erkek dişi

(2) Oruç

158. Oruç ayın ṣāyim ola ṣavmeye

Nāḳıż olan fiʿlin anuñ sevmeye

(3) Hac

1640. [580] Ḥacc u ʿumre isteyen Ḥaḳ'dan müdām

ʿAṣrı ḳılsun eylesün virdin tamām

(4) Duâ

26. Gel duʿā ḳıl hem aña evlādına

Şöyle ḳıl kim ḫayrile evlādına

(5) Abdest, Gusül

1198. [939] Daḫı hem-çün ʿavrata her kim deger

Ala ābdest yapışan hem-çün ẕeker

1209. [950] Müslim olsa ya ḥacamat eylese

Müsteḥabdur ġusle niyyet eylese

c. Ayet ve Hadisler

(1) Âyetler

(i) Telmihte Bulunulan Âyetler

1004. [7617] Di oḳu señ “Ḳul hüva’llāhu eḥadd”

Ente’llāhu’l -eḥadu’llāhu’ṣ-Ṣamed

(2) Hadîsler

(i) İktibas Edilen Hadîsler

Eserin ilk 15 faslında 30’dan fazla iktibâs edilmiş hadis iktibâs bulunmaktadır. Bu hadislerin tümü transkribe edilmiştir. Bu kadar hadisin araştırmamızın hacimini ölçüsüz derecede artıracağından burada yer vermedik.

(ii) Telmihte Bulunulan hadīşler

279. [1090] Bir ḥadīṯinde daḥı emr eyledi

Ṭut ḳulaḳ taḳrīr idem ne söyledi

280. [1091] Didi Mūsā ḥayy olub irse baña

Ben nübüvvet neydügin disem aña

d. Diğer Dinî Kavramlar

(1) Mübârek Gün ve Geceler

1537. [478] Ḫaṣṣa gice kim nevāfil işleye

Yana şemʿi Ḥaḳḳ ola hem işleye

(i) Mi’râc

1225. [966] Lütf-ı Ḥaḳ’dur dāyimā muḥtācile

Sīnesin pür-nūr iden miʿrācile

(ii) Cuma Günü

1594. [534] Rūz-ı cumʿa buldı çünkim irtifāʿ

Gel bugün ḳıl ḥürmetīle ictimāʿ

(2) Ölüm

152. Öldüginden ṣoñra ḳul ḳopsa gerek

Ḳavli fiʿli lāzımın ḳapsa gerek

(3) Helal- Haram

425. [1236] Ḥaḳḳ içün olan taʿallüm iy hümām

Nāfiʿ olur ġayr içün olan ḥarām

(4) Sevap- Günah

1563. [503] Ulu gice ḳaṣdile ḳılṣa günāh

Fażl-ı Ḥaḳ’dur cümlesi olur tebāh

(5) Tevbe

1. [540] Hafta içre cürm iderse iktisāb

Ol gün istiġfār iden bulur ṣevāb

(6) Cin- Şeytan

242. [1053] Pes gerekdür sığına ḳul Ḫālıḳ'a

İnsi cinnī besleyen ol Rāzıḳ'a

273. [1084] Şeyṭanet itdi bu yirde ol laʿīn

Ḫışmi ḳıldı aña Rabbu'l-ʿālemīn

(7) Kâfir- Müşrik- Münâfık

163. Müʾmin olan ḳul eger cürm işleye

Kāfir olmaz cürmüni bağışlaya

(8) Dünya

353. [1164] Niyyeti Dünyāyise bulur merām

Ḥāṣıl olur aña Dünyā iy hümām

(9) Nefis

660. [1471] Nefʿī celbitmek degüldi nefsine

Yaʿnī devlet ḳona andan reʾsine

2. Tasavvuf

a. Tasavvufî Tipler

(1) Pîr

769. [1869] Nev-cüvāniken gerekdür maʿrifet

Pīr olıcaḳ bula takim tesliyet

(2) Mürşid

544. [1355] Uyar aña biri olur tevbekār

Mürşidīne ḫayrı anuñ bī-şümār

(3) Sâlik

577. [1388] Sālik olur ṭoġrı yoldan dāyim ol

Ṣaġa ṣola ṣaymaz ol bulur vuṣūl

b. Tasavvufî Kavramlar

(1) Zühd ve Takvâ

406. [1217] Zühd ü iḫlāṣ u tevāżuʿ meskenet

Hem naṣīḥat aña rāciʿ meḥmidet

1382. [2348] Ger berāber olsa bunlar hem-çünān

Ehl-i taḳvā bil imām olsun hemān

(2) Havf ve Racâ

447. [1258] Nāgehān irer ecel ḳalur recā

ʿİlmile aʿmāle lā-büd ilticā

(3) Zikir

1438. [2389] Ẕikri Ḥaḳḳ'a ḳalbini ḳādir ḳıla

Ol zamānda kendüyi ḥāżır ḳıla

(4) İhlâs

349. [1160] Her işi niyyet idüb iḫlāṣ ile

İşle ḳoyma araya hem fāṣıla

(5) Sabır

508. [1319] Ḥaḳ didi anlar eger ṣabr ideler

Sen çıḳınca ṭuralar ḫayr ideler

(6) Şükür

1557. [497] Ḳılsun anı ḳul olan ol Ḫālıḳ'a

Şükrola tā niʿmetinden Rāzıḳ'a

(7) Zâhir ve Bâtın

303. [1114] Diye Evvel Āḫir oldur Ẓāhir ol

Bāṭın oldur ʿĀlim oldur Ḳādir ol

(8) Uzlet ve Halvet

222. [1033] Ümmet idi giçdiler ḳurbet bulub

Din yolından kesb idüb ʿuzlet bulub

(9) Mâsivâ

979. [2079] Māsivāʾ-i ḫalıḳ oldur ẕī-belā

Gelmesün dirseñ özüñe sen belā

V. BÖLÜM

A. METNİN ÇÖZÜMLENMESİNDE TAKİP EDİLEN YÖNTEM VE TRANSKRİPSİYON CETVELİ

1. Metnin Çözümlenmesinde Takip Edilen Yöntem

Manzûm *Tercüme-i Şir'atü'l-İslâm* isimli mesnevinin metni, Süleymâniye Kütüphanesi Hacı Mahmûd Efendi Koleksiyonu 1592 ve Yazma Bağışlar 4193 arşiv numaralı nüshalar üzerinde çalışılarak hazırlanmıştır. Nüshalara kolaylık olması için kısaltma isimler verilmiştir. Hacı Mahmud Efendi 1592 numarada kayıtlı nüshası HM kıslatması; Yazma Bağışlar 4193 numaradaki nüsha için ise YB kısaltması uygun görülmüştür. Her iki nüshada da beyitlere tek tek numara verilmiştir. Ancak YB nüshasındaki eksik varakların ve her bir sayfada 15 beyit bulunan HM nüshasından farklı olarak YB'nin her bir sayfasında 13 beyit bulumasının etkisiyle sayfalar ve beyit numaraları birbiriyle aynı değildir. Bu çelişki, YB nüshasına ait sayfa ve beyit numaralarını [ ] köşeli parantez içerisinde göstermek suretiyle ortaya konmuştur. Genel olarak nispeten daha sağlıklı olan HM nüshası esas alındığı halde veznin veya anlam bütünlüğünün bozulduğu yerlerde YB nüshasından da kelime tercih edilmiştir. Bu durum dipnotlarda belirtilmiştir. Farsça ve Arapça terkiplerin sıklıkla yanlış yazıldığı, birçok kelimenin harekelenmesinde hata yapıldığı müşâhede edilmiş, bu hatalar mümkün mertebe düzeltilmeye çalışılmıştır. Harekeleme ve terkiple alakalı bu düzeltmeler, dipnotlarda ayrıca belirtmemiştir. Eserde "olub", "gözleyüb" gibi kelimelere gelen "-b" şeklinde yazılan ekler metne sâdık kalınarak aynen yazılmıştır. "benim", "senin" ve "onun" gibi kelimeler "benüm", "senüñ", "anuñ" şeklinde çevrilmiştir. "sāir", "dāim" gibi kelimeler "sāyir", "dāyim" şeklinde okunmuştur. Arapça ve Farsça kelimelerden önüne ve ardına ek alan veya birleşik yazılan kelimelerin dilimize yerleşmiş "abdest" "rasūlü'llāh" gibi kelimelerin arasına kısa çizgi konmamıştır. Ancak ve dilimize yerleşmemiş olan "lā-cerem" "hem-çünān" gibi kelimelerin arasına kısa çizgi konmuştur. Metinde çoğu

kelimenin yazımında bir çelişki göze batmakta “gibi” kelimesi bazen “bigi” şeklinde de geçmektedir. Âyetler, hadisler ve Arapça ibâreler her iki metinde de kırmızı mürekkeple yazılmış, bu tip metinler çeviri yazıda bold şeklinde yazılmıştır. Âyetlerin hem çeviri yazısı hem de Arapça orijinali yeniden yazılarak verilmiştir.

2. Transkripsiyon Cetveli

ء ا	’
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	S̲, s̲
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
د	D, d
ذ	Z̲, z̲
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş

ص Ṣ, ṣ

ض Ḍ, ḍ, Ż, ż

ط Ṭ, ṭ

ظ Ẓ, ẓ

ع ʿ

غ Ġ, ġ

ف F, f

ق Ḳ, ḳ

ك K, k, G, g, Ñ, ñ

ل L, l

م M, m

ن N, n

و V, v

ه H, h

ى Y, y

Arapça ve Farsça kelimelerdeki med (uzatma) harfleri şu şekilde gösterilmiştir:

ا Ā, ā

و Ū, ū

ى Ī, ī

Vav-ı madule

B. ŞİR'ATÜ'L-İSLÂM'IN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

1b

FİHRİST EST[20]

Evvelki Faṣıl : Ḥażret-i Rasūlüñ Ṣallā'llāhu ʿAleyhi ve Sellem Sünnetine Tābiʿ Olmaḳ Taḥrīż Olmaḳ Beyānındadur.

İkinci Faṣıl : ʿAḳāyid-i Dīnüñ ve Millet-i İslāmuñ Beyānındadur.

Üçünci Faṣıl : ʿİlmüñ Şerefin ve Ögrenmeküñ ve Ögretmegüñ Sünnetlerin Bildürür.

Dördünci Faṣıl : Ḳurʾān Feżāyilin ve Ögrenmek ve Ögretmek ve Oḳumaḳ sünnetlerin Beyān İder.

Beşinci Faṣıl : Ḳıraʾāt-i Ḳurʾān Sünnetlerin Bildürür.

Altıncı Faṣıl : Muṣḥaf-ı Şerīfi Yazmaḳ vesāyir Edeblerin Bildürür.

Yedinci Faṣıl : Ṭahāret Sünnetlerin ve Edeblerin Bildürür.

Sekizinci Faṣıl : Ġuṣl ve Teyemmüm Sünnetlerin Bildürür

Ṭoḳuzıncı Faṣıl : Ṭoḳuzıncı[21] Namāz Sünnetlerin ve Edeblerin Bildürür

2a

Onuncı Faṣıl : Ez̲ān ve Ṣalāt Sünnetlerin Beyān ider

On Birinci Faṣıl : Mescid Sünnetlerin ve Edeblerin Bildürür

[20] 1b-3a varakları arasında yer alan fihrist sadece HM nüshasında bulunmaktadır. YB nüshasında sadece kırk beş ve kırk sekizinci fasıllar arası eksik ve okunamayacak şekilde bulunmaktadır.
[21] Ṭoḳuzıncı kelimesi sehven tekerrür etmiştir.

On İkinci Faṣıl **:** Yevm-i Cumʿanuñ Taʿẓīm Beyānındadur

On Üçünci Faṣıl **:** İki Bayram Sünnetlerin ve Edeblerin Bildürür

On Dördünci Faṣıl **:** Yaġmur Ṭaleb Eylemek Sünnetlerin Bildürür

On Beşinci Faṣıl : Ẕikr Sünnetlerin Beyān İder

On Altıncı Faṣıl **:** Ṣalāt ve İstigfār Beyānındadur

On Yedinci Faṣıl **:** Duʿā Sünnetleri ve Edebleri Beyānındadur

On Sekizinci Faṣıl **:** Zekāt ve Ṣadaḳa Beyānındadur

On Ṭoḳuzıncı Faṣıl **:** Oruc Faẓlın ve Sünnetlerin Bildürür

Yigiminci Faṣıl **:** Ḥacc Sünnetlerin Beyānındadur

Yigirmi Birinci Faṣıl **:** ʿĀşura Gününiñ Taʿẓīm ve Sünneti Beyānundadur

Yigirmi İkinci Faṣıl **:** Ḳurbān Sünnetleri Beyānındadur

2b

Yigirmi Üçünci Faṣıl **:** Ḥalāl İstemek Sünnetlerin Beyān İder

Yigirmi Dördünci Faṣıl **:** Yimek Sünnetleri ve Edebleri Beyānındadur

Yigirmi Beşinci Faṣıl **:** Niʿmetler ve Yemişler ve Şerbetler Beyān İder

Yigirmi Altıncı Faṣıl **:** İçmek ve Anuñ Sünnetlerin Beyān İder

Yigirmi Yedinci Faṣıl **:** Giymek Sünnetleri Beyānundadur

Yigirmi Sekizinci Faṣıl **:** Ev Yapmaḳ ve Aña Müteʿalliḳ Sünnetleri Bildürür

Yigirmi Ṭoḳuzıncı Faṣıl **:** Yürümek Sünnetleri Beyān İder

Otuzuncı Faṣıl : Söylemek Sünnetlerin Beyān İder

Otuz Birinci Faṣıl : Uyumaḳ Sünnetlerin ve Edeblerin Beyān İder

Otuz İkinci Faṣıl : Sefer Sünnetlerin ve Edeblerin Beyān İder

Otuz Üçünci Faṣıl : Ṣoḥbet ve ʿİşret Sünnetlerin Beyān İder

Otuz Dördünci Faṣıl : Dostluḳ ve Muṣāḥabet Sünnetlerin Bildürür

Otuz Beşinci Faṣıl : Ḥavāyic İstemek Sünnetlerin Beyān İder

3a

Otuz Altıncı Faṣıl : Ḳonuḳ Ḳonuḳlamaḳ Edeblerin Bildürür

Otuz Yedinci Faṣıl : Ḳonşı Ḥaḳların Beyān İder

Otuz Sekizinci Faṣıl : Nikāḥ Faẓlın ve Edeblerin Bildürür

Otuz Ṭoḳuzıncı Faṣıl : Ecnebiyye Ḫātunlar Aḥvālin Bildürür

Ḳırḳıncı Faṣıl : Ata Ana Ḥaḳların Beyān İder

Ḳırḳ Birinci Faṣıl : Ḫışım Ḳavm Ḥaḳların Beyān İder

Ḳırḳ İkinci Fasıl : Ḳul Ḳaravaş anlaruñ Zindegānın Bildürür

Ḳırḳ Üçünci Faṣıl : Sāyir Ḫalḳile Olan Ḥaḳları Beyān İder

Ḳırḳ Dördünci Faṣıl : Emr-i Maʿrūf Nehy-i Münker Beyān İder

Ḳırḳ Beşinci Faṣıl : Ḳāḍılıḳ ve Beglik ve Fetvā ve Aña Beñzeyenler Bildürür

Ḳırḳ Altıncı Faṣıl : Ġazā Sünnetleri ve Edebleri Beyān İder

Ḳırḳ Yedinci Faṣıl : Ḫastalar ve Duʿālar ve ʿİlāc Beyān İder

Ḳırḳ Sekizinci Faṣıl **:** Ḫasta Ṣormak ve Aña Münāsib ahvālin ve Meyyit Ḥuḳūḳın [Beyān İder]

3b [1b]

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLĀHİRRAḤMĀNİRRAḤĪM

1. İbtede'nā bismike yā ẕe'l-ʿulā
   Minke nercū raḥmeten bi'l-intihā

2. Naḥmedu'llāhe'lleẕī şāʿa'd-delīl
   Ḳad ʿalimnā ennehū ferdün celīl[22]

3. Ḳad tecellā bi'l-celāli ve'l-cemāl
   Ṣāra minhü ṣadrunā bi'l-iṣṭifā

4. Cümle-i ʿālem şode o rāgüvāh
   Rāh-ı Ḫōd-rā pes bu ved o rehnümā

5. Hem kerāmet der-nihād-ı ādemi
   O nihāda gerde ḳadreş müntehā[23]

[22] celīl: celā YB.

6. Tā[24] berā-yı o[25] künend her bendegi
Ḫukm-i şerʿaş tā küşāyed dīderā

7. Bir Ḫudādur yirde gökde ber-kemāl
Bir Melik'dür mülk anuñdur ber-beḳā

8. İsm-i ẕātı cāmiʿu'l-esmā tamām
Vaṣ-fı ṣāfī ġıll u ġışdan pür-ṣafā

9. Daḫı şerʿuñ şāriʿi oldur mübīn
Ol ṣırāṭa müsteʿīndir ihdinā[26]

4a

10. İki ʿālem ḫalḳına oldur ṣalāh[27]
Giden aña bulur āndan ihtidā

11. Şevḳile ḥāmid gerek dāyim aña
Tā saʿādet birle bula irtiżā

[23] O … müntehā: O nihāda ḳudreteşni münteha YB.
[24] Tā: Ez YB.
[25] o: iy YB.
[26] ṣırāṭa müsteʿīn: Bu kelime YB'de yoktur.
[27] Bu beyitten itibâren sayfa yırtılmış, varak [2a]'ya kadar beyitler okunamaz halde YB.

12. Ḳad hedānā fe’htedeynā bi’n-nebiy
İṣṭafeynā ḫayri ḫalḳi fī’l-verā

13. Ve hüve Ḳuṭbü’l-enbiyā-ʾi’l-mürselīn
Raḥmetu’llāhi ʿaleyhim bi’r-rıżā

14. Kāne nūran şāyiʿan beyne’l-verā
Ḳāle ḳavlen müstefāżan fenḳażā

[2a]

15. Nāmeş Aḥmed der-semāʾü der-zemīn
Goft o-rā hem Muḥammed ān Ḫudā

16. Ez-berāy-ı ʿizzeteş o-rā hitāb
Goft-i levlāk pes buved hem Ve’d-Ḍuhā[28]

17. Yā kirāme’l-müslimīn ṣallū ʿalā
İftiḫāru’l-ʾenbiyāʾ ve’l-ʾaṣfiyā

18. Hem-çünān evlādına aṣḥābına

[28] Duha Suresi (93/1)

Vir ṣalavāt bi't-tabʿi ve'l-iḳtifā

19. Rāh-ı Ḥaḳ'da her biri necm-i hüdā
Raḥmet itsün her birine ol Ḫudā

20. Yā müfīḍa'l-ḫayri ve'l-cūdi'l-mübīn
İrḍa ʿanhüm fe'rtażav ḫayra'r-rıżā

21. MĀDEʿĀHÜM MUḪLİṢŪNE KÜLLE ḤĪN RAḤMETULLĀHİ ʿALEYHİM ECMAʿĪN

4b

22. Ba'de hāẕā ḳıldı hātif bir nidā
Didi ulü'l-emre eyle ihtidā

23. Yaʿnī Rūm'uñ şāh-ı Sulṭān Bāyezid
Taḫt-ı ʿizzet ṣāḥibi ḫān Bāyezid[29]

24. Āfitāb-ı ʿālem oldur pür-żiyā
Māh-i tāb-ı ādem oldur pür-ḥayā

[29] Sultan 2. Bāyezid (1481-1512)

25. Ol żiyādan ʿayn-ı ʿālem buldı nūr
Bu ḥayādan cism ü cān buldı sürūr

26. Gel duʿā ḳıl hem aña evlādına
Şöyle ḳıl kim ḫayrile evlādına

27. Çün şeh adın bende ḳıldı istimāʿ
Didi bulsun ḳadri dāyim irtifāʿ

28. ʿAdlile ʿālemde oldur çün ʿalem
Yazmaḳ evlā adını altun ḳalem

[2b]

29. Zīre Allāh Ḫālıḳ u ḫayru'n-nesem
Virdi anuñ destine seyf ü ḳalem

30. Berre baḥre saʿyile ḳıldı cihād
Ḥaḳ teʿālā virdi nuṣret ber-murād

31. Şāh-ı ʿādil ʿavnile kişver-küşā
Ẕāt-ı fāżıl ʿaynile ʿizzet-nümā

32. Lüṭfile sultan-ı devrān meh-cebīn
Maẓhar-ı sırr-ı Ḫudā niʿme'l-emīn

33. Eşraḳallāhu teʿālā şānehū
İstibāne'l-emru mimmā ṣānehū

5a

34. Ḥaḳ rıżāsı rūḥına olsun refīḳ
İftiḫāru'l-enbiyāʾ olsun şefīḳ

35. Her merāmın yüsrile bulsun tamām
Ḫalḳ-ı ʿālem olsun aña cümle rām

36. Tā ḳıyāmet nesli anuñ şāh ola
Her birinüñ hem-demi Allāh ola

37. Ḳad ḥamāhüm māseʿā sāḳu'l-enām
Yessera'llāhu lehüm külle'l-merām

38. Her ḫavāṣṣına anuñ olsun viṣāl
Hem aḫaṣṣına anuñ olsun cemāl

39. Daḫı sāyir ḳullarına bīr-u bār
Raḥmet itsün gice gündüz bī-şümār

40. Çün anuñ devrinde gördüm raġbeti
“Şirʿatü’l-İslām”a buldum furṣatı

41. Zīre irdi semʿuma Ḥaḳ’dan ḫitāb
“Şirʿatü’l-İslām”a eyle intisāb

42. Lā-cerem ol-dem aña ḳıldım naẓar
Gördüm İslām şuʿbesinden pür-s̱emer

[3a]

43. Müttaḳīler seyyidi sünnetlerin
Dürr gibi cemʿ eylemiş sīretlerin

44. Hem imāmü’l-mürselīnün şerʿini
Yazmış anda aṣlıyile ferʿini

45. Hem kitābından hidāyet ehlinüñ
Hem ḫitābından saʿādet ehlinüñ

46. Aṣlile bulmış niẓāmı intiḳād
Naḳd-i İslām olmış andan müstefād

5b

47. Baḥrine ṭālib olan direr dürer
Şerʿine sālik olan bulur ġurer

48. Kenz-i Ḥaḳ'dur laʿlile ṭolmış tamām
Remz-i Ḥaḳ'dur aṣlile bulmuş maḳām

49. Elviye refʿ eylemiş aʿle'l-ʿulā
Ecniḥā neşreylemiş fevḳa's̱-s̱erā

50. Faṣlile ebvāb ile olmuş metīn
Feyż-i Ḥaḳ'dan nūr ile olmuş maʿīn[30]

51. ʿAḳlile fikr eyleyen fehvāsını
Müsteżī miṣbāḥınuñ aẓvāsını

52. Mü'minüñ eṭfāline oldur cenāḥ
Bāb-ı ʿizzet fetḥider bulur necāḥ

[30] Derkenarda, "ma'īn" kelimesinin anlamı "aḳarṣu" olarak verilmiştir HM.

53. Her cihetden aṣlile fāḫir kitāb
Fażl-ı Ḥaḳ'dan fażlile bulmış ḫiṭāb

54. Lāyıḳ oldur ḥıfẓ ide ehlü'l-yaḳīn
Anı bula zümre-i ehlü'l-yemīn

55. Her fevāyid aṣlına olmış delīl
Her ʿavāyid ehline olmış sebīl

56. Ansuz olmaz sālik-i rāh-ı hüdā
Etmeye olmaz yire tā kim redā[31]

57. Nitekim emr itdi Rabbü'l-ʿalemīn
Didi ġayr-ı Ḥaḳ ḍalāl olur mübīn

[3b]

58. Ḥaḳdurur[32] her ne didi ḫayru'l-enām
Hem ʿamel ḳıldı anuñla ṣubḥ u şām

[31] Derkenarda, "radā" kelimesinin anlamı "yaramazlıḳ" olarak verilmiştir HM.
[32] "Ḥaḳ" kelimesinin üstüne "Tañrıdan" yazılmıştır YB.

59. Ya işāret eyledi aña Ḥabīb
Ya tefekkür eyledi anda lebīb

6a

60. Yāḫud anuñ ḳalbine buldı mecāl
Yāḫud anuñ sırrına buldı viṣāl

61. Cümlesi ḥaḳdur anuñ yoḳdur gümān
Gözle şerʿin söyle ḥaḳḳı bul emān

62. Zīre anuñ nuṭḳına gelmez hevā[33]
Emr u nehyin ṭutmaġ anuñ pes-revā

63. Daḫı münzel birle nāṭıḳ ol imām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

64. Ḳavline tābiʿ olandur mühtedī
Kim ḫılāfın ṭutsa olur muʿtedī[34]

65. Ḫılḳatinde ḫulḳ ile buldı kemāl
Maʿrifetde ḥılmile buldı cemāl

[33] Necm Suresi (53/3)'e manen telmih yapılmıştır.
[34] Derkenarda "Mu'tedī" kelimesinin anlamı "Ḥuḳuḳa tecāvüz iden" olarak verilmiştir HM.

66. Emr-i Ḥaḳ'dur didiler "Lā raybe fīh"[35]
Zātı pür-nūr didiler lā ʿaybe fīh

67. İki ʿālem içre oldur müsteşār
Zīre virdi aña Allāh iḳtidār

68. Zübde-i ʿālem durur ol Muṣṭafā
Ḥāli "Mā-zāġa'l-baṣar" hem "Mā-ṭaġā"[36]

69. Ehl-i ḳurbet fevḳına merfūʿ metīn
Buldı aʿlā mertebe oldı yaḳīn

70. Ol ʿuḳūdı cemʿ iden merd-i güzīn
Bula yārin dilerem ḫuld-i berīn

71. Çün bu ʿunvān ile oldı bu kitāb
Geldi ilhām eyledi baña ḫiṭāb

72. Cān gözin aç ḳıl naẓar didi hemān
Anı naẓm it bulasın ġamdan emān

[35] Bu ifade Kur'an-ı Kerim'de 14 ayette geçmektedir: Bakara Suresi (2/2) ve Al-i İmran (3/3-9) vd. gibi.
[36] Necm Suresi (53/17)'ye telmih yapılmıştır.

6b [4a]

73. Ḥaḳ teʿālā virdi nuṣret bī-gümān
Yazdum anı naẓmedüben bir zamān

74. Çün bu resme mā-cerā buldı beyān
Buldı zīver naẓm ile oldı ʿayān

75. Hem ḥabībüñ himmeti oldı ḳarīn
Çekmedüm zaḥmet anı yazdum hemīn

76. Yazdum anı cānuma ola meded
Zīre cürmüm çoḳdurur yoḳdur ʿaded

77. Sehvile gelse ḳalemden ger-ḫaṭā
Anı iṣlāḥ eyleyen bulsun ʿaṭā

78. Umaram ala eline bir saʿīd
Raḥmet itsün diye baña ber-mezīd

79. Aña daḫı Ḥaḳ teʿālā her zamān
Raḥmet itsün menzilin ḳılsun cinān

80. Her kim āmin diye olsun ol emīn
Raḥmet itsün aña Rabbü'l-ʿālemīn

81. "Şirʿa-i Manzūme" bil açar ḳulūb
Okuyan hem diñleyen çekmez kürūb[37]

82. ʿĀmil olan bula Ḥaḳ'dan ḫoş-vefā
Göñli gözi nurile ṭola ṣafā

83. Mūcib-i cennet olur rıḍvān ile
Hem-dem olur ḥūrile ġılmān ile

84. Ḳadri artar bu cihānda bī-gümān
Bula ʿizzet birle ḥürmet her zamān

85. Şevḳile ẕākir ola Allāh'ını
Ẕevḳile her-dem aña ol şāhını

7a

[37] Derkenarda "Kürūb" kelimesinin anlamı "zaḥmetler" şeklinde verilmiştir.

86. Gözi rūşen ola anuñ ber-kemāl
Sīreti maḥbūb ola bula cemāl

87. Derdine dermān ola bula emān
Ḥāli ḳāli rūşen ola her zamān

[4b]

88. Ḥaḳ teʿālā feyż ide fażlın aña
Bildüre her işlerüñ ehlin aña

89. Zīre anda bulınur he iş merām
Ḥāṣıl olur her maḳāṣıd ve's-selām

90. Yā ilāhī eyle bizi behre-mend
Raḥmetüñden haẓẓ ala her müstemend

91. Cürm ile hem cehl ile ḳalmışlaruz
Ḳapuña deryūzeye gelmişlerüz

92. Ol Ḥabībüñ ḥürmetiyçün yā Kerīm
Raḥmetüñden ḳıla maḥrūm yā Raḥīm

93. Raḥmetüñden ẕerre başa tāc olur
Zīre aña cümle ḫalḳ muḥtāc olur

94. Yā ġıyāṯe'l-müstaġiṯīn ihdinā
Yā ecīra'l-müstecīrīn ihdinā

95. İʿtaṣamtü ḫālişan yā ẕe'l-kemāl
Ente Rabbī ente ḥasbī külle ḥāl

EL-BĀBÜ'L-EVVEL Fİ'T-TAHRĪḌİ ʿALĀ İTTİBĀʿİ SÜNENİ SEYYİDİ'L-MÜRSELĪN ṢALLA'LLĀHÜ ʿALEYHİ VE SELLEM MİN BEYĀNİ'L-KİTĀBİ VE'L-HADĪṮİ.

7b

96. İy şerāyiʿ şehrine ḳılan sefer
Gel meʿānī ḫayline defʿ it güher

97. Tā saʿādet ola saña hem refīḳ
Dinile hem-dem saña niʿme'ṣ-ṣadīḳ

98. Ḥaḳ rıẓāsı hem saña ola ḳarīn
Menzilüñ yārın ola ḫuld-i berīn

99. Ṭut Rasūlüñ şevḳile sünnetlerin
Bul Ḥabībüñ zevḳile sīretlerin

[5a]

100. Emrini ṭūt gözle anı ṣubh u şām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve’s-selām

101. Tā bu Şirʿa ḳıla seni hōş-nefīs
Cān bigi cismüñe ola hem-enīs

102. Zīre Allāh emrini eyler beyān
Hem Rasūlüñ şerʿini söyler ʿayān

103. Her maḳāṣıd ehline olur Maʿīn
Her maʿānī faṣlına oldur Metīn

104. Bil ḥaḳīḳat iy bura ẕerr bī-gümān
İşbu āyet cemʿ ider emrüñ hemān

قوله تعالى: ...وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا... ﴿٧﴾ وقوله تعالى: فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾

Ḳavlühū teʿālā: "...Ve mā ātākümü'r-rasūlü fe ḫuẕūhü ve mā nehāküm ʿanhü fe'ntehū..."[38] ve ḳavlühū teʿālā: "Fe lā ve rabbike lā yü'minūne hattā yüḥakkimūke fī mā şecera beynehüm şümme lā yecidū fī enfüsihim ḫaracen mimmā ḳaḍayte ve yüsellimū teslīmen."[39]

105. Yaʿnī sizi sünnete taḥrīż ider
Tābiʿ olmaḳ emrine taʿrīz ider

8a

106. Ecmeʿi āyet budur fikr it müdām
Tā saʿādet hem-dem ola ve's-selām

107. Ḥaḳ Rasūlüñ didügin ṭut ne didi
Nehyini hem lā-cerem atuñ didi

108. Didi Allāh hem daḫı idüb ḳasem
Her ne kim ḫalḳa dise ḫayru'n-nesem

109. Anı ṭutub ittibaʿ iden kişi
Emrine munḳād olub giden kişi

[38] Haşr Suresi (59/7)
[39] Nisa Suresi (4/65)

110. Müʾmin olur itmese anda cedel
Cennet olur menzili niʿme'l-bedel

111. Emrine tābiʿ olan bulur emān
Her belādan saḳlar anı müsteʿān

[5b]

112. Farż-ı lāzım ṭutmaġ anuñ emrini
Ṭutmayan görür cehennem ḳaʿrını

113. Kim ki nefʿīn almaya iʿlāmınuñ
Zāil olur niʿmeti İslāmınuñ

114. Emr u nehye tābiʿ olmasa hevā
Mü'min olmaz ḳaldı ebter bī-ṣafā

Ve ḳāle aleyhi's-selām: "Men ḍayyeʿa sünnetī ḥaramtü ʿaleyhi şefāʿatī..." ve ḳāle aleyhi's-selām: "Men aḥyā sünnetī fe ḳad aḥyānī ve men aḥyānī fe ḳad aḥabbenī ve men aḥabbenī kāne maʿiye yevmeʿl-ḳıyāmeti."

115. Kāinātuñ mefḫarı ḳuṭbuʿl-enām

Ḳul ʿaleyh eṣ-ṣalātü ve’s-selām

8b

116. Didi sünnet żāyiʿ iden bed-fiʿāl
Merḥametden ḥaẕẕı yoḳ ṣaḥḥ’ul-maḳāl

117. Daḫı her kim sünnetim iḥyā ider
Benī iḫyā ḳılmaġa īmā ider

118. Her kim iḫyā eyleye olur ḥabīb
Ola yarın benüm ile ol lebīb[40]

Ve cāe fi’l-āṣāri’l-meşhūrati, inne’l-mütemessike bi sünneti seyyidi’l-ʿālemīn, ʿında fesādi’l-ḫalḳi ve’ḫtilāfi’l-meẕāhibi ve’l-meliki kāne lehū mine’l-ecri mietü ecri şehīdin ve innehū ke’l-ḳābiżı ʿale’l-cemrī lā yeseʿahū terkühū ve’l-imsākühū.

119. Geldi Aḥmed’den yine bir ḫoş ḫaber
Pür-leṭāyif pür-maʿānī pür-ʿiber

120. Didi olsa iḫtilāf u iḫtilāl
Sünneti ṭutmaḳ olurṣa ḫoş-ḫıṣāl

[40] Derkenarda “lebīb” kelimesinin anlamı “ʿāḳil” şeklinde verilmiştir.

[6a]

121. Yüz şehīd ecrin bulur ol bī-gümān
Fitnesinden ʿālemüñ bulur emān

122. Ḳābıż olur yanar odı ol zamān
Zīre ṭutdı sünnetini bī-gümān

123. Sünneti ṭut sünneti ṭut sünneti
Bulayın dirseñ cihānda raġbeti

124. Sünnet oldur didi anı ol Rasūl
Cümle aṣḥāb ḳıldılar anı ḳabūl

125. Sünnet oldur ḫayr ola rüşd ü ṣalāḥ
Kim ṭutan ola meʿāṣīden felāḥ

9a

126. Sünnetin ṭutdı ṣaḥābī bī-cidāl
Ṣoñra gelen itmediler ḳīl u ḳāl

127. Daḫı ṣoñra gelen itdi ittibāʿ[41]
Līki ṣoñra olan oldı iḫtirāʿ

128. Sünnetin ṭutmaḳ gerek didi selef
Ṭutma anı[42] ger ḫilāf ide ḫalef

129. Bidʿat olan sünnet olmaz bi'l-yaḳīn
Cümle bidʿatdur ḍalālet key ṣaḳın

130. Añla aṣḥābın ḥabībüñ cezm ile
Kim bulanlardur maḳāṣıd ʿazm ile

131. Sābıḳ olan emre iḳrār itdiler
Ḥādiṯ olan emre inkār itdiler

132. Az u çok küçük büyük cümle umūr
Ger ʿibādet ger ʿamel olsa ṣudūr[43]

133. Ger kitāba sünnete tābiʿ degül
Ṭutan anuñ şerʿini dāfiʿ degül

[41] Daḫı gelen ṣoñra gelen itdi ittibāʿ YB.
[42] "anı" kelimesi eksiktir HM.
[43] Metin buradan itibâren sayfa sonuna kadar okunamayacak haldedir YB.

134. Çün nübüvvet vaḳti ol maḳbūl degül
Baʿdehu ṭutma anı maʿḳūl degül

135. Sünnete olsa senedler ger ṣarīḥ
Müstaḳīm olsa daḫı metni ṣaḥīḥ

[6b]

136. Baḥs-i terk it itme anda ḳīl u ḳāl
Tā kim āḫir gelmeye anda melāl

137. Baḥs u teftīş ādemi alur gider
Dinde lāyıḳ olmayan emri ider

138. Çün taʿammuk dīnde cāʾiz oladı
Anuñ ehli bil ki fāyiz oladı

9b

139. Zīre dindi baḥse miftāḥu'ḍ-ḍalāl
Baḥsi terk it gelmesün dirseñ melāl

140. Niceler ḳıldı cedel oldı helāk

Bulmadılar aṣla āḫir insilāk

141. Sünneti ṭut dişlerüñle key ṭuriş
Tā kim āsān ola anda her bir iş

142. Sünnet ile ʿāmil ol hem daʿvet it
Ḥākim ol hem sünnet ile himmet it

143. Ehl-i bidʿuñ ḳavline ṭutma ḳulaġ
Anlara ḳılma naẓar eyle ferāġ

144. Ger dilerseñ devletüñ baḫtuñ müdām
Ber Nebī gū eṣ-ṣalātü ve's-selām

EL-FAṢLU'Ş-ŞĀNĪ: ʿAḲĀYİD-İ DĪNİYYENÜÑ VE MİLLET-İ İSLĀMUÑ BEYĀNINDADUR.

145. İy saʿādet rāhına olan revān
Gel ʿaḳāyid zād iderseñ bir zamān

146. Hem şerāyiʿ şerbetinden nūş ḳıl
Anuñ ile cān u göñlüñ ḫoş kıl

147. Dīn-i İslāmdan ḫaber ṣorsañ baña
Ṣābit olmış sözleri diyem saña

148. Geldi bir gün Cebrāʾīl virdi selām
Diñledi ḳavlin anuñ ḫayru'l-enām

[7a]

149. Didi ḳuldan Allāh'a īmān gerek
Ṣıdḳile dilden aña iẕʿan gerek

10a

150. Diye birdür hem şerīki yoḳ anuñ
Ḫālıḳ oldur raḥmeti hem çok anuñ

151. Ger melekdür ger kütübdür ger rusül
Cümle ḥaḳdur gidene budur sübül

152. Öldüginden ṣoñra ḳul ḳopsa gerek
Ḳavli fiʿli lāzımın ḳapsa gerek

153. Ḫayr u şerrüñ maṣdarıdur çün ḳader
Mü᾽min olan ḳula yiter bu ḳadar

154. Farżı lāzım bunlara dilden beyān
Hem göñülde ola iẕʿān iḳtirān

155. Mültezim ola ṣalāte rūz u şeb
Gözleye vaḳtin gözede hem edeb

156. Şarṭına erkānına rāʿī ola
Vācibe sünnetlere sāʿı ola

157. Vaḳti gelse mālına vire zekāt
Borc ödenür “bāḳıyātun ṣāliḥāt”[44]

158. Oruç ayın ṣāyim ola ṣavmeye
Nāḳıż olan fiʿlin anuñ sevmeye

159. Ḥacca vara ger tüvāna er ola
Yolı me᾽men hem aña rehber ola

160. Mü᾽min ol ḳul ṣıdḳile ṣāfī ola

[44] Kehf Suresi (18/46)’ya ve Meryem Suresi (19/76)’ya telmih yapılmıştır.

Bu dīnilen farż aña kāfī ola

161. Dili munḳād ola ḳalbi müşṭemil
Muṭmaʾīn ola eşerden muḥṭemil

162. Fażlını Allāh aña īfā ide
Cennet ehlinden anı iḥṣā ide

10b

163. Müʾmin olan ḳul eger cürm işleye
Kāfir olmaz cürmüni bağışlaya

[7b]

164. Nitekim iḥsān çıkarmaz kāfiri
Küfr içinde bāḳī ebter her biri

165. Ger kebāʾir işleye ḳul nāgehān
Ḥükmine ḳāḍī olur bil müsteʿān

166. Diler ise çekdürür zecr u ḥisāb
Diler ise ʿafv ider ḳable'l-ʿaẕāb

167. Bunda rāvī didi geldi bir ḫaber
Bir eşerdür cān u dil maʿmūr ider

168. Ḳulda īmān żerre miṣḳāl olsa ger
Yaʿnī dīnden şeyʾi ednā virse ferr

169. Bu meger iḫlāṣile Allāh adın
Didi aña ḥaml ider niʿme'l-Muʿīn

170. Ya maḫāfet ḳomadı maḥẓūr ide
Ya mehābet ḳomadı maḥżūr ide

171. Ḳaʿr-ı nār olmuş iken aña menāṣ
Çıḳarur nārdan anı virür ḫalāṣ

172. Dime müʾmīn kāfir olur cürm ile
Ḥayret alur anı ancaḳ şermile

173. Dīnden iḫrāc eylemez anı ʿamel
Bula müʾmīn gelse ger aña ecel

174. Ehl-i ḳıbleden lisānıñ defʿ ide

Küfr ü şirkile nifāḳın refʿ ide

175. Ḥaḳḳ'a taʿrīż eyleye esrārını
Yaʿnī Ḥaḳ bilür diye izmārını

11a

176. Müslim olan sünnetin bilmek gerek[45]
Her ne kim yazdı ḳalem gelmek gerek

177. Raṭb u yābis dīn-i dünyā emrini
Yazar oḳur gözler anuñ devrini

178. Bil saʿādet hem şeḳāvet aṣlını
Rūşen olur diñle bir bir faṣlını

[8a]

179. Yaz̲ılubdur levḥa bunlar bī-gümān
Biri nāfiʿ birisi anuñ ziyān

180. Cennete lāyıḳ ḳılur baʿżı ʿamel

[45] Metin buradan itibâren sayfa sonuna kadar okunamayacak haldedir YB.

Nāra ṣoḳar baʿżısın tūl-i emel[46]

181. Ḫayr iden aʿmālini olur saʿīd
Şerr iden olır şaḳī şiddet şedīd

182. Ger saʿīd ise olur āḫir saʿīd
Ger şaḳī ise olur āḫir pelīd

183. Her neyi kim Ḥaḳ ezel taḳdīr ide
Yok aña taḳdīm eger teʾḫir ide

184. Daḫı teʾḫīr[47] itse[48] taḳdīm eylemez
Ḥikmetine ḳarşu kimse söylemez

185. Taʿṭīl itse kimse iḥkām eylemez
Buz dağını kimse ibrām eylemez

186. ʿAcz u keys u ḫalḳ u ḫulḳ u ḫayr u şerr
Cümlesini bunlaruñ yazmış ḳader

187. Olmışı olacağı yazmış durur

[46] tūl-i emel: ʿamel YB.
[47] teʾḫīr: Bu kelime HM nüshasında, "taḳdīm" kelimesinin üstü çizilerek satırın üzerine yazılmıştır.
[48] İtse: eylese HM.

Levḥ-i maḥfūẓa ḳamu ḳazmış durur

188. Vāli-yi İslām eger fācir ola
ʿIyd u cumʿa ḳıla ger ḥāżır ola

11b

189. Cāyiz oldı uymaḳ aña bī-gümān[49]
İḳtidā bil muḥsīne olmaz hemān

190. Ḳıble ehlinden olursa bir kişi
Ḳıl namāzın sen anuñ erkek dişi

191. Ḥāżır ol evḳāt-ı ḫamse sen müdām
Diler isen ger saʿādet ber devām

192. Ger ḫalīfe düşmene ide cihād
Bile ḳıl kim bulasın yarın murād

193. Muḥsin olsa ger ḫalīfe ḫoş cemāl
Fācir olsa gelmesün saña melāl

[49] Metin buradan itibâren sayfa sonuna kadar okunamayacak haldedir YB.

[8b]

194. Anuñile düşmen olsa Ḫālıḳ'a
Ṭoḳun aña şöyle ṣansun ṣāʿıḳa

195. Ger imāmü'l-müslimīn ʿisyān ide
Çekme ḳılıç Ḥaḳ saña iḥsān ide

196. Ehl-i İslām'a ḳılıç çekme saḳīn
Müslim olan bu işi itmez yaḳīn

197. Al götür Ḥaḳḳ'a niyāz it sen müdām
K'anlara vire ṣalāḥ ile selām

198. İste Ḥaḳ'dan istiḳāmet bunlara
Zīre lāzım istiʿānet bunlara

199. Ḫayr u ʿiffet iste Ḥaḳ'dan hem reşād
Fevzü ṣıḥḥat iste Ḥaḳ'dan hem sedād

200. Her nice andan görürseñ sen ʿamel
Ḫıdmetinde buġżidüb itme kesel

201. Çünki nās iṣlāḥına oldı sebeb
Ḥikmetin Ḥaḳḳ'uñ gözet budur edeb

12a

202. Ger cefāsı var ise öz nefsine
Saña düşmez söyleme söz nefsine

203. Zīre ekşer nāsa anuñ nefʿi var
Her zamān olsun muʿīni Kird-i gār

204. Her ne kim dīn eyledi anı mübāḥ
Anda ṭut emrin imāmuñ bul ṣalāḥ

205. Ger imāmuñ ʿabd ola virmiş ḥabeş
Ḳıl ʿitāʿat cenk idüb ḳılma güreş

206. Ger selef aḳdāmına ẕellet ola
Taʿn ḳılmaḳ key ḳatı ḫiffet ola

207. Ehl-i ʿilmüñ adları gelse dile
Ḥaḳ rıżāsın anlaruñiçün dile

208. Taʿna maẓhar eyleme her giz birin
Cennet itsün her birinüñ Ḥaḳ yirin[50]

[38a]

209. [1020] Ṭaʿnı aṣḥābdan saḳın eyle veraʿ
Tā kim oġluñ ḳızuñ itmeye cezaʿ

210. [1021] Birr u taḳvā rüşd ü aʿlā mertebe
Buldılar ḳuvvet virüben meẕhebe

211. [1022] Vaʿde ḳıldı Ḥaḳ teʿālā maġfiret
Gerçi noḳṣan gösterürse menzilet

212. [1023] Çün Rasūlüñ ṣoḥbetinde oldılar
Sāyesinde [51] emn u īmān buldılar

213. [1024] Gice gündüz ḫıdmetinde oldılar
Her ġazāda nuṣretinde oldılar

214. [1025] Her biri mevṣūfıdı iḥsān ile

[50] Bu varaktan sonra YB nüshasında sayfalar karışmış ve iki nüsha varak [38a] 1020. beyitte tekrar buluşmuştur.
[51] Burada üstü çizilmiş bir "īmā" kelimesi vardır HM.

Cenneti virsün Ḫudā rıḍvān ile

12b

215. [1026] Buldılar bunlar Rasūle iḫtiṣāṣ
Pes hidāyet bunlara virdi ḫalāṣ

216. [1027] Her ne yüzden sevḳ iderseñ sen kelām
Aḥsen idrāk pāyesinden bul merām

217. [1028] Bunlaruñ ḳadri muʿallā bī-ḳıyās
ʿAczider evsāfına cümle ünās

218. [1029] Olsa yirler ṭopṭulū cümle ẕeheb
Bir kişi infāḳ idüb itse ṭaleb

219. [1030] Yaʿnī iḥsān eylese umub şevāb
Diñle aṣḥāb ecrini ḳıl iḫtisāb

220. [1031] Bunlaruñ bir müddine bel nışfına
İrmek olmaz ecrine hem vaṣfına

قوله تعالى: تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلاَ تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

Ḳāle'llāhü teʿālā: Tilke ümmetün ḳad ḫalet lehā mā kesebet ve leküm mā kesebtüm ve lā tüs'elūne ʿammā kānū yaʿmelūn.[52]

221. [1032] Keşf-i aḥvāli ṣaḥābīnden suʾāl
Olsa söyle anı kim aḥsen maḳāl

[38b]

222. [1033] Ümmet idi giçdiler ḳurbet bulub
Din yolından kesb idüb ʿuzlet bulub

223. [1034] Kesbuñi gör fāriġ ol itme suʾāl
Anlar aʿmāline senden yoḳ maḳāl

224. [1035] Hefvet[53] olsa bunlara itme kelām
Ḥaḳ bağışlar cürmin itmez intiḳām

225. [1036] Aḥsin evṣāfile ḳıl muttaṣıf
Tā ḳulūbi ḫalḳuñ ola müʾtelif

[52] Bakara Suresi (2/134-141)
[53] Kelimenin altında "Hefvet" kelimesinin anlamı "ḫaṭā" olarak verilmiştir HM.

13a

226. [1037] Bunlara Ḥaḳḳ'ın Rasūlüñ ḥāfiẓ ol
Tā bulasın ḳurb-ı Ḥaḳḳ'a sen vuṣūl

227. [1038] Sev buları ol Ḥabībüñ ʿışḳına
Bilmek isterseñ ḥabībi ʿışḳına

228. [1039] Nitekim Allāh rıżāsın ol Ḥabīb
Gözleyüb sevdi buları iy lebīb

229. [1040] Ehl-i īmān sünetidür bu kelām
Di Ḥabībe eṣṣalātü ve's-selām

230. [1041] Dinde kimseye ḫuṣūmet eyleme
Ḳaç cedelden hīç ḥükūmet eyleme

231. [1042] Būzer aʿmāl ḫānesin sengi cedel
Āṣī itmez kişiye biʾse'l-bedel

232. [1043] Gelse ger Ḳurʾān içinde müşkilāt
Geç cedelden isteriseñ muḥkemāt

233. [1044] Müştebih olan mevāḍıʿda cedel
Ḳarʿ ider bāb-ı ḍalāli bā ʿılel

234. [1045] Ger ẓarūret olsa anda sāʾil ol
Her ne yüzden olsa Ḥaḳḳ'a māʾil ol

235. [1046] İḫticāca lāzım olur bil delīl
Nitekim Nemrūd ile itdi Ḫalīl

236. [1047] Ḥaḳk teʿālā müʾmine vüsʿat virür
Mesḥ-i ḫuffe ḫukmile ruḫṣat virür

[39a]

237. [1048] Mesḥi ḳılsun ger müsāfir ger muḳīm
Bula tā kim raḥmet-i yezdān delīm

238. [1049] Çünki Ḥaḳ'dan ḳullara inʿām ola
Fażlile elṭāf ile ikrām ola

13b

239. [1050] Fażlını reddeylemez illā leʾīm

Söz budur dindi saña Allāh ʿalīm

240. [1051] Müʾmin eyde ḳabriçinde var ʿaẕāb
Cürme göre olısar anda ʿıḳāb

241. [1052] Saḳlamaḳ senden Ḫudāya ḳulları
Zīre müşkil nefs elinden yolları

242. [1053] Pes gerekdür sıġına ḳul Ḫālıḳ'a
İnsi cinnī besleyen ol Rāzıḳ'a

243. [1054] Ṣābit oldı işbu maʿnā bi'l-eṣer
Sen kitāba sünnetile ḳıl naẕar

244. [1055] Raʾyüñ ile söyleme dīn sözüni
Sünnete uydur sözüñüñ yüzini

245. [1056] Di muvāfıḳ olsa Ḳurʾān fikrüñe
Hem muṭābıḳ düşe sünnet ẕikrüñe

246. [1057] Raʾyüñile ḫāliṣ olmaz pes ḫiṭāb
Budurur ẓāhir olan bunda cevāb

247. [1058] Her umūri raʾyī birle ʿāmile
İre ḫüsrān irmezine kāmile

248. [1059] Dīn yolı aḥkāmına girmez ḳıyās
Oḳı ṭut Ḳurʾān ḥadīṯ oldur esās

249. [1060] Evvel iblīs eyledi bāṭıl ḳıyās
Aña laʿnet eyledi Ḫālıḳ ünās[54]

250. [1061] Bil ḳıyāsı böyle miftāhu'ḍ-ḍalāl
Ḳaç bu yoldan gelmesün saña melāl

251. [1062] Ẕātı vaṣfı Ḫālıḳ'uñ ʿāli dürer
Beñzemez ḫalḳa yüce vāli dürer

14a [39b]

252. [1063] Bil ḳıyās eşbāhile evhām ile
Yol ḫaṭar bulmaz aña iḳdām ile

Fe fi'l-ḥadīṯi inne helāke hāẕihi'l-ümmeti iẕā tekellemū fī rabbihim celle celālühū ve inne ẕālike min eşrāṭi's-sāʿati.

[54] Derkenarda, "ünās" kelimesinin anlamı "ḫalḳ" olarak verilmiştir HM.

253. [1064] Didi ḳuṭbu'l-enbiyāʾ ḫayru'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām[55]

254. [1065] İşbu yirde oldı çoḳ ümmet helāk
Zīre z̲āta vaṣfa yoḳdur iştirāk

255. [1066] Ḳo maḳāli ḳo nizāʿı iy faḳīr
Dileriseñ ḳuluñ ola dil-pez̲īr

256. [1067] Ol Muḥammed mefḫari kevn ü mekān
Dir tekellüm bunda mühlik bī-gümān

257. [1068] Hem ʿalāmetdür ḳıyāmet ḳopmaġa
Ṭut sözi budur saʿādet ḳapmaġa

258. [1069] Lāyıḳ olmaz müʾmine baḥs̲-i ḳader
Sākit ol sen gelmesün dirseñ ḫaṭar

259. [1070] Keşf idemez sırrını fikr-i daḳīḳ
Yolı muz̲lim kendüsi baḥr-i ʿamīḳ

[55] ʿaleyhi: ʿaleyhim YB.

260. [1071] Sırrı Ḥaḳ'dur muṭṭaliʿ olmaz eḥad
Çekmesün zaḥmet bulınmaz hīç sened

261. [1072] Kendüyi ṭaġdan atar bilmez kişi
Ṭoḳunur ṭaş başına bitmez işi

262. [1073] ʿĀḳıbet meʾvāsı ḳaʿrı hāviye
Aç gözüñ ṭutġıl ḳulaġuñ rāviye

14b

263. [1074] Geçmiş ümmet şirkine budur sebeb
Var bu sırrı bilmege itme ṭaleb

264. [1075] İki kişi eylese baḥs̲-i ḳader
Müfterīdür biri Ḥaḳḳ'a kiz̲bider

265. [1076] Düşse nāgeh işbu yirde ger kelām
Sāīl ol fetvāya itme ihkām

[40a]

266. [1077] Ḥaḳḳ'ı taʿẓīm itmege budur senen[56]
Yoḫsa ḳopar zaḥmet u şūr u fiten

267. [1078] Hem semāʿından teverruʿ eyleye
Dilerise ger teşerruʿ eyleye

268. [1079] Secde itdi bunda şāh-ı enbiyāʾ
İḫtiyār itdi bu yolı aṣfiyā

269. [1080] Ḳad teberrā ẕātühū ʿammā yuḳāl
Ḳul hüve'llāhü ʿalīmün bi'l-melāl

270. [1081] Sāʾil olsa Teñri'den diñle cevāb
Sūretü'l-Ḥaşr āḫirin oḳı ṣavāb

271. [1082] Anda meẕkūr oldı efʿāl u ṣıfāt
Maḳṣad-ı aḳṣaya anlar kāfiyāt

272. [1083] Ḥaḳ ṣıfātın ṣaḳla teşḳīḳ eyleme
Birbirinden yaʿnī tefrīḳ eyleme

273. [1084] Şeyṭanet itdi bu yirde ol laʿīn

[56] Derkenarda, "senen" kelimesinin anlamı "yol" olarak verilmiştir HM.

Ḫışmi ḳıldı aña Rabbu'l-ʿālemīn

274. [1085] Ḥaḳ kitābın hem Rasūlüñ sünnetin
ʿĀmil ol hīç eksük itme raġbetin

15a

275. [1086] Geçdi Tevrāt u Zebūr İncīl ile
Ḥükmini ḳo ancaḳ eñ tebcīl ile

276. [1087] Buyurur ol iki ʿālem mefḫari
Enbiyāʾnuñ evliyānuñ bihterī

277. [1088] Didi ḳodum sizi aḳ yol üstine
Gicesi gündüz gibidür dostına

278. [1089] Her kim ol yoldan çıḳa olur helāk
Zīre ṭoġrı yoldan itmez insilāk

Fe fi'l-ḥadīṯi teraktüm ʿalā'l-meḥacceti'l-beyżā'i leylühā ke-nehārihā lā yezīġu baʿdehā illā hālikün.

[40b]

279. [1090] Bir ḥadīṯinde daḥı emr eyledi
Ṭut ḳulaḳ taḳrīr idem ne söyledi[57]

280. [1091] Didi Mūsā ḥayy olub irse baña
Ben nübüvvet neydügin disem aña

281. [1092] Tābiʿ olub baña ümmet oladı
Bir cehetden daḫı ʿizzet buladı

Kemā ḳāle rasūlü'llāhi ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem levḳāne Mūsā ʿaleyhi's-selām Ḥayyen ṯümme edrake nübüvvetī lā't-tebeʿanī.

282. [1093] ʿİlmi heyʾet bilmege kılma heves
ʿİlmi mübhem olana açma nefes

283. [1094] ʿİlmi anuñ bize teklīf olmamış
Raḥmetin faẓlın bize Ḥaḳḳ eylemiş

15b

284. [1095] ʿİlmile aʿmāl ile ḫūb iḫtiṣād

[57] ḳulaḳ: ḳulaġ YB.

Var taḥarrī eyle olmasun fesād

285. [1096] Dinde yaʿnī eyleme diḳḳat ḳatī
Olmasun ifrāṭile hem ġılẓati

286. [1097] Orta yolı gözle ṣapma dört yaña
Ḥaḳ yolı āsān ola tā kim saña

287. [1098] Gelmesün dirseñ saña yoldan ḫalel
Sümḥatü'l-ḥanfiye dür efḍal milel

288. [1099] Yaʿnī yol āsān gerek ẕāhiblere
Tā ki müşkil olmaya tāliblere

289. [1100] Yaʿnī ʿālī[58] olmaya ġāyet ṣaḳīl
Yaʿnī cāfī olmaya ġāyet ḳalīl

290. [1101] Çıḳdı Ḥaḳ'dan baʿżı ümmet sābıkā
İrdi hülket gördi cevrī lāḥiḳā

[41a]

[58] ʿālī: ġālī YB.

291. [1102] Didiler taḥḳīḳ mesīḥ oġlı Ḥaḳuñ
Hem ʿUzeyriçün ṣarīḥ oġlı Ḥaḳuñ

292. [1103] Söylediler herze hedyān bī-ḳıyās
Līk-i dīnüñ dārine ṭutmaz esās

293. [1104] Ḳad teberrā'l-Ḥaḳḳu ʿammā yüşrikūn
Ḳad tenaḥḥā ʿan ṭarīḳin mühlikūn

294. [1105] Ṭoġrı yoldan iḳtiṣād aʿmāl ile
Çıḳma yoldan var ṭurış[59] aḥvāl ile

295. [1106] Hīç eḥad nefsine teşdīd eyleme
Yolı ifrāṭile taḳyīd eyleme

16a

296. [1107] Tā vaẓāifden ʿibādet yolına
Ola[60] gide ṣatma anı yolına

297. [1108] Muḳtedā yaʿnī reʾīsi'l-enbiyāʾ
Yolı buldı Ḥaḳḳ'ı ḳıldı iṣṭifā

[59] ṭurış: duruş YB.
[60] Ola: Ala YB.

298. [1109] Ḳorḳdı Ḥaḳ'dan itdi taḳvā-yı niyāz
ʿAvret aldı uyıdu ḳıldı namāz

299. [1110] Yidi etden vaḳtehā ol pādişāh
Ṣāyim oldı yidi niʿmet gördi māh

300. [1111] Sünnetindendür taʿavvüẕ eylemek
Ḫāṭıra defʿine budur söylemek

301. [1112] Dinde şübhe olıcaḳ böyle ide
Bu erenler yolıdur böyle gide

302. [1113] Allāh'a īmānını arż eyleye
Hem Rasūl'e ittibāʿ farż eyleye

303. [1114] Diye Evvel Āḫir oldur Ẓāhir ol
Bāṭın oldur ʿĀlim oldur Ḳādir ol

304. [1115] Cümle şeyʾüñ aṣlına oldur ʿalīm
Kim ki böyle dise ola ol selīm

آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ: هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

Āmentü bi'llāhi ve rusulihī "Hüve'l-evvelü ve'l-āḫiru ve'-ẓ-ẓāhiru ve'l-bāṭınu ve hüve bi-külli şey'in ʿalīm."[61]

[41b]

305. [1116] Her ne kim dilden celāli nefyide
Böyle dise şübheler andan gide

306. [1117] Sünnetiden dinilür ṣāliḥ selef
Ehl-i bidʿat yolına gitmez ḫalef

16b

307. [1118] Ḳāle ḳuṭbu'l-enbiyā-ʾi ṣadru'l-enām
İḳbelūhum bi'ṣ-ṣalāti ve's-selām

308. [1119] Lā tücālis fe'ctenib ehle'l-hevā
Sürmek isterseñ cihānda señ ṣafā

309. [1120] Ehl-i bidʿat uyuza beñzer hemān
Ola şurten bulısar andan ziyān

[61] Hadīd Suresi (57/3)

310. [1121] Mübtediʿ evvel saña virse selām
Al selāmın eyleme ayruḳ kelām

311. [1122] Ḫastasın ṣorma olursa varma sen
Böyle gider varmayan saġ u esen

312. [1123] Ḫalḳ içinde mübteẕel maḳhūr ola
Ehl-i bidʿat böyle cümle ḫōr ola[62]

313. [1124] Ehl-i bidʿat ḳavlin itme istimāʿ
Zīre gelmez āḫir andan intifāʿ

314. [1125] Ḳādir olsañ söyle defʿit bidʿatin
Yüzine ur vir eline ḥürmetin

Ve fi'l-ḥadīṯi men inteḥā ṣāḥibe bidʿatin meleʾe Allāhu teʿālā ḳalbuhū emnen ve īmānen ve men ehāne ṣāḥibe bidʿātin Āmenehü'llāhu teʿālā yevme'l-fizeʿi'l-ekberi.

315. [1126] Kāyinātuñ mefḫari ḳuṭbu'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

[62] YB'de mısralar yer değiştirmiştir.

316. [1127] Didi her kim ḳaṣdile nehy eylese
Ehl-i bidʿat bidʿatin nefy eylese

317. [1128] Emn u īmān ṭoldurur Ḥaḳ ḳalbine
Ẓāhirin maʿmūr ider baḳ ḳalbine

17a [42a]

318. [1129] Ger ihānet itse bidʿat ehline
Rūz-ı maḥşer emnola öz aṣlına

319. [1130] Ẕātın Allāh'uñ tefekkür itmeye
ʿAḳl-ı ʿāciz pes tedebbür itmeye

320. [1131] Nitekim andan kelām cāyiz degül
Anı meẕheb eyleyen fāyiz degül

321. [1132] Anı idrak eylemez fehm-i beşer
İşbu yirde ādemi ḥayret baṣar

322. [1133] Çepse biñ yıl sürʿatiyle fikr ātī
Anı ʿāciz ḳıla dehşet fikreti

323. [1134] Sünnetinden bir müvecceh söz işit
Aç ḳulaġuñ cān gözin rūşen işit

324. [1135] ʿAbd-ı müʾmin Ḥaḳ liḳāsın göriser
İtdügin yevme'l-cezāda bulısar

325. [1136] Ruʾye-i ebṣar ile mevʿūddur
Ehl-i īmān göriser maʿhūddur

326. [1137] Mümteniʿ idrāk anı olmaz muḥīṭ
Fikr irişmez ger mürekkeb ger basīṭ

327. [1138] Kibriyāsı ʿazmeti dāfiʿ durur
İttiṣālin dergüñ ol dāfiʿ durur

328. [1139] ʿAbd-ı müʾmin diye taṣdīḳ eyleye
Ümmete eyler şefāʿat enbiyāʾ

329. [1140] Baʿżı ḫalḳ eyler şefāʿat baʿżına
Baʿżı nās ide ʿināyet baʿżına

Fe fi'l-ḥadīṯi Men kezzebe bi'ş-şefāʿati lem yesʾelühā.

17b

330. [1141] Dir ḥadīsi Muṣṭafā bir ḫoş ḫaber
Kim şefāʿat kāẕibe olmaz gider

331. [1142] Çün şefāʿat ehline ol bī-naṣīb
İtdi inkār raḥmete olmaz ḳarīb

[42b]

332. [1143] ʿAbd-ı müʾmin bil sevād-ı aʿẓama
Lāzım ola irişe bir hem-deme

333. [1144] Yaʿnī vara sünnī müʾmin yanına
Ḫayr u ṭāʿat tā irişe cānına

334. [1145] Ḥıẕmetinde ola iḫlāṣ eyleye
Kendüzin işlāḥ ide ḫāṣ eyleye

335. [1146] Zīre Allāh ümmeti cemʿ eylemez
Ẓulmet üzre pes ḍalālet[63] işlemez

[63] ḍalālet: ẓalālet YB.

336. [1147] Gözle Ḥaḳḳ'ı anlaruñla dāyim ol
Ḳanda olsa ḫiẕmet[64] eyle ḳāyim ol

337. [1148] Yāluñuzluḳ ādeme olmaz revā
Muʿcib olur hem murāyı bī-ṣafā

338. [1149] Ger cemāʿatden biri cürm işleye
Allāh anuñ cürmini bağışlaya

339. [1150] Yaluñuz ādem eger itse ṣavāb
Aḳrab olmaz ḫayra budur bil cevāb

340. [1151] Aç ḳulaġuñ Ḥaḳ söze ol müstemiʿ
Çünki gördüñ ḫalḳı olmış müctemiʿ

341. [1152] Emrini Ḥaḳḳuñ Rasūl'üñ sünnetin
Ṭutdılar ḫoş bildiler hem ḥürmetin

342. [1153] Böyle buldı bu yolı çünkim selef
Böyle gitmek lāyıḳ oldı her ḫalef

18a

[64] ḫiẕmet: ḫıdmet YB

343. [1154] Añlaruñ ṭut yolını mürşīdlerüñ
İşi olmaz yaluñuz müfsidlerüñ

344. [1155] Çün sevād-ı aʿẓam oldı müstened
Her ṭarafdan eksük olmaz tā ebed

Ve fi'l-ḥadīṯi lā yezālü ṭāifetün min ümmetī ʿale'l-ḥaḳḳı ẓāhirīne ḥattā ye'tī emru'llāhi teʿālā ve fī ḥadīṯin āḫare fī külli ḳarnin min ümmetī sābiḳūne.

[43a]

345. [1156] Kāyinātuñ mefḫari kāni ṣafā
Bedr u ʿālem muḳtedāʾ u Muṣṭafā

346. [1157] Didi ümmet eksük olmaz her zamān
Her ṭaraf iḥyā olur nūr bī-gümān

347. [1158] Bulınur her ḳarn içinde sābiḳūn
Yertaḍī bi'l-ḫayri minhüm lāḥıḳūn

348. [1159] Sünnetinden Aḥmed'üñ gel sāmiʿ ol
İki ʿālem eylügini camiʿ ol

349. [1160] Her işi niyyet idüb iḫlāṣ ile
İşle ḳoyma araya hem fāṣıla

350. [1161] Allāh içün var işe böyle duruş
Ḫayra niyyet eyle maḳṣūda iriş

351. [1162] Niyyet olmasa ʿabeṣ olur ʿamel
Anda irer ʿāmile āḫir ḫalel

352. [1163] Her kişi niyyetiyle işin ide[65]
Ger ḳulaġı var ise söz işide

353. [1164] Niyyeti Dünyāyise bulur merām
Ḥāṣıl olur aña Dünyā iy hümām

18b

354. [1165] Ger ṣevābı āḫiret olsa murād
İrişür maḳṣūdına iy şāh-ı zād

355. [1166] Çün rıżāsın gözledi Ḫallāḳ'ınuñ

[65] Her kişi kim niyyetiyle iş ide YB

Göre āḫir lüṭfını Rezzāḳ'ınuñ

356. [1167] Niyyetin ḳul her işe ḫayr eylesün
Ḥaḳ rıżāsından hidāyet gözlesün

357. [1168] Dilerise kendüyi ḫāṣ eyleye
Niyyetinde ṣıdḳ u iḫlāṣ eyleye

358. [1169] Niyyetiyle ḥāṣıl olur çoḳ ṣevāb
Ol ḳadar olmaz ʿamelden bil ṣavāb

359. [1170] Zīre ḫalṭ olur riyā aʿmāline
Muḫlīṣ olub iremez āmāline

[43b]

360. [1171] Niyyete girmez riyāyile nifāḳ
Bu sözi ṭut k'itdiler[66] buna vifāḳ

361. [1172] Hüsn-i niyyet olsa ger insān ile
Daḫı iḫlāṣ eylese īmān ile

[66] k'itdiler: kim itdiler HM.

362. [1173] Yazılur dīvānına ṣavm u ṣalāt
Ḥacc u ʿumre ḫayr u iḥsān hem zekāt

363. [1174] Niyyeti iḫlāṣ ile bildüñ yaḳīn
Lāzımın fehm eyledüñ saḳla saḳın

364. [1175] Az olur şirket virür ḳatl-i zinā
Çekdürür ḳaṣdī kişiye çok ʿanā

365. [1176] Ger rıżāsı ḫırsı olsa bunlara
Ḳatılur ol bī-gümān azġunlara

Ve fi'l-ḥadīṯi men ḥaḍara maʿṣıyeten fe kerihehā fe ke-ennemā ġābe ʿanhā

19a

ve mā ġābe ʿanhā ve raḍıyehā kāne kemen ḥaḍarahā.

366. [1177] Dir ḥadīṯi Muṣṭafā bir ḫoş ḫaber
Sāmiʿi devlet bulur ʿizzet ḳapar

367. [1178] Bir kişi görse benāgāh bir günāh
Yigrenüb itse kerāhetden penāh

368. [1179] Görmeyen ġāyib gibidür ol kişi
Çün pesend itmez ögerdi ol işi

369. [1180] Ġāyib olsa rāżı olsa ol işe
Ḥāżır olmış gibidür düşmiş ṭaşa

Ve fī ḥadīṯin āḫara men aḥabbe ḳavmen ʿalā aʿmālihim ḥuşira fī zümretihim ve ḥusibe bi-ḥısābihim ve in lem yaʿmel bi aʿmālihim.

370. [1181] Ḳāle ḳuṭbu'l-enbiyāʾ ḫayru'l-enām
İḳbelūhum bi'ṣ-ṣalāti ve's-selām

[44a]

371. [1182] Ḫalḳı seven ḫayr u şerr aʿmāl ile
Bile ḳopar yarın ol aḥvāl ile

372. [1183] Anlaruñla bile virür ol ḥisāb
Gerçi aʿmāl itmedi budur cevāb

373. [1184] Niyyete emr-i ʿaẓīm oldı menār
Zīre ʿabduñ emrine oldur medār

374. [1185] Anuñ üzre kopar ol virür ḥisāb
Hem ş̲evābın bulısardur hem ʿiḳāb

375. [1186] Niyyetine göredür ḫayr u ş̲evāb
Niyyetine göredür şerr u ʿaz̲āb

19b

376. [1187] Fāsid olsa niyyeti andur ʿamel
Ṣāliḥ olsa ol ʿamel olur ecel

377. [1188] Ḥayyu ʿāḳıl bāliġ ise ger ʿamel
Bir degüldür fiʿl-i ḥayvān iy güzel

378. [1189] Yik behāyim şol kişiden yoḳ ʿamel
Cāyiz olmaz şānına "bel hüm eḍall"[67]

379. [1190] Ḫ̲ayr u şerri ḳullaruñ mümtāz olur
Fiʿli maḫ̲ṣuṣ anlara hem rāz olur

380. [1191] Dilümiz laġv u ʿabeş̲den yā Kerīm

[67] Aʿraf (7/179)'a telmih yapılmıştır.

Ṣaḳla dāyim lüṭfuñile yā Raḥīm

381. [1192] Ger be-ḫāʾhī baḫt u devlet ber-devām
Ber Nebī gū eṣ-ṣalātü ve’s-selām[68]

ÜÇÜNCİ FAṢIL: ʿİLMUÑ ŞEREFİN VE ÖGRENMEGÜÑ VE ÖGRETMEGÜÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

382. [1193] İy maʿārif baḥrine ġavvāṣ olan
Dürr ü güher bulmaġile ḫāṣ olan

383. [1194] Gūş-i cānda var ise ġaflet eger
Tiz çıḳar yoḫsa seni yoldan eger

384. [1195] Saña nāfiʿ ʿilme eyle iştiġāl
Gelmesün dirseñ öziñe infiʿāl

[44b]

385. [1196] Fażlını ʿilmuñ beyān eyler bu bāb
Sünnetin ögretmege söyler kitāb

[68] Eğer baht u devletinin devamlı olmasını istersen, Nebî’ye salât u selâm getir.

386. [1197] ʿİlm-i dīn efḍal didi bilgil müdām
Ögredürseñ zī-saʿādet iy hümām

387. [1198] Şol merātib kim anı ḳul cemʿ ider
Andan efḍal ʿilm-i dīndür şemʿ ider

20a

388. [1199] Her mekāsib her menāḳıb böyledür
Her menāzil her maṭālib böyledür

Fe fi'l-ḥadīṯi: Ḳalīlü'l-ʿameli meʿa'l-ʿilmi keṯīru ve keṯīru'l-ʿameli meʿa'l-cehli ḳalīlün. Ve ḳāle ʿāleyhi's-selām: Fażlu'l-ʿālimün ʿale'l-ʿābidi ke-fażlin ʿālā ednāküm. Ve ḳāle ʿaleyhi's-selām: Faḳīhü vāḥidün eşeddü ʿale'ş-şeyṭāni min elfi ʿābidin cāhilin.

389. [1200] Dir ḥadīṯi Muṣṭafā kāni ṣafā
Cān gözin aç gel berü iy meh liḳā

390. [1201] Az ʿamel bil ʿilmile olur celīl
Çoḳ ʿamel bil cehlile olur ḳalīl

391. [1202] ʿĀbid üzre faż̧lı hem ʿālimlerüñ
Dīn yolında müctehid fāż̧ıllaruñ

392. [1203] Faż̧l-ı Aḥmed gibi ednā üstine
Ḳadri ābā gibi ebnā üstine

393. [1204] Bir faḳīhüñ şiddeti şeyṭāna çoḳ
ʿĀbidüñ biginden aña ḳorḫu yoḳ

394. [1205] Farẓ̇-ı İslām ḳula lāzım ögrene
Dīnin iḥyā ide gören imrene

395. [1206] Her ʿamelde Ḫālıḳ'a iḫlāṣ ide
Bile iḫlāṣ yolını hem ḫāṣ ide

396. [1207] Bunlaruñ mercuʿleri bilmek Ḥaḳ'ı
Oḳı Sübḥāne'llezī esrā[69] oḳı

[45a]

397. [1208] Bile rūşen Rabbini āyet ile
Ola şāhid Rabbine ġāyāt ile

[69] İsra Suresi (17/1)'e telmih yapılmıştır.

20b

398. [1209] Vāżıʿ ola nāṭıḳ ola pes delīl
Tā kim anda rūşen ola her sebīl

399. [1210] Daḫı bile vācibin kendüzine
Malına gicesine gündüzine

400. [1211] Yaʿnī bile sünnetin peyġamberüñ
Vir ṣalāvāt zīre oldur rehberūñ

401. [1212] Farżı tekmīl eyleyen sünnet durur
Yolı taʿdīl eyleyen sünnet durur

402. [1213] Bu bilinmez bildüre meger edīb
Aḥsen-i teʾdīb[70] ile yaʿnī Ḥabīb

403. [1214] Zīre oldur aḥsen-i teʾdīb ile
Hem müheẕẕeb ecmel-i tehẕīb ile

404. [1215] Bu dīnilen sözleri aḳvā etemm

[70] teʾdīb: teʾyīl HM.

Müʾmin olan ḳula oldur bil ehemm[71]

405. [1216] Dāḫil olur bunda ʿilm aḥlāḳ-ı dīn
Aṣlını bil aṣlını ʿilme'l-yaḳīn

406. [1217] Zühd ü iḫlāṣ u tevāżuʿ meskenet
Hem naṣīḥat aña rāciʿ meḥmidet

407. [1218] Daḫı dāḫil anda bil aḥkām-ı şerʿ
Tā bilesin aṣlā rāciʿ anda ferʿ

408. [1219] Cāyizi bilmek gibi[72] daḫı fesād
Ḥıll u ḥürmet hem kerāhet bī-ʿinād

409. [1220] Müsteḥāblar hem kerāhet bilinür
Maḳṣūd olan aṣlā ḥuccet bulınur

410. [1221] Daḫı bunda dāḫil olur iy hümām
Nefse edeb olanı bilmek tamām

411. [1222] Yaʿnī ʿiffet rıfḳile vażʿ u vaḳār
Ḥüsn ü tedbīr u seḫāvet pāyidār

[71] Bu beyit derkenarda yazılıdır HM.
[72] gibi: bigi YB.

21a [45b]

412. [1223] Her umūra lāzım olan irṭibāṭ
Daḫı anda vārid olan iḥtiyāṭ

413. [1224] Hem ʿadūyile müdārā eylemek
Cevrine ḫalḳuñ müdāvā eylemek

414. [1225] Raḥme vuṣlat ẓālime iḥsānı gör
Cürmini ḳo ḳıl ʿaṭā ġufrānı gör

415. [1226] Yaramaza daḫı iḥsān eylemek
Nefsini hem ḥāliṣ insān eylemek

416. [1227] Ṣaḳlamaḳ gözin lisānın ḳalbini
Yaʿnī ḳılmaya müseyyeb kelbini

417. [1228] Cevrine ḫalḳuñ taḥammül eyleye
Her bir emrine[73] teʿemmül eyleye

418. [1229] Ṣaḳlaya desti[74] lisānın ḳalbile

[73] Emrine: emrinde YB.

Aña lāyıḳ olan aṣlı heb bile

419. [1230] "Şirʿatü'l-İslām" maʿārif müştemil
Çoḳ menāḳıb aṣlına ol müştaġil

420. [1231] Hem işāret eyler aʿlā maḳṣada
Hem beşāret[75] eyler esnā merṣada

421. [1232] ʿAbd-i müʾmin niyyet ide her işe
Allāh içün ögrene hem dürişe

422. [1233] Āḫiretde zād olur diye baña
Oña göre ögrene anı aña

423. [1234] ʿİlm-i nāfiʿ ögrede azmışlara
Bük deminde bükleyüb ḳalmışlara

424. [1235] Ġāfile tenbīh idüb dilşād ide
Azmışa iḥsānile irşād ide

21b

[74] desti: destin YB.
[75] beşāret: işāret HM

425. [1236] Ḥaḳḳ içün olan taʿallüm iy hümām
Nāfiʿ olur ġayr içün olan ḥarām

426. [1237] Ṭālib olan ʿilme itmese ʿamel
Żāyiʿ oldı ẕātına virdi ḫalel

[46a]

427. [1238] Bunda naḳl oldı ḥadīṯ-i Muṣṭafā
Vir ṣalavāt cān u dil bulsun ṣafā

428. [1239] Kenze beñzer ʿilm-i lāyenfaʿ didi
Behre virmez yaʿnī lā yeşfāʿ didi

429. [1240] ʿİlmüñ ile ʿāmil ol iy müstemend[76]
Kenz-i maḫfīden olasın behremend

430. [1241] Nef-ʿi ʿilmüñ bil ki ḥüsnü'l-ihtidā
Ḥaḳ budur kim cān gözin pür-nūr ide

431. [1242] ʿİlmile ger olmasa zühd ü veraʿ

[76] müstemend: müştemend YB

ʿAḳıbet cānuñ tenüñ ider cezaʿ

432. [1243] Ger ziyāde olmasa zühdüñ senüñ
Yaḳar āḫir ḫışmile buʿduñ senüñ

433. [1244] Ol ḥabīb ü mefḫar-ı kevn-i mekān
Kim anuñçün yaradıldı ins ü cān

434. [1245] ʿİlm-i nāfiʿden teleẕẕüẕ eyledi
Nefʿi yoḳdan hem taʿavvüẕ eyledi

435. [1246] ʿİlm ikidür didi daḫı ol Rasūl
Kāyinātuñ mazharı aṣlü'l-uṣūl

436. [1247] Biri ḳalbde ḳorḳular andan gelür
Biri Allāh ḥucceti dilden gelür

437. [1248] Her kimüñ ʿilmi aña nāfiʿ degül
Cehli bozar kendüyi cāmiʿ degül

22a

438. [1249] ʿİlmiyile ʿāmil olmaz ʿālime

Çoḳ ʿukūbet olur olmaz sālime

439. [1250] Vaẓʿına kimse anuñ māʾil degül
Kimse hergiz ḳavlini sāil degül

440. [1251] Ṭoḳınur ḳavli dile ḳılmaz maḳarr
Nitekim ṭaşta ḳarār itmez maṭar

441. [1252] İy ṣafādan nūş iden cām-i vefā
Ḳad şefāke'l-ḥaḳḳu hevnen bi'ṣ-ṣafā

[46b]

442. [1253] Gözüñ aç gözle yolın niyler selef
Tā selef yolın dīne gider ḫalef

443. [1254] Sünnetinden sālifüñ ḥırṣ olmamaḳ
Cemʿi māla çalışuben ḳalmamaḳ

444. [1255] Bu sebeble olʿamel eglenmeye
Ṣoñra idem diyüben üñlenmeye

445. [1256] Ḥırṣ-ı maḫṣūṣ eyleme ögrenmege

ʿĀmil ol ʿilm-i muḳārin bilmege

446. [1257] Zīre Şeyṭān aña tesvīl ögredür
Nefsi oldur yanar oda uġradur

447. [1258] Nāgehān irer ecel ḳalur recā
ʿİlmile aʿmāle lā-büd ilticā

448. [1259] Ṣoḳar ol teʾẖīr anı oda hemīn
Fī ġımāri'l-ẖārisīne'l-müfriṭīn[77]

449. [1260] İttibāʿ itme ġarāyib ʿilmine
Ḳoma işüñ sen ʿacāyib ʿilmine

450. [1261] Aṣıl ʿilmi eyle muḥkem ibtidā
Yaʿnī Ḥaḳḳ'ı añlaġıl sen müntehā

22b

451. [1262] Daẖı ʿilmuñ aṣlına budur vuṣūl
Göre ḳaydın mevvtiçün ḳable'n-nüzūl

[77] Derkenarda, "el-ġımār" kelimesinin anlamı "el-cemāʿat" olarak verilmiştir HM.

452. [1263] Ḥaḳ teʿālā ḳulına bir gün ṣorar
Fażl-ı ʿilminden anuñ aṣlın arar

453. [1264] Māli fażlın nitekim eyler suāl
Rabbenā va'ġfirlenā yevme'n-nevāl

454. [1265] Bulsun ol ḳul ḫalḳ içinde ʿizz u nāz
Ḥusn-i sīret birle bula imtiyāz

455. [1266] Ehl-i ʿilme ḳanda vardur şehr-i yār
İḫtiyāṭile kerem bigi vakār

456. [1267] ʿİlmile ide tekellüm ḥılmile
Sākit ola daḫı ṣoñra ʿilmile

[47a]

457. [1268] Bundan aġlaẓ gelmeye şeyṭāna hīç
Bu belādan zīre ḳaddī ola piç

458. [1269] ʿİlm-i Ḥaḳ kim ḥılmile tezyīn ola
Ḥaḳ ḳatında efḍal ol taʿyīn ola

459. [1270] Hem ʿAlīm hem Ḥakīm hem Ḥalīm
ʿĀlemüñ ṭurmasına oldı ḳasīm

460. [1271] Ḥılm u ḥikmet ʿilm ile ṭutsa el
Esb-i ablaḳdan eʿazzdür fī'l-meṣel

461. [1272] Gerçi üçi bulınur bir kişide
Az bulınur istenürse işide

462. [1273] Kāran olan ʿilmi taḳdīm eyle söz
El-ehemmü fe'l-ehemmüdür bunda söz

463. [1274] Bula ʿilmüñ ezhedin hem esʿadin
Ala ʿilmüñ aḥsenin hem erşedin

23a

464. [1275] Ḥaẓẓidüb her fenden ide iḳtibās
Bile rūşen olmaya tā iltibās

Fe ḳad ḳīle men ṭaleba'llāhu teʿālā bi'l-kelāmi vaḥdehū tezendeḳa ve men ṭalebe bi'z-zühdi vaḥdehū ibtedeʿa ve men ṭalebe bi'l-fiḳhi vaḥdehū teġasseḳa ve men teġannene teḫalliṣ.

465. [1276] Ḫālıḳ’a tenhā kelām virmez merām
Ḳad teravvā men tezendaḳ bi’l-kelām

466. [1277] Zühdile ancaḳ ṭālib olsa bir kişi
Mübtediʿdür bitmez anuñ bir işi

467. [1278] Fıḳhile ancaḳ ṭālib olsa saʿyile
Fāsıḳ olur kendüyi virür yile

468. [1279] Ḫāliṣ olur kim tefennün eyleye
Ḳaṣdına ire taḥannün eyleye

469. [1280] Çoḳ kitāb idinmeye olur ʿasīr
Maʿsini żabṭ olmaya olsa keṣīr

[47b]

470. [1281] Çoḳ kitāb cemʿ eylemek ḳayġū ola
Rūz-ı ḥaşre bir ʿalāmet bu ola

471. [1282] Ol kitābı iste Ḥaḳ’dan iy Ḥakīm
K’anuñ ile sünnet oldur müstaḳīm

472. [1283] Bidʿati yā ol ḫarāb eyler ola
Ḫānumānın heb yebāb eyler ola

Fe fi'l-ḥadīṯi men eddā ḥadīṯen ilā ümmetī li-tüḳāme bihī sünnetün ev yüṯelleme[78] bihī bidʿatin vecebet lehū'l-cennete.

23b

473. [1284] Ḳāle ḳuṭbu'l-enbiyāʾ ḫayru'l-enām
İḳbelūhum bi'ṣ-ṣalāti ve's-selām

474. [1285] Ümmetümden bir kişi naḳl eylese
Bir ḥadīṯi ṣıḥḥatiyle söylese

475. [1286] Yaʿnī sünnet söylese bulsa ḳıyām
Yāḫud bidʿat bulsa andan inhidām

476. [1287] Vācib olur aña cennet bī-gümān
Bula raḥmet vire ʿizzet müsteʿān

477. [1288] Gice gündüz ʿilme raġbet eyleye

[78] Derkenarda, "yüteṯellemü" kelimesinin anlamı "ey yehdimü" olarak verilmiştir HM.

Dürişe bilmege himmet eyleye

478. [1289] Gerçi teʾs̲īr itmeye[79] ḳalbine şeyʾ
Her zamān cehd eyleye mādem ki Ḥayy

479. [1290] Zīre taḥḳīḳ girse anuñ semʿine
Bir gün ola ṭuş olusar nefʿine

480. [1291] Ẕü'l-celāle hem tażarruʿ eyleye
Bildügi nefʿa teşerruʿ eyleye

481. [1292] Bildügini bildüre ʿār itmeye
Menzilini göz göre nār itmeye

482. [1293] ʿİlme kāhil olana kāfī budur
Yolda ihmāl idene şāfī budur

483. [1294] Bir rivāyet naḳl olur bunda meger
Var idi ʿilmile fāżıl bir güher

[48a]

[79] İtmeye: itmese YB.

484. [1295] Adına ibnü'l-mübārek söylenür
ʿİlmiyile ḫalḳ-ı ʿālem ṭoylanur

485. [1296] Didiler añа niçe[80] bir iştiġāl
İdesin ʿillme teveccüh bī-melāl

24a

486. [1297] Didi ẓannum bu durur kim bir kelām
Kim necātum anda ola ve's-selām

487. [1298] Semʿuma ol irmemiş ola henüz
Ola kim ṭuş ide bir gün yüze göz

488. [1299] Raġbeti ḳoma olunca raġbeti
Tā riʿāyet eyleyesin sünneti

489. [1300] Başa dirse[81] kim saʿādet tāc ola
ʿİlm oḳuya her zamān muḥtāc ola

490. [1301] Şöyle bile ʿilme vardur iḥtiyāc
Ḥaḳk'uñ emrin ḥāl ide bula revāc

[80] niçe: nice YB.
[81] dirse: yok HM.

491. [1302] Ḥaḳ teʿālā Aḥmed'e itdi ḫiṭāb
İste ʿilmüñ vefretin didi ṣavāb

492. [1303] Ḳāle "'ilmen rabbi zidnī"[82] ol ḥabīb
Sende digil derdüñe ola ṭabīb

493. [1304] Sünnetile ʿilme ṭālib ol[83] nefīs
Rūz-ı cumʿa yevme'l-iṯneyn hem ḫamīs

494. [1305] İşbu günler şān budur āsān ola
Maʿrifet ṭullābına iḥsān ola

495. [1306] Ḫayrı taʿlīm idene ḳıl meskenet
Gerçi bir ḥarf ola bula mertebet

496. [1307] Cānile aña taʿalluḳ eyleye
Ḫıẕmetinde[84] key taʿalluḳ eyleye

497. [1308] Sırrile hem cehrile ide duʿā
Cehli derdi tā gide bula devā

[82] Ta-Ha Suresi (20/114)'e lafzen telmih yapılmıştır.
[83] ol: oldı HM.
[84] ḫiẕmetinde: ḫıdmetinde YB.

498. [1309] Aña ḫiẕmet[85] aña nuṣret eyleye
Aña ḥürmet aña raġbet eyleye

24b [48b]

Fe ḳad ḳāle ʿaleyhi's-selām men ʿalleme ʿabden āyeten min kitābi'llāhi teʿālā fe hüve mevlāhü ve lā yenbeġī lehū en yeḫiẕü lehū ve lā yesteʾşiru ʿaleyhi eḥaden fe-in fe-ʿale ẕālike feḳad ḳaseme ʿurveten min ʿurā'l-islām.

499. [1310] Ḳāle ḳuṭbu'l-enbiyāʾ zuḫru'l-enām
İḳbelūhum bi'ṣ-ṣalāti ve's-selām

500. [1311] Bir kişi kim bir ḳula taʿlīm ide
Lüṭfile bir āyeti tefhīm ide

501. [1312] Ol muʿāllim oldı mevlāsı anuñ
Ḫiẕmetinde[86] olmaḳ evlāsı anuñ

502. [1313] Ḥürmet ide anı rüsvāy itmeye
Ṭoġrı yola gide egri gitmeye

[85] ḫiẕmet: ḫıdmet YB.
[86] Ḫiẕmetinde: Ḫıdmetinde YB.

503. [1314] Ḳılmasun üstine kimse iḫtiyār
Ḥürmetine gelmeye tā iḥtiḳār

504. [1315] Ger virürse ḫocasına ıżṭırāb
Kūşesi İslām'ınuñ olur ḫarāb

505. [1316] Ḳapusın ḳaḳmaya ṭura muntaẓır
Ḫānesinden tā çıḳınca müfteḫir

كما قال الله تعالى: وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾

Kemā ḳāle'llāhü teʿālā: Velev ennehüm ṣaberū ḥattā teḫruce ileyhim lekāne ḫayran lehüm.[87]

506. [1317] Ḥaḳ teʿālā nitekim emr eyledi
Ol Ḥabīb'e ḥürmet idüb söyledi

507. [1318] Geldi bir ḳavm nāgehān peyġambere
Kim buluşmaḳ dilediler rehbere[88]

25a

[87] Hucurat Suresi (49/5)
[88] YB nüshasında bundan sonraki beyitler sayfa sonuna kadar okunamayacak haldedir.

508. [1319] Ḥaḳ didi anlar eger ṣabr ideler
Sen çıḳınca ṭuralar ḫayr ideler

509. [1320] Anlara ḫayr ola böyle eylemek
Lāyıḳ ola emr-i Ḥaḳḳ'ı söylemek

510. [1321] Emr-i dīnde her ne kim ola mübāh
Ṭut ḫılāf itme sözin bu[89] sen felāḥ

[49a]

511. [1322] Dileriseñ ola maʿmūr bu umūr
Sen muʿallim ḳalbine virgil sürūr

512. [1323] Sen muʿallim ḥaḳkını taḳdīm ḳıl
Ata ana üstine taʿẓīm ḳıl

513. [1324] Cümle müslim ḥāli böyle iy hümām
Cān gözin aç söylenür çün ḫaḳ[90] kelām

[89] bu: bul YB.
[90] ḫaḳ: çoḳ YB.

514. [1325] Ger muʿallim maluña māʾil ola
Ḳıl saḫāvet olmasun ḥāyil ola

515. [1326] Çünki ḳadri ḫocanuñ oldı ʿulā
Ṭınma görseñ zellet ü sehv ü ḫaṭā

516. [1327] Ger ḫaṭāsın nāgeh itseñ[91] istimāʿ
Aḥseni teʾvīle ide ictimāʿ

517. [1328] Gel berü iy merd-i ʿāḳil cāmiʿ ol
Dīn-i İslām sünnetinden sāmiʿ ol

518. [1329] Ṣābit ol aḳvāli ʿilme cān ile
Tā[92] olasın dīn ile īmān ile

519. [1330] Hezl ü laġvı dīne itme iḫtilāṭ
Saḳla reʾyüñ cān ile ḳıl iḥtiyāṭ

520. [1331] Ḍıḥk idüb luʿb eyleme ḳalbuñ ölür
Geç cedelden yoḫsa ol kelbüñ ölür

25b

[91] itseñ: itse YB.
[92] Tā: yok HM.

521. [1332] O negülüñ ḳarʿ ider bāb-ı ḍalāl
Ṭut dilüñi gelmesüñ saña kelām

522. [1333] Ḥıfẓını nefsinde dāyim ẕikr ide[93]
Ḳalbine teʾsīr ide tā[94] fikr ide

523. [1334] Ḳalb içinde ṭuta muḥkem eyleye
Tā ki soñra anı muḥkem söyleye

524. [1335] Bite ṭabʿına[95] ʿulūm-ı sābite
Ṣāfī yirde ot biter bigi bite

525. [1336] Daḫı ṣoñra iḥtiyācı olduġın
Ḳalbine andan maʿārif ṭolduġın

[49b]

526. [1337] Nıṣf-ı ʿilmüñ didiler ḥüsnü’s-suāl
Rabbenā yessirlenā ḫayra’l-menāl

[93] YB nüshasında bu beyitler sayfa sonuna kadar okunamayacak haldedir.
[94] tā: ger YB.
[95] ṭabʿına: ṭabʿında YB.

527. [1338] Kenz-i ʿilmüñ oldı miftāḥ-ı suāl
Rabbenā ve'ftāh lenā bābe'l-kemāl[96]

528. [1339] Küccükiken saʿy idüb ʿilme duruş
Her ʿulūmuñ aṣlına muḥkem giriş

Fe fi'l-ḥadīṯi meṯelü'l-leẕī yeteʿallemü fī ṣaġīrihī ke'l-vesmi ʿalā'ṣ-ṣaḫrati ve'l-leẕī yeteʿallemü fī kiberihī kel-leẕī yektübü ʿalā'l-mā'i.

529. [1340] Enbiyāʾnuñ serveri şāh-ı rusül
Etḳıyānuñ bihteri māh-ı sübül

530. [1341] Fī'l-meṯel dir her ne ögrense ṣaġīr
Yazu ḳazdı ṣaḫra üzre ṣan debīr[97]

531. [1342] Daḫı her ne ögrenürse bil kebīr
Yazu yazdı ṣan ṣu üzre ol faḳīr

26a

532. [1343] Ger ṣaġīr olursa ʿālim ger kebīr
Ger ġanī olursa ʿālim ger faḳīr

[96] kemāl: kelām YB.
[97] Derkenarda, "debīr" kelimesinin anlamı "yazıcı" olarak verilmiştir HM.

533. [1344] Herbirinden iḳtibās it[98] sen ʿulūm
K’olmayasın min cühūlin min ẓulūm

534. [1345] ʿİlmi ögren ʿār ḳılma iy ġani
Ögreden olursa da senden denī

535. [1346] Sala[99] ḫurda aṣl ola ehl’iḥtiyāṭ
İtmeye sulṭānlar ile iḫtilāṭ

536. [1347] Daḫı dünyā emrine ol baḫtiyār
Ḳānī meşġūl olmaya leyl ü neḥār

537. [1348] Tā kim anuñ dīni emri ber-ḳarār
S̱ābit ola bula devlet pāyidār

[50a]

538. [1349] Buncılāyın bir kişi ger görmeye
ʿİlme ṭālib Ṣīn’e[100] vara ṭurmaya

[98] it: yok HM.
[99] sala: sal YB
[100] Derkenarda, “eṣ-Ṣīn:” kelimesinin anlamı “ismün beledün baʿīdün” olarak verilmiştir HM.

539. [1350] Bir ḫuṣūṣda ḥacet olsa bir ḥadīṯ
Ara yirde cümle yiri bul muġīṯ

540. [1351] Yine ḳāyil şemʿu yaḳar cemʿuña
Daḫı bir dürr ṭaḳmaḳ ister semʿuña

541. [1352] Nicedür sünnet muʿallim neyleye
Niyyet ide ḳula irşād eyleye

542. [1353] Ḫalḳa mürşīd ola Ḥaḳḳ'a hem delīl
Tā ki nāsa ṣāliḥ ola ol sebīl

543. [1354] Gerçi Hādī ḥākim-i muṭlaḳ durur
Bir ḳulın Hādī ḳılur mülḥaḳ durur

26b

544. [1355] Uyar aña biri olur tevbekār
Mürşidīne ḫayrı anuñ bī-şümār

545. [1356] Yarın Allāh viriserdür şol ḳadar
K'anlara ṭāliʿ idi Şems ü Ḳamer

546. [1357] Ḫālıḳ’ından ābıḳ olan ḳulını
Reddiderse ṭāʿate neyler anı

547. [1358] Sevgülüdür Ḥaḳḳ’a ġāyet ol kişi
İde iḥsān ins ü cinnüñ ṣaġışı

548. [1359] Nuṣḥ iden ʿālim muʿallimden nişān
Ümīẕin ḳaṭʿ eylemek ḫalḳdan hemān

549. [1360] Gerçi faẓlile olursa müfteḫir
Eksük olmaz ṭapusından müfteḳir

550. [1361] Rifḳ ide taʿlīm ide hem meskenet
Bula şefḳat ögrenen hem merḥamet

551. [1362] Ṭalibe ṭaʿlīmden evvel başlaya
Ḳatı aḳrab iḥtiyācın işleye

552. [1363] Anıkim diler ide taʿlīm hem
Āḫiretde dünyāda ola ehemm

[50b]

553. [1364] ʿİlmi ögretmeye illā ehline
Zīre ehli ṭālib olur aṣlına

Fe inne'n-nebiyye ʿaleyhi's-selām yeḳūlü: Lā teṭraḥū'd-dürra fī efvāhi'l-kilābi ve ḳāle ʿaleyhi's-selām: Lā tüʿalliḳū'l-cevāhira fī aʿnāḳī'l-ḫanāzīri fe inne'l-ḥikmete ḫayru mine'l-cevāhiri ve men kerihehā fe hüve şerrun mine'l-ḫınzīri.

(Ṣadaḳa Rasūlu'llāh).[101]

27a

554. [1365] Didi zīre kāyinātuñ mefḫari
Enbiyāʾnuñ evliyānuñ bihterī

555. [1366] Dürri ṭarḥ itmek kilābuñ aġzına
Ḳaçuñ andan başmañ anuñ izine

556. [1367] Ṣaḳınuñ aşmañ didi hem cevheri
Boynına ḫınzīrlerüñ olmaz harī[102]

557. [1368] Zīre ḥikmet nisbet olur cevhere
Anı ṭaḳmaḳ bil yaraşmaz her ḫare

[101] Ṣadaḳa Rasūlu'llāh: yok HM.
[102] Derkenarda, "ḫarī" kelimesinin anlamı "lāyıḳ" olarak verilmiştir HM.

558. [1369] Kim kerāhet birle baḳsa ḥikmete
Mūcibin gör çünki düşdi nisbete[103]

559. [1370] Anı şerr dür didiler ḫınzīrden
Ḳangısı yik eglenür taʿbīrden

560. [1371] Gizlemeye görse ʿilmüñ ehlini
Zire bilür ehli olan aṣlını

561. [1372] Ġayrı ehle söylenen żāyiʿ olur
Söylenürse ehline ṣāyiʿ olur

562. [1373] Cevr u ẓulm itmiş olur menʿ eyleyen
Sözini ṭut ḥaḳḳı söyler söyleyen

563. [1374] Ẕihni müdrik ʿaḳl-ı bāliġ ṣınfa sen
Sünnetinden söylemek oldı ḥasen

564. [1375] Zīre ʿālim sözi dirse[104] ʿilmile
Ger muʿānid itse tekẕīb cehlile

[51a]

[103] nisbete: nesneye YB.
[104] dirse: dise YB

565. [1376] Hem tehāvün itse aña ol pelīd
Yāḫu[105] fehmin eylese ġayr-ı sedīd

27b

566. [1377] Bil ḥaḳīḳat anda ḥaḳk żāyiʿ olur
Ulu fitne şerrile şāyiʿ olur

567. [1378] Sözi söyle ḫalḳa kim āsān ola
Ṭuta dilde yüsrile iḥsān ola

568. [1379] Ḫalḳa vüsʿatdür bilürseñ muḥkemāt
Açmaziseñ müştebihdür müşkilāt

569. [1380] Söyle muḥkem sözi ḳoġıl müşkili
Ḳo ḳulaġın[106] gözle dāyim muḳbili

570. [1381] Virme ruḫṣat cāhile fāriġ olur
Ġafletinden [107] emn ider żāyiʿ olur

[105] yāḫu: yāḫud YB.
[106] ḳulaġın: ḳalanın YB.
[107] Burada üstü çizilmiş bir "żāyiʿ" kelimesi vardır HM.

571. [1382] Ṭutma ḳatı yeʿs ider ġāfil olur durur
Zīre ṭoñmış kibrile cāhil durur

Ve fī ḥadīṯin ʿAli Raḍiya'llāhü ʿanhü: İnne'l-faḳīha külle'l-ʿfaḳīhü men lem-yeḳneṭu'n-nāse min raḥmeti'llāhi teʿālā ve lem-yü'minhüm min mekri'llāhi teʿālā.

572. [1383] Bu ḥadīṯi naḳlider bunda ʿAli
Rāżı itsün anı Allāhü'l-celī

573. [1384] Didi taḥḳīu'l-faḳīh külle'l-faḳīh
Nāsı nevmīd itmedi oldı nezīh[108]

574. [1385] Raḥmetinden ḫaliḳuñ ḫor itmedi
Mekri Ḥaḳ'dan emnile dūr itmedi

575. [1386] Hem kelāmında tevemmüʿ itmeye
Diler ise kim teveccuʿ[109] itmeye

576. [1387] Ger muʿallim olur ise müstaḳīm
Haẓẓ ider ḳavlinden anuñ müştehim[110]

[108] Derkenarda, "nezīh" kelimesinin anlamı "pāk" olarak verilmiştir HM.
[109] teveccuʿ : teveccüh YB.
[110] Derkenarda, "müştehīm" kelimesinin anlamı "ʿāşıḳ" olarak verilmiştir HM.

28a

577. [1388] Sālik olur ṭoġrı yoldan dāyim ol
Ṣaġa ṣola ṣaymaz ol bulur vuṣūl

[51b]

578. [1389] Bir ḥadīṯüñ çoḳ vücūhı var ise
Söyleye[111] bir vechile yarar ise

579. [1390] Ḥaḳ kelāmın saḳla teşḳīḳ eyleme
Vech-i tebdīl aṣlı tefrīḳ eyleme

580. [1391] Böyle vir bunda ḥadīṯ-i Muṣṭafā
Vir ṣalāvāt cān u dil bulsun ṣafā

Ve fi'l-ḥadīṯi inne[112] teşḳīḳa'l-kelāmü mine'ş-şeyṭāni.

581. [1392] İnne teşḳīḳi'l-kelāmü'l-müstehān
Ṣādiru mimmen lehū aṣle'l-mühān

[111] ye: Bu kelime YB'de yoktur.
[112] İnne teşḳīḳa: inne't-teşḳīḳi YB

582. [1393] Bil ki teşḳīḳ anı şeyṭān ögredür
Yaʿnī çoḳ söz çoḳ belāya uġradur

583. [1394] Keşret itmeye diyen aḳvāl ile
Müstemiʿ tā düşmeye emlāl ile

584. [1395] Muḳtedā-i enbiyāʾ şāh-ı rusül
Mürşid-i Ḥaḳ sırrile ṣāḥib sübül

585. [1396] Żabṭ iderdi ḥālini aṣḥābınuñ
Gözleridi ḳalbini aḥbābınuñ

586. [1397] Vaʿẓı vażʿı cümlesi yārān ile
Fiʿli ḳavli cümlesi oran ile

587. [1398] Refʿ iderdi bil melālet ḫavfını
Muḫtebirdi ṭozini hem ṭavfını

588. [1399] Müstemiʿde ger melālet eglene
Ṭınmaz idi diñleyen tā diñlene

28b

589. [1400] Diridi ḳāvlen her ne olsa ʿindehū
Vech üzere diñledügin vaḥdehū

590. [1401] Nitekim mesmūʿdur ider edā[113]
Naḳṣı yoḳ zāid degüldür mācerā

591. [1402] Zīre vaḥyi münzel olur müsteḳıl
Menzilinden ʿayn-ı evvel mürteḥil

[52a]

592. [1403] Malda itse ger ḫıyānet bir kişi
ʿİlmi Ḥaḳda hem-çünān erkek-dişi

593. [1404] Cürüm artuḳ bunda bil anda degül
Vaʿfu ʿannā rabbenā biʿse'l-ġulūl

594. [1405] Cümle mesmūʿin ḥadīṣdür dimeye
Zīre aṣlā şāyed ola uymaya

595. [1406] Vāḳiʿ ola nāgehān bāri vebāl
Rabbenā ve'rḥamlenā yevme'n-nevāl

[113] edā: ʿadā YB

596. [1407] Ḳā’ili ʿilmüñ eger sāmiʿ degül
Aṣliyile ṣıḥḥatin cāmiʿ degül

597. [1408] Girür oda yanar anda bī-ḥisāb
Rabbenā yessirlenā ḥusnü’ṣ-ṣavāb

598. [1409] Gelse müsteftī ḳapuya lā-yüradd
Didi lā yeftī bi mā lā-yuʿtemed

599. [1410] Çünki rūşen olmadı ṣādıḳ delīl
Pes cevāba olmaya lā-büd sebīl

600. [1411] Ḥaḳ kitābından olursa naṣṣ eger
Yāḫu sünnet yāḫu[114] icmāʿi iy piser

601. [1412] Aña göre yanıla anda cevāb
Ḥaḳ budur va’llāhu aʿlem bi’ṣ-ṣavāb

29a

602. [1413] Ger nebīden bir ḥadīṣ taʿyīn ide

[114] yāḫu: yāḫud YB.

Aḥsen-i tebyīn ile tezyīn ide

603. [1414] Yaʿnī bābı ecnebiyi seddide
Aḥsen-i teʾvīle anı raddide

604. [1415] Her ṭarīkuñ esʿadine ḥamlide
Her vucūhuñ erşedine ḥamlide

605. [1416] Ger kişide ṣıdḳile ʿadl olmaya
Hem şehādet aṣlile[115] ehl olmaya

606. [1417] Kimse andan bir ḥadīṣ naḳl itmesün
Ḳavlin anuñ ṣıḥḥate ḥaml itmesün

[52b]

607. [1418] Zīre rāvī bir rivāyet eylese
Şekkile anı ḥikāyet eylese

608. [1419] Oldı meşkūk ṣıḥḥatinde yoḳ yaḳīn
ʿUdde cidden min eḥādi'l-kāẕibīn

[115] aṣlile: aṣlına YB.

609. [1420] Şol ḥadīṯi naḳlide iy pür-uṣūl
Ṣıḥḥatine dīn uṣūli dir vuṣūl

610. [1421] Daḫı taṣdīḳ ide tevfīḳ olana
Āyet aḫbārile taṭbīḳ olana

611. [1422] Hem baṣāyir ehl-i mā'il olalar
Şekl ü ebşārile ḳā'il olalar

612. [1423] Bile anı bunlaruñ ḳalbi ṣaḥīḥ
Naḳlide çün ḳurbetin göre ṣarīḥ

613. [1424] İşbu ẕevḳī alısar ehlü'l-ḫuṣūṣ
Aṣfiyādan eṭḳıyādan bā-naṣūṣ

614. [1425] Kim taʿarruż ḳılsa taʿlīm emrine
Kim taṣadddī itse tefhīm emrine

29b

615. [1426] Aña lāzım ḫalḳa ḫulḳ itmek müdām
Ḥüsn-i ḫulḳile olısar ber-devām

616. [1427] Kendü ʿāmil ola evvel ʿilmile
Ṣoñra daʿvet ide ḫalḳı ḥilmile

617. [1428] Tā ki daʿvet ḳavl ü fiʿl ü ḥālile
Olmış ola olmaya imlālile

618. [1429] Zīre vāʿiẓ fiʿliyile iy hümām
Tīr ü ḳavli ber-hedef bulur merām

619. [1430] Ḳavliyile vāʿiẓ olan iy imām
Żāyiʿ ider her ne kim söyler kelām

620. [1431] Vāʿiẓ olan her neyi kim söyleye
Ḥilm ü rıfḳile müdārā eyleye

621. [1432] Kendü ḥaḳḳdan sözini ayırmaya
Ḳavli maḳbūl olmasa ḳayırmaya

[53a]

622. [1433] Diye benden daʿvet ü sizden ṭaleb
Ḥaḳ hidāyet eyleye ola sebeb

623. [1434] Ögrenici fehmini bil ögreden
İmtiḥān ḳılsa ḳayırmaz her neden

624. [1435] Kındıra taʿlīm iden taḥrīż ide
Tā ki raġbet birle ola taḥżīż ide

625. [1436] Zīre Aḥmed mefḫari kevn ü mekān
Kim anuñçün yaradıldı ins ü cān

626. [1437] İmtiḥān u baḥsile aṣḥābını
Tecribe ḳılub didi aṣvābını

Kemā ḳāle ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem: İnne mine'ş-şecera şeceraten lā tesḳuṭu

30a

veraḳahā ve innehā meṣelü'l-müʾmini'l-müslimi feḥaddisūnī māhiye feve'ḳḳażū fī[116] şecerati'l -bevādī ve vaḳaʿa fī nefsi ibnü ʿÖmer raḍiyallāhu ʿanhü ennehā naḫlehū fe's-taḥyī en yesbiḳa'l-ekābira bi-ẕikrihā.

627. [1438] Didi eşcār içre vardur bir şecer
Sāḳıṭ olmaz yapraġı virür ṣemer

[116] "fī" kelimesi sehven tekerrür etmiştir HM.

628. [1439] Müʾmin ü müslim gibidür ol aġac
Baña[117] söyleñ tā bulasız siz revāc

629. [1440] Bādiye eşcārına düşdi bular
Naḫle fikrin eyledi ibnü ʿÖmer

630. [1441] Lākin istiḥyā idüben ṭınmadı
Sebḳat atına edebdür binmedi

631. [1442] Sünnetinden yine diñle bir cevāb
Kimseye ḳılma ʿitābile ḫiṭāb

632. [1443] Ḫalḳ içinde serzeniş olmaz eyü
Gelür andan diñleyene çoḳ ḳapu

[53b]

633. [1444] Buncılayın vaż'ı görse ol resūl
N'oldı ḳavme didi taʿrīż itdi ol

634. [1445] Yine diñle sünnetinden bir ḫaber

[117] baña: nāgeh YB.

Gūş-i cāna aşmaġa oldur güher

635. [1446] Ger taʿannüt birle ṣorsa bir kişi
Ḳo cevābı sāʾilüñ ḳalsun işi

636. [1447] Sāʾil olan hīç naʿannüt itmeye
Ṭoġrı yolı ḳoyub[118] egri gitmeye

30b

637. [1448] Uġlūṭātile ʿavīṣāt itmeye
Kendüyi[119] nār-ı caḥīme itmeye

638. [1449] Sāʾile çünkim bular oldı ḥarām
Ehl-i ʿilme lāyıḳ itsün iḫtirām

639. [1450] Zīre taḫfīf lāzım eyler ʿāḳıbet
Ḥürmet eyle isteriseñ ʿāfiyet

640. [1451] Dīn-i ḥaḳḳa ya tehāvvün eyler ol
Mūcibin ṣorariseñ[120] nāra duḫūl

[118] ḳoyub: bile YB.
[119] Kendüyi: Kendü HM.

641. [1452] Ḥāṣılı ilzām u techīl eyleme
Saña lāzım olmayanı söyleme

642. [1453] Nice gider yolını diñle selef
Diyeler tā kim saña tābiʿ ḫalef

643. [1454] Çün ḳażā fetvāyile maḥlūl ola
Anuñ emri ʿālime maḥmūl ola

644. [1455] Vaʿẓ u taʿlīm emri daḫı böyledür
Līk sālif bunda ḳavlin söyledür

645. [1456] Ḳılletile iltizām u intiṣāb
Sīret oldı anlara budur ṣavāb[121]

646. [1457] Bunlaruñçün iṣtirāza var delīl
Kim anı şāh-ı rusül ḳıldı sebīl

647. [1458] Didi ecrā āteş üzre biri köz
Ṭālib-i fetvā olan ol pīr u göz

[120] ṣorarisen: söylerisen HM.
[121] ṣavāb: sevāb YB.

[54a]

648. [1459] Söylemekden istimāʿile sükūt
Efḍal oldı didiler bunlar s̱übūt

649. [1460] Daḫı dirler bu sözi ecmel durur
Şöhret āfet iḫtifā efḍal durur

31a

650. [1461] Bunlaruñ her birinüñ maḥbūbı bu
He ne olsa ṭınmaya maṭlūbı bu

651. [1462] Her ne olsa āḫere raġbet ider
ʿİlmine hem fażlına ḥürmet ider

652. [1463] Ger ḥadīs̱den yāḫu fetvādan suʾāl
Olsa ḳaçar cehdi bu olmaya ḥāl

653. [1464] Baʿżı vaḳtde ehl-i Bedri bil ʿÖmer
Cemʿ iderdi her ḫuṣūṣa iy piser

654. [1465] Gör ne ḥürmet virdi aña ol cemīl

Kendü rāʾyin ḥükmine ḳılmaz delīl

655. [1466] Emr-i dīnde vāḳiʿ olsa bir mühim
İctimāʿile bulınur bir mütim

656. [1467] Ger ġavāmiż kim ġarībe ola ol
Yaʿnī müşkil çoḳ cevāb āsān degül

657. [1468] Yoġidi aṣḥāb içinde bir kişi
Vire fetvā bitüreydi ol işi

658. [1469] İstimādi bil siyādet ol cevāb
Yaʿnī muġnī ola ide istinād

659. [1470] İtmedi iḳbāline nāsuñ naẓar
Ṣaydı ḳalbile degüldi müfteḫar

660. [1471] Nefʿī celbitmek degüldi nefsine
Yaʿnī devlet ḳona andan reʾsine

661. [1472] Ḥāliḳīna itdi ẕātın intisāb
İtmedi ʿizzet bulardan iktisāb

662. [1473] Belki saʿyi ḥisbet oldı bunlaruñ
İçi ṭaşı nūr ṭoldı bunlaruñ

31b[54b]

663. [1474] Ḥaḳ ş̱evābın hem rıżāsın ibtiġāʾ
Eylediler Ḥaḳ'dan idüb irtiżāʾ

664. [1475] Ḥaḳḳuñ emrin saʿyile refʿ itdiler
Dīne nuṣret cehdile cemʿ itdiler

665. [1476] Hem emānet virdiler ḳalanlara
Raḥmet ide tā Ḫ̱udā alanlara

666. [1477] Ṣoñra ḳalan aldılar raġbet idüb
Ṣoñra gelen bildiler ḥürmet idüb

667. [1478] Bu emānet birle ẕ̱ikrolan ʿilel
Dīnde iḫ̱vān olana farż-ı ʿamel

668. [1479] İy seḥerde şevḳ iden cān bübüli
Būsitān-i sünnete gel dir güli

669. [1480] Ḥıfẓı gökçek olmayana eydile
Sünnet oldı ʿilmi yazmaḳ ḳaydile

670. [1481] Didi bunlar āfitāb şerʿ-i dīn
Ḳayyidū ʿilmen bi-sefrin li'l-Metīn

671. [1482] Hem dinildi ḥıfẓiden ṣayd eyledi
Hem kitābet ṣaydını ḳayd eyledi

672. [1483] Sünnetinden ʿilmüçün oldı metīn
Oḳunur ḫaṭṭile yazmaḳ iy emīn

673. [1484] Zīre oldur ḫaṭṭ-ı aḥsen oḳına
Göze güzel ola ṭabʿa ṭoḳına

674. [1485] Hem ḥadīṯüñ aḥsenidür eglenen
Söylenürse raġbetile diñlenen

Ve ḳāle ʿaleyhi's-selām: Men eḥabbe kerīmeteyhi felā yektüb baʿde'l-ʿaṣri ve hüve

32a

maḥmūl ʿalā men yüʿavvidü ẕālike.

675. [1486] Didi çeşm-i cism ü cān u maʿrifet
Kim anuñdur ḳadr-i fażl-ı mertebet

[55a]

676. [1487] Kim ki sevse dünyede iki gözin
Baʿde ʿaṣrı yazmasun yazu yüzin

677. [1488] Bu kitābet ʿādete maḥmūldür
Yaʿnī kātib ol zamān meşġūldür

678. [1489] Müsteḥabdan müstemiʿ ol bir kelām
Ögrenürseñ olısarsın müstedām

679. [1490] Naḥvı ṣarfı ögreni gör iy ʿazīz
K’anlaruñla ʿilm olub ġāyet temīz

680. [1491] Bunda vardur söylenür bir ḫoş ḫaber
Kim anı ḥuccet içün didi ʿÖmer

681. [1492] ʿArbiyyet ʿilmine idüñ iltizām
Tā bulasız ḫalḳ içinde iḥtirām

682. [1493] Yaʿnī naḥv u ṣarfa idüñ iltizām
Ṣıḥḥat üzre ola tā kim her kelām

683. [1494] Zīre oldur eylüge olan delīl
Arturur hem dostlıġı olur ḫalīl[122]

684. [1495] Bil edebden ṣāyılur gökçek kelām
Ḥüsn-i taʿbīre olur māʾil enām[123]

685. [1496] Her sözi tafṣīl ide iżāḥ ide
Lüknetiyle itmeye ifṣāḥ[124] ide

686. [1497] Ger be-ḫāʾhī baḫt u devlet ber-devām
Ber-nebīgū eṣ-ṣalātü ve's-selām

32b

DÖRDÜNCİ FAṢIL: FAŻĀYİL-İ ḲUR'ĀNI VE ÖGRENEN VE ÖGRETEN FAŻLINI VE OḲUMAĠUÑ SÜNNETLERİNİ VE EDEBLERİNİ BİLDÜRÜR

[122] Derkenarda, "ḫalīl" kelimesinin anlamı "dost" olarak verilmiştir HM.
[123] Derkenarda, "enām" kelimesinin anlamı "ḫalḳ" olarak verilmiştir HM.
[124] Derkenarda, "ifṣāḥ" kelimesinin anlamı "rūşen kelām" olarak verilmiştir HM.

687. [1498] İy maʿānī baḥrine ġavvāṣ olan
Dürr-i cevher bulmaġile ḫāṣ olan

688. [1499] Fażl-ı Ḳurʾān cevherin daḳ semʿuña
Tā żıyāsın egleyesin cemʿuña

689. [1500] Ögreden hem ögrenen fażlın işit
Aç kulaġuñ can gözin rūşen işit

[55b]

690. [1501] Oḳumaḳda var edebler hem sünen
Seyyid eyler saʿyile sīn-i senen[125]

691. [1502] Bil ki taḥḳīḳ fażl-ı Ḳurʾān bī-ḳıyās
Kim anuñ ġāyātına irmez esās

692. [1503] ʿAdd ü iḥṣā birle maʿlūm her vücūd
Ḥadd ü ġāyet birle mefḥūm her vücūd

693. [1504] Līk-i Ḳurʾān fażlına mümkin degül

[125] Derkenarda, "senen" kelimesinin anlamı "yol" olarak verilmiştir HM.

Bāri baʿżın diñlegil iy pür-usūl

694. [1505] Aña nisbet fażlile sāyir kelām
Ḫalḳa Allāh fażlı gibi iy hümām

Fe fi'l-ḥadīṯi'l-Ḳur'ān ḥablu'llāhi'l-metīn. Liennehū lā tenḳażī ʿacāyibühū velā yaḫluḳu ʿan keṯrati'r-raddi ve men ḳāle bihī ṣadeḳa ve men ʿamile bihī'r-raşede ve men ḥakeme bihī ʿadele ve men iʿteṣame bihī

33a

hüdiye ilā ṣıraṭin müstekīm.

695. [1506] Menbaʿı fażl-ı keremden bir ḥadīṯ
Diñle cāndan ḳoma dilden yā muġīṯ

696. [1507] Didi Ḳurʾān ḥabl-i Ḥaḳ'dan key-metīn
Kim temessük eylese olur emīn

697. [1508] Zīre Ḳurʾān pür-ʿacāyib pür ʿiber
Münḳażı olmaz ne deñlü diyeler

698. [1509] Kim ki tekrār eylerise[126] şevḳile
Arta ḥaẕẕı hīç dükenmez ẕevḳile

699. [1510] Ḳāʾili ṣādıḳ maḳālī hem sedīd
ʿĀlimi fāżıl yolında hem reşīd[127]

700. [1511] Ḥākimi ʿādil muʿazzez muʿteber
Muʿtaşım olan olısar müfteḫar

[56a]

701. [1512] İʿtişām iden hidāyet bulısar
Rāh-ı Ḥaḳ'da istiḳāmet bulısar

Fe fi'l-ḥadīṯi āḫara men ḳara'e'l-Ḳur'āni üdriceti'n-nübüvvetü beyne cenbeyhi illā[128] ennehū lā yūḥā ileyhi.

702. [1513] Ḳāle ḳuṭbu'l-enbiyāʾ faḫru'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalāt ü ve's-selām

703. [1514] Kim ki Ḳurʾān oḳumaġı nehcide

[126] eylerise: eylese YB.
[127] reşīd: Bu kelime HM nüshasında, "saʿīd" kelimesinin üstü çizilerek satırın üzerine yazılmıştır.
[128] illā: yok HM.

Yanlarına bil nübüvvet derc ide

704. [1515] İllā aña vaḥy ol[un]maz iy hümām
Zī-fażīlet zī-saʿādet ve's-selām

33b

Ve fī ḥadīṯin āḫara yüḳālü li-ṣāḥibi'l-Ḳur'āni iḳraʾ ve'rtaḳi ve rattili kemā künte türattil fi'd-dünyā ve enne menzileke ʿinde āḫiri āyetin taḳraʾuhā.

705. [1516] Bir ḥadīṯin daḫı diñle cānile
Tā ḳılasın dīn ile īmānile

706. [1517] Dinile ḳārīsine rūz-ı cezā
Oḳı ḳıl ʿāli maḳāma irtiḳāʾ

707. [1518] Eyle tertīl nitekim itdü gidi
Ol yola tebyīn ile gitdü gidi

708. [1519] Āḫirinde āyetüñ menzil saña
Çün ḳırāat eyledüñ varġıl aña

709. [1520] Cāʾe fi'l-āṯāri naḳl ü müstefād

Men telāhü ṣāra minhü müstecād

710. [1521] Āyet-i Ḳurʾān ḳadar menzil aña
Cennet içre virülür dindi saña

711. [1522] Bir kimesne şevḳile iḳdām ide
Ol ḳırāat emrini itmām ide

[56b]

712. [1523] Mertebe kim cennet içre yücedür
Giren aña ol oḳuyan ḫocadur

713. [1524] Yā ilāhī bizi sen Ḳurʾān ile
Cennet'e ḳoy dīn ile īmān ile

714. [1525] Ger dilerseñ baḫt u devlet ber-devām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

BEŞİNCİ FAṢIL: OḲUMAḲ SÜNNETLERİN BEYĀN İDER

34a

715. [1526] Gel saʿādet [129] şehrine sāʾīl olan
Gel siyādet[130] baḥrine sāfir olan

716. [1527] Gurbete düşmiş faḳīr u müstemend
Bul enīsüñ k'ola saña behre-mend

717. [1528] Sen tilāvet sünnetine ṭālib ol
Her maḳāṣıd emrine sen rāġib ol

718. [1529] Ḳaṣdile anı saña eyle enīs
Oḳuya hātif saña niʿme'l-celīs

719. [1530] Vahşetü'l-belvā gider ünset gelür
Kürbetü'd-dünyā gider ülfet olur

720. [1531] Ḥaḳḳ-ı şevḳin zü'l-cemālüñ vechine
Hem ḳażā itmek olur bil vechine

721. [1532] Daḫı bilür ḳulluġuñ aḥkāmını
Ḫiẕmetinde[131] hem idüb aḥkāmını

[129] "baḥr" kelimesi sehven yazılmıştır HM.
[130] siyādet: saʿādet YB.
[131] Ḫiẕmetinde: Ḫıdmetinde YB.

722. [1533] Pes tilāvet muḳtezāsın özleyen
İşbu minvāl üzerine gözleyen

723. [1534] Oḳuyub hem gendüye ḳılsa imām
Ol şefīʿdür bu müşeffaʿ ve’s-selām

724. [1535] Ger riʿāyet itmese iʿrāżile
Bu mevācib ḳalsadı iġmāżile

725. [1536] Anı çāke oda ṣoḳa bī-gümān
Rabbenā va’ġfirlenā sūʾe’l-lisān

[57a]

726. [1537] Āyeti Ḳurʾān tedebbür olana
Hem nüzūlü key tefekkür olana

727. [1538] Hem meʿāni aṣlını fikr eylesün
ʿĀmil olsun emrini ẕikreylesün

34b

Ve ḳāle İbnü Mesʿūd (Raḍıya'llāhu ʿanhumā) Mā min ḥarfin ev āyetin illā ve ʿamile bihā ḳavmün ev lehā ḳavmün yaʿmelūne bihā.

728. [1539] İbnü Mesʿūd Ḥaḳ kelāmın gözledi
Āyetinde iḥtirāmın gözledi

729. [1540] Ḥaḳ rızāsı rūḥına olsun ḳarīn
Raḥmet itsün aña rabbü'l-ʿālemīn

730. [1541] Yoḳdur andan ḥarf u āyet didi
İllā ʿāmil ḳavm anı ġāyet didi

731. [1542] Evlehā ḳavmün şerīfün yaʿmelūn
Yaʿnī ḳavmen bi'ştiġālin yefḍalūn

732. [1543] Şarṭ-ı sāʿatden sayılur iy güzel
Ders-i Ḳur'ān olmaġı ancaḳ ʿamel

733. [1544] Yaʿnī lafẓın ide kāmil müstaḳīm
Nīze tīz itdügi gibi müste hīm

734. [1545] Daḫı tecvīd ide merġūlātile
Yaʿnī taḳṣīr ide memdūdātile

735. [1546] Ḥāl budur k'[132]olmaya ʿāmil ḥarfine
Ḳaça tālī ʿilm-i naḥvuñ ṣarfına

Ḳāle Ḳatādetü (Raḍıyallāhü ʿanhü) lem yücālis hāẕā'l-Ḳurʾāne eḥadün illā ḳavme ʿanhü bi-ziyādetin ev nuḳṣānin ḳażā'llāh elleẕī lā'ilāhe illā hüve ḳażā'en "şefā'en ve raḥmetühū li'l-müʾminīne ve lā yezīdü'ẓ-ẓālimīne illā ḫasāran."[133]

35a [57b]

736. [1547] Ḥaḳ ḳatında[134] rūḥını şād eylesün
Raḥmetinden anı ābād eylesün

737. [1548] Didi bunda ḥālile diḳḳat idüb
Bāri muḥkem ḳālile riḳḳat idüb[135]

738. [1549] Kim ki Ḳurʾān üzre meclīs eyler ol
Ṭurmaz illā naḳṣ ı zāyid söyler ol

739. [1550] Ḥaḳ ḳaḍā eyler ḳaḍāʾen şāfiyen
Müʾminīne raḥmet eyler vāfiyen

[132] ki: kim HM.
[133] İsra Suresi (17/82)
[134] ḳatında: ḳatāde HM.
[135] idüb: eylesün YB.

740. [1551] ʿĀmilīne dāyimā ġufrān olur
Ẓālimīne dāyimā ḫusrān olur

741. [1552] Yine pervāz eyledi murġ-ı emel
Ṣayda ṣaldı fi'l-meṣel dest-i ezel

742. [1553] Diñle Ḳurʾān sünnetinden muḥterem
Muḥkemile ʿāmil olmaḳ lā-cerem

743. [1554] Bil ki dāyim tāliye īḳān gerek
Hem teşābüh olana īmān gerek

744. [1555] Daḫı emṣāline ide iʿtibār
Tā bula emṣāl içinde iḳtidār

745. [1556] Müʾmin ola vaʿdine iḫlāṣile
Cennete girmek dilerse ḫāṣile

746. [1557] Hem vaʿīdin aña īmān eyleye
Cān u dilden yaḫşi iẕʿān eyleye

747. [1558] Dil-küşāda ola olsa ger beşīr

Ḳorḳa ḳatı ger[136] oḳunursa ger nezīr

748. [1559] Hem ʿaceblerden taʿaccüb eyleyeye
Emrine Ḥaḳḳ'uñ teraḳḳub eyleye

35b

749. [1560] Vaʿẓıyile ittiʿāẓ sünnet durur
Zecriyile inzicār şiddet durur

750. [1561] Ṭab-ı līnet buldığınca ol hümām
Oḳıya ḫoş raġbetile ve's-selām

[68a]

751. [1851] Daḫı ḳalbi yumşaya cild ürpere
Lāyıḳ olan söz dinildi rehbere

752. [1852] Ger bu ḥālet tāliye olmaz delīl
Nefʿi anuñ olısar andan ḳalīl

753. [1853] Ḥaḳ teʿālā ol resūl aṣḥābına

[136] "ger" kelimesi sehven yazılmıştır YB.

Raḥmet itsün lüṭfile hem āline

754. [1854] Didiler anlar içün sīret ṣaḥīh
ʿAşr-ı āyāt ögrenürler key faṣīḥ

755. [1855] Gelmedi ḫaṭırlarına bir emel
Ki anuñla itmeyince tā ʿamel

756. [1856] İşbu minvāl üzerine oldılar
Anuñiçün ḥüsn-i iḥsān buldılar

757. [1857] Güş-i cāna yine buldım bir güher
Kim bahāsı Mışr u Şām u Rūm deger

758. [1858] Didügüm gevher[137] saña sünnet durur
Sünnete iḥyāyile raġbet durur

Fe fi'l-ḥadīṯi enne'l-māhira bi'l-Ḳur'āni meʿa'l-kirāmi'l-berarati ve men ḳaraehū ve hüve ʿaleyhi şāḳḳun fe lehū ecrāni.

759. [1859] Ḳāle faḫru'l-enbiyā-ʾi ḳuṭbu'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

[137] gevher: güher YB.

36a

760. [1860] Kim ki istiẕhār-ı Ḳurʾān eylese
Ḥıfẓıyile anı iẕʿān eylese

761. [1861] Bil ḥaḳīḳat ḥıfẓına māhir olan
Her cihetden aṣlına ḳādir olan

762. [1862] Şol melekler kim muḳarreb olalar
Anuñile bile olub ḳalalar

763. [1863] Ger dilinde s̱ıḳlet olsa ḳārinuñ
İki ecri ola aña bārinuñ

[68b]

Ve fī ḥadīs̱in āḫara meni's-taẕhera'l-Ḳur'āne ḫaffefe'llāhü teʿālā ʿan vālideyhi'l-ʿaẕ̱ābi ve in kāne müşriḳīne.

764. [1864] Bir ḥadīs̱inde daḫı dir Muṣṭafā

Men teheddā bi’ṣ-ṣalāti ḳad şefā[138]

765. [1865] Bir kişi kim ḥıfẓ-ı Ḳurʾān eylese
Vālideyne ecrin iḥsān eylese

766. [1866] Ḥaḳḳ aẕābın anlaruñ taḫfīf ider
Hem ʿiḳābın lüṭf idüb taḥrīf ider

767. [1867] Gerçi bunlar mücrim olsa şirkile
Nāra yanmış olsalar da çirkile

768. [1868] Ḥaḳḳ ʿināyet eyler işler lüṭfını
Ṭaḫfīf eyler ehl-i cürmüñ ḫavfını

769. [1869] Nev-cüvāniken gerekdür maʿrifet
Pīr olıcaḳ bula[139] takim [140] tesliyet

770. [1870] Zīre biter āti ḳāni ʿilmile
Ülfet eyler cism ü cānı ʿilmile

36b

[138] şefā: şaḳā YB.
[139] bula: Bu kelime YB’de yoktur.
[140] Pīr … tesliyet: Pīr olıcak tā kim ola tesliyet YB.

771. [1871] Dāʿi-yi sünnet ṭura Ḳurʾān ile
Gicelerde oḳuya iẕʿālile

772. [1872] Ṣadr-ı evvelde ṣaḥābī ṭurdılar
Gice iḥyāsında meşhūr oldılar

773. [1873] Ḥaḳ kelāmını tilāvet itdiler
Sünnet iʿlāmın[141] riʿāyet itdiler

774. [1874] Nūr-ı çeşmi muḳtedā yaʿnī ḥasen
Rūḥın irḍā eylesün ol ẕü'l-Metīn

775. [1875] Evvelinde gicenüñ tāli idi
Yaʿnī Ḳurʾān virdine vāli idi

776. [1876] Āḫirinden gicenüñ tāli Ḥüseyn [142]
Hemçü Ḳurʾān virdine vālī Ḥüseyn

[69a]

[141] iʿlām: aʿlām HM.
[142] Ḥüseyn: siten YB.

777. [1877] Ḥaḳ rıżāsı bunlara olsun ḳarīn
Menzil olsun bunlara ḫuld-i berīn

778. [1878] Ehl-i Ḳurʾān ḥüsnile olur cemīl
Rāh-ı Ḥaḳ'da daḫı olur ol delīl

779. [1879] İmtiyāz-ı tālinüñ aʿmālile
Ġayrıdan iḫlāḳile efʿālile

780. [1880] Oḳuyan Ḳurʾān ḥıddet itmeye
Yaʿnī ḥadden bile ḫıffet itmeye

781. [1881] Cāhil üzre daḫı cāhil olmaya
Yaʿnī iʿlām[143] ide ġāfil olmaya

782. [1882] Ol Nebī kim ḫayrile pür-nūr idi
Ḫulḳ-ı Ḳurʾān lüṭfile maʿmūr idi

783. [1883] Yaʿnī Ḳurʾānuñ rıżāsın gözledi
Kendü rāżı oldı emrin söyledi

37a

[143] iʿlām: ʿallām YB.

784. [1884] Çeşmine göre iderdi ḫışmını
Nūr ḳılsun Ḥaḳ teʿālā cismini

785. [1885] Daḫı aṣḥāb içre ḳārī olanı
Gice gündüz iḳtidārı olanı

786. [1886] Beñzi ṣaru cism-i lā ġarr gördiler
Ehl-i Ḳurʾān idügini bildiler

787. [1887] Görse nāsuñ żıḥk içinde işini[144]
Ol dökerdi gözlerinüñ yaşını

788. [1888] İl feraḥ-nāk olsa ol maḥzūnidi
Zīre derdi ḥaḳḳile meşḥūndi

789. [1889] Ger tefaḫḫur birle ḫalḳ olsa revān
Bu ḫuşūʿ ile ider ḳaddir gümān

790. [1890] Görse ḫalḳı yir içre hāyim olur
Ġayratından bu daḫı ṣāyim olur

[144] işini: işi YB.

791. [1891] Sünnetinden isteyen gelsün yine
Cān gözin pür-nūr iden gelsün yine

[69b]

792. [1892] Muṣḥaf içre oḳusun Ḳurʾān'ı ol
Göre yarın lā-cerem sulṭānı ol

793. [1893] Zīre andan ḥaẕẕ alur ʿayn-ı cesed
Cān gözin pür-nūr olur gider remed[145]

794. [1894] Bu ʿibādet efḍalidür iy hümām
Nāẓır ol muṣḥafdan oḳı sen tamām

795. [1895] Ẓahr-ı dilden okuyana ol s̱evāb
Olmaya va'llāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb

796. [1896] Hem[146] ḥasebden faḫriden ʿālī-neseb
Ol tilāvet aṣlına bilsün edeb

37b

[145] Derkenarda, "remed" kelimesinin anlamı "çapaḳ" olarak verilmiştir HM.
[146] hem: her YB.

797. [1897] Evvelā tālī taḫallül eylesün
İstiyāk[147] ile tecemmül eylesün

798. [1898] Yaʿnī misvākile tālī ola ol
Tā saʿādet pāyesine bula yol

799. [1899] Hem libāsile tezeyyün eyleye
Ḥüsn-ı ṭībile tebeyyün eyleye

800. [1900] Ḥaḳk libāsın dilerise özleye
Ḳıbleye ḳarşu tilāvet gözleye

801. [1901] Oḳumasun müttekī hem müstenid
Yürüriken hem-çünān ol muʿteḳid[148]

802. [1902] Esnese aġzın ṭuta oḳumaya
Zīre anı oḳumaġa ḳomaya

803. [1903] Başlasa ger sūreye iḳdāmile
Kesmeye tā olmaya itmāmile

[147] Derkenarda, "istiyāk" kelimesinin anlamı "misvāk istiʿmāl eylemek" olarak verilmiştir HM.
[148] muʿteḳid: muʿtemid YB.

804. [1904] Diñleyen sākin gerek ṣāmit gerek
İżdırābı ṣayḥadan sākit gerek

805. [1905] Yaḳasın yırtub yüzini ḳaḳmaya
Boynına ṭavḳ-ı cerāyim ṭaḳmaya

806. [1906] Ḥaḳ teʿālāya ṣaḥābī ḫaşyeti
Artuġıdı ḫalḳa yoḳdı nisbeti

[70a]

807. [1907] Şol zamānkim oḳudı merd-i güzīn
Dökdi aṣḥāb olan anda gözyaşın

808. [1908] Ḥaḳ teʿālā ehl-i ḫaşyet vaṣfını
Añdı Ḳurʾān içre anlar ḫavfını

809. [1909] Yaʿnī tālī Tengri'den ḫaşyet ider
Ürperür anuñ cülūdi ser-beser

38a

810. [1910] Yumşar andan bil cülūd ile ḳulūb

Rabbenā vaġfirlenā sūʾe’l-ʿuyūb

811. [1911] Ger żarūrī olsa ḳārī neyleye
Ṣoñra ister kim tilāvet eyleye

812. [1912] Ṣāniyā itsün taʿavvüẕ bāriye
Zīre lāyıḳ olan oldur ḳāriye

813. [1913] Muṣḥāfı menşur idüb terk itmeye
Vażʿı şeyʾi üstine derk itmeye

814. [1914] Ger yanında kimse dünyā söyleye
Olmasun Ḳurʾān-ı maʿmūl eyleye

815. [1915] Yaʿnī şaḫṣuñ adı Yaḥyā olsadı
Saña bir gün bir kitāba gelsedi

816. [1916] Naẓm-ı Ḳurʾān ile[149] iʿṭā eyleme
Lāyıḳ olmaz yire inşā eyleme

كما قال الله تعالى: يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾

[149] ile: eyle YB.

Kemā ḳāle'llāhü teʿālā: Yā Yaḥyā ḫuẕi'l-kitābe...[150]

817. [1917] Nāzil oldı çün ʿamel olmaġiçün
Ḳaṣdını ḳārī olan bulmaġiçün

818. [1918] İttiʿāẓ ide tefekküh itmeye
Andan artuġa teveccüh itmeye

819. [1919] Aña lāyıḳ Ḥaḳḳ'a ide ibtihāl
Her ʿavārıżda yaraşmaz ibtidāl

820. [1920] Rabbenā yessirlenā ḥusne'l-maḳāl
İdfaʿ ʿannā rabbenā sūʾe'l-faʿāl

[70b]

821. [1921] Sünnet oldı ḳalbi tefrīġ eylemek
ʾĀyetinde fikri tebīġ eylemek

38b

822. [1922] Ḳalbi fāriġ ḳıl maʿānī bilesin

[150] Meryem Suresi (19/12)

Aña göre raʾy u tedbīr ḳılasın

823. [1923] Bir kişi bir āyeti ẕikr eylese
Cümle meşmūlātını fikr[151] eylese

824. [1924] Yekdür andan kim tedebbür itmedi
Heb oḳudı hīç tefekkür itmedi

825. [1925] Şöyle ola iʿtiḳādı ḳārinuñ
Ki oḳınur üstine vaḥy bārinüñ

826. [1926] Ya ḫalāyıḳ Ḫālıḳ'ından işidür
Böyle emri gözleyen er kişidür

827. [1927] Yaʿnī olmışdur muḳābil Ḥaḳḳ aña
Aç gözüñ uyar cānuñ bir baḳ aña

828. [1928] Her ḥadesden kendüyi pāk eylesün
Alsun ābdest daḫı imsāk eylesün

829. [1929] Ḥaḳ teʿālā didi yiter reh-nümūn
Lā yemessühū illā'l-muṭahherūn[152]

[151] fikr: ẕikr YB

830. [1930] Ṣavt ile Ḳurʾān'ı tezyīn eyleye
İşidenler daḫı taḥsīn eyleye

831. [1931] Zīre Ḳurʾān ḥilyesi ṣavtın ḥasen
Kim riʿāyet eylese olur esen

832. [1932] Ḥüsn ü ṣavtuñ maʿnisi Ḳurʾānile
İşiden ḫavf eyleye iẕʿānile

833. [1933] Yaʿnī tālī ḫavf ide Ḥaḳ'dan müdām
Sāmiʿ anı egleye iy nīk-nām

834. [1934] Oḳuna Ḳurʾān ile laḥnu'l-ʿArab
İşidenler diyeler niʿme'l-edeb

39a

835. [1935] Yaʿnī ol rūşen faṣīḥ muʿrab ola
Ṭabʿa elyaḳ ẕihne hem aṭyeb ola

[152] Vakıʿa Suresi (56/79)'a lafzen telmih yapılmıştır.

836. [1936] Şöyle bil kim müşbite ḥarf u kelim[153]
Olmasun kim ola anda mürtesim

837. [1937] Hem ziyāde olmaya naḳs olmaya
Daḫı taḥrīf olmaya naḳs bulmaya

838. [1938] Ehl-i fısḳ ṣavtından ide iḥtirāz
Hem ġınā ṣavtın dimeye çoġ u az

[71a]

839. [1939] Zīre böyle[154] oḳuyan meftūn olur
Müstemiʿ olan daḫı maġbūn olur

840. [1940] Dilerise Ḥaḳ hidāyet eyleye
Ḥüzn-i vücūdile ḳırʾat eyleye

841. [1941] Ḥüzni olmasa teḥāzün göstere
Yaʿnī ḥüznü[155] düşe anuñ peykere

842. [1942] Şerr-i şeyṭāndan taʿavvüẕ lā-cerem

[153] [1936], [1937] ve [1938]. beyitler YB'de derkenara yazılmıştır.
[154] böyle: bunlar YB.
[155] "ḥüznü" kelimesi YB'de yoktur.

İbtidāda eyleye ol muḥterem

843. [1943] Fitne ilḳā itmeye tā kim racīm
İdfaʿ ʿannā rabbenā sūʾe’l-leʾīm

844. [1944] Ṣoñra Allāh adın ide tecliye
İstiʿānet birle yaʿnī tesliye

845. [1945] Ḥıfẓ-ı maʿnā eylese raḥmet ola
Her cihetden ḳalbine selvet ṭola

846. [1946] Hem riʿāyet oluna cümle ḥuḳūḳ
Tā mevācib şemsine ola şurūḳ

847. [1947] Ṣavtını refʿ itmeye ifrāṭıla
Ḳatı elcāḳ itmeye ihbāṭıla

39b

848. [1948] Ṣavt-ı evsaṭ eylemek evlā ecel
Hem ḫuşūʿı ḳalbine oldur edel

849. [1949] Sırrına hem ʿaḳlına ecmaʿ ola

Yaʿnī evsaṭ ḳırʾati enfaʿ ola

850. [1950] Ḳırʾatin tertīl teressül eyleye
Sünneti rūşen teʾemmül eyleye

851. [1951] Şöyle ola[156] infikāk ü ittiṣāl
Lafẓa lāzım gelmeye hīç iḫtilāl

852. [1952] Vāḳıf ola aḥsen-i aḳvālile
Oḳuya ādābile iclālile

853. [1953] Añsuzın ṣarṣub çıġırub ṭutmaya
Yaṭlu ḫurma silkimine dönemeye

[71b]

854. [1954] Ümmü Seleme naḳl idüben söyledi
Ol Nebīʾnüñ ḳırʾatin vaṣf eyledi

855. [1955] Didi ḥarfen ḥarf idi ḳırʾat aña
Ḳomadı tertīl u ḳār öñden ṣoña

[156] "ola" kelimesi YB'de yoktur.

856. [1956] Daḥı tālī ḳırʾatinde aġlaya
Ḫaşyetinden cism ü cānın ṭaġlaya

857. [1957] Zīre emritdi Rasūl-i Kibiryāʾ
Kim anuñ şānı degül kibr u riyā

Li-ḳavlihi ʿaleyhi's-selām: Ebkū fī'l-Ḳurʾāni fe'inlem tebkū fetebākū.

858. [1958] Bildi ḥālin ümmetinüñ söyledi
Ḳırʾatinde Ḳurʾān'uñ aġlañ didi

859. [1959] Bari aġlar bigi ḳıluñ özüñüz
Sizi gören ṣana aġlar gözüñüz

40a

860. [1960] Daḫı taḥḳīḳ Ḥaḳ teʿālā iy peẕer
Medḥ ider bir ḳavmi k'anlaruñ meger

861. [1961] Üstine āyāt oḳundı ber-tamām
Secde ḳılub aġladılar ve's-selām

كما قال الله تعالى: خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا* ﴿٥٨﴾...

Kemā ḳāle'llāhü teʿālā: Ḫarrū[157] sücceden ve bukiyyā.[158]

862. [1962] Yine fikret murġ-i pervāz eyledi
Sünnetüñ ṣaydına āġāz eyledi

863. [1963] Dāne çīn olmaġiçün ister maḳām
Tā ş̲evābın bula ola ber-devām

864. [1964] Yaʿnī tālī vāḳıf ola fikrile
Her bir āyet āḫ̲irinde z̲ikrile

865. [1965] Ger oḳunan āyeti raḥmet ola
Raḥmetinden sāʾili ʿizzet bula

866. [1966] Ger ʿaz̲ābın dise anuñ ol zamān
Pes taʿavvüz̲ ide Ḫaḳḳ'a bī-gümān

[72a]

867. [1967] Ger celālin kibriyāsın z̲ikride

[157] Ḫarrū: Ḫuz̲ū şeklinde yanlış yazılmıştır YB.
[158] Meryem Suresi (19/58)

Sübḥāna'llāh virdin anda fikride

868. [1968] Zīre böyle işlemişdür ol ḥabīb
Anuñ işin gözleyen niʿme'l-lebīb

869. [1969] Oḳuyan Ḳurʾānı ezber eyleye
Ḫaṭṭın iʿrābile zīver eyleye

870. [1970] Zīre bunda bir ḥadīṯ Muṣṭafā
Naḳl olubdur cān bulur andan ṣafā

871. [1971] Bir kişi Ḳurʾānı [159] iʿrāb eyleye
Fetḥa keṯra żammın işrāb eyleye

40b

872. [1972] Bulısar anuñiçün aḥsen cevāb
Yaʿnī ʿışrīn ola her ḥarfe ṯevāb

873. [1973] Oḳusa ger olmasa iʿrāb tamām
Diñlegil anuñ ṯevābın iy hümām

[159] Burada üstü çizilmiş bir "ezber" kelimesi vardır HM.

874. [1974] On s̲evābdur virilen her ḥarfine
Her kişinüñ ecrine baḳ ecrine

[160] **Fe-fi'l-ḥadīṯi inne men aʿrabe'l-Ḳurʾāne keʾenne lehū bi-külli ḥarfin ʿışrūne ḥāsenen ve men ḳarae bi- ġayri iʿrābin kāne lehū bi-külli ḥarfin ʿaşru ḥasenātin.**

875. [1975] Anuñ iʿrābı daḫı iy nercüvān
Ḥarfleri olmaḳ mübeyyen hem-ʿayān

876. [1976] Birbirinden ayru ola her kelām
Olmaya mübhem olalar münfehem

877. [1977] Baʿżı āyet kim oḳur tekrār ide
Fikri taḥrīk itmeye[161] işʿār ide

878. [1978] Tā ki maʿnā fehm ola iy muḥterem
Daḫı tenbih ola ḳalbe mürtesem

879. [1979] Ola tā kim nūr-ı Ḳurʾān iḳtibās
İde tekrār kim iderse iltimās

[160] Burada üstü çizilmiş bir "anuñ" kelimesi vardır HM.
[161] itmeye: itmege YB.

[72b]

880. [1980] Zīre bayıḳ ol Nebī Faḫru'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

881. [1981] Baʿżı vaḳt de dünlede ḳıldı namāz
Āyeti tekrār idüb ḳıldı namāz

882. [1982] İy tilāvet eyleyen āvāzine
ʿAndelīb-i dil niçe şehnāzile

41a

883. [1983] Āhd-i Ḳurʾān sünnetinden bir güher
Daḳ bugün cān boynına ol muʿteber

884. [1984] Sünnetinden ḳārinüñ iy güliẕār
Ḳurʾān'ı ḥıfẓ eylemek bi'l-iʿtibār

885. [1985] Almaya tā ġāflet ü nisyān anı
Saḳlasun Ḥaḳḳ almasun ʿisyān anı

886. [1986] Ẓahr-ı dilden itmesün iḫrāc anı

Dilerise saḳlaya anı ġanī

Fe fi'l-ḥadīṯi: İsteẕkirū'l-Ḳur'āne fe innehū eşeddü tafṣıyen min ṣudūri'r-ricāli mine'n-neʿami min ʿuḳūlihā fe'inne min aʿẓami'ẕ-ẕünūbi en yeteʿalleme'r-raculü āyeten ṯümme yensāhā mine'l-Ḳurʿāni.

887. [1987] Kāyinātuñ mefḫari ḳuṭbu'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

888. [1988] Bu ḥadīṯinde buyurdı ber-vefā
Ṭut ḳulaġuñ cān u dil bulsun ṣafā

889. [1989] İşbu bābda muʿteber burhān didi
Emridüb iste ẕikru'l-Ḳur'ān didi

890. [1990] Zīre ol dili çıḳar ḳaçar ḳatı
Tīz giçer bendin büzüb ḳaçar atı

891. [1991] Ögrenüb ṣoñra unutsa āyeti
Cürm-i aʿẓam olur anuñ ġāyeti

892. [1992] Daḫı dindi bir rivāyet key ġarīb
Cān ḳuāġı birle diñler her lebīb

41b [73a]

893. [1993] Bir kişi Ḳurʾān'dan ezber eylese
Unudub kendüyi ebter eylese

894. [1994] Mücibe nisyān olan ʿisyān durur[162]
Ḥıfẓa lāzım raḥmet ü ġufrān durur

895. [1995] Zīre Ḳurʾān unudulmaḳ iy kişi
Bil maṣāyibden ṣayarlar ol işi

896. [1996] Daḫı insāna muṣībet ulaşur
Kendünüñ kesbī sebebdür ṭolaşur

897. [1997] Āsumānı zeyn iden Ḳurʾān ile
Cān evin maʿmūr iden īmānile

898. [1998] Gel işitgil sünnetinden bir kelām
Kim anı emreyleyen ḫayru'lenām

899. [1999] Ola müʾmin menzilinde bir maḳām

[162] ʿisyān durur: ʿisyāndur YB.

Ḥaẕẕını Ḳurʾān ile ide tamām

900. [2000] Oḳuya ḥizbinden āsān olanı
Ol maḳāma ġıbṭat ide ḳalanı

Fe fi'l-ḥadīṯi: İnne büyūtāti'l-müslimīne li-meṣābīḥi ilā'l-ʿarşi yaʿrifühā muḳarrabūne melāʾiketi's-semāvāti's-sebʿi ve'l-ʾarażīne's-sebʿi yeḳūlūne hāẕā'n-nūru min büyūtāti'l-müslimīne'l-letī yütlā fīhā'l-Ḳurʾāni.

901. [2001] Ḳāle ḳūṭbu'l-enbiyāʾ ḫayru'l-enām
Ḳul ʿaleyhim[163] eṣ-ṣalātü ve'-selām

902. [2002] Evleri müʾminlerüñ iy dīn erī
ʿArşa dur bayıḳ meṣābiḥ her biri

42a

903. [2003] Şol melekler kim muḳarrab oldılar
Cümle yirde gökde ʿizzet buldılar

904. [2004] Görseler kim nūr-i Ḳurʾān parḳ ider
Bir maḳamı nūr içinde ġarḳ ider

[163] ʿaleyhim: ʿaleyhi YB.

[73b]

905. [2005] Bilür anı diyeler kim işbu nūr
Evlerinden müslimūñ buldı ẓuhūr

906. [2006] Ancılayın ḫānelerdür bu ḫoca
K'anda Ḳurʾān oḳunur arta gice

907. [2007] Sünnetinde dileriseñ intifāʿ
Ġayr oḳusun vaḳtehā ḳıl istimāʿ

908. [2008] Zīre bayıḳ ol Nebī kāni vefā
Vir ṣalavāt cān u dil bulsun ṣafā

909. [2009] Oldı bir vaḳt diñlemek maḥbūb aña
Ġayr-ı Ḳurʾān oḳumaḳ maṭlūb aña

Ve kāne ʿÖmer Raḍıya'llāhü ʿanhü yeḳūlü li'ebī Mūsā el-Eşʿarī Raḍıya'llāhü ʿanhü ẕekkirnā rabbenā fe yeḳra'e ḥattā yekādü vaḳtu'ṣ-ṣalāti yetevesseṭu.

910. [2010] Hem ʿÖmer itdi ḫiṭāb müsteṭāb
Kim ebī Mūsā vire Şāfī cevāb

911. [2011] Didi ẕikr it bize bir dem Rabbümüz
Mā’il aña zīre cāndan lübbümüz[164]

912. [2012] Ḥaḳ rıżāsıçün oḳurdı ol daḫı
Tā namāza vaḳt olunca iy eḫī

913. [2013] Bil namāzuñ vaḳti oldı fāṣıla
Ehl-i Ḳur’ān anı buldı ḫāṣıla

42b

914. [2014] Daḫı Ḳur’ān ʿaẓmetinden bil edeb
Kimse anuñla itmeye şey’ ṭaleb

915. [2015] Hem anuñla itmeye ekl-i ṭaleb
Zīre şānın yüce ḳıldı Ḥaḳ Çalab

916. [2016] Ġāyriçün ḳārī mübāhī olmaya
Anuñile hīç mużāhī[165] olmaya

[164] Derkenarda, “lübb” kelimesinin anlamı “el-lübb ve’l-ʿaḳl” olarak verilmiştir HM.
[165] Derkenarda, “mużāhī” kelimesinin anlamı “el-mużāhāt: mānend-i şedīd” olarak verilmiştir HM.

917. [2017] Yaʿnī ġayra ḳılmaya hīç iftiḫār
Ḫoş müʾeddeb oḳuya ol nāmudār

[74a]

918. [2018] Teʾvīlinde hem tecāvüz itmeye
Yaʿnī aṣlı ḳoyub ıraḳ gitmeye

919. [2019] Emri teʾvīl olsa yañlış gitmeye
Kimse ile önegülük itmeye

920. [2020] Kendü raʾyine gerekmez iʿtimād
Müşkil olur iltizām ü istinād

921. [2021] Bu ḥadīṯde naḳlolub iy muʾtemed
Muʿteberdür müşteherdür müstened

Fe fī'l-ḥadīṯi inne'l-merāʾe fī'l-Ḳurʾāni küfrün ey inne eḥade'l-mütemāriʾīne kāẕibün ʿalā'l-llāhi teʿālā.

922. [2022] Didi Ḳurʾān içre taḥḳīḳan mirāʾ
Küfrüdür lāyıḳ degüldür ictirāʾ

923. [2023] Yaʿnī anda olmaya cenk ü cedel
Önegülük kişiye virür ḫalel

924. [2024] Zīre biri kiẕb ider Ḥaḳḳ üstine
Ġāfil olur düşmen olur dostına

43a

925. [2025] Baʿżı baʿża ḍarb idüb naḳż itmeye
Yaʿnī baʿżı āyetüñ rafż itmeye

926. [2026] Zīre baʿżı baʿżını taṣdīḳ ider
Birbirini gözleyüb taḥkīḳ ider

927. [2027] Ḥaḳ yolı görsün[166] gözetsün ṭoysun ol
ʿİlmi idrāk itdügine uysun ol

928. [2028] Her ne kim andan aña mechūl ola
Anı ehle söylesün maḳbūl ola

929. [2029] Milk-i mażmūmdan yine ṭoldı sebaḳ
Kim lelāli istese alsun sebak

[166] "görsün" kelimesi YB'de yoktur.

930. [2030] Boynuna taḳsun ḳılada eylesün
Yaʿnī sünnet[167] ṭutsun andan söylesün

931. [2031] Sünnetile kim diler yaḫşi gide
Günde beş āyet gerek ezber ide

[74b]

932. [2032] Anuñ üstine ziyādet itmeye
Naḳṣ iden sünnet riʿāyet itmeye

933. [2033] Zīre nāzil oldı Ḳurʾān hemçünān
Yaʿnī beş beş nāzil oldı şādigān

934. [2034] Ḳırḳ gecede ḫatm-i Ḳuʾān eyleye
Müsteḥabdur böyle iẕʿān eyleye

935. [2035] Yılda bir kez ḫatm iderdi ol Nebī
Ḥaḳḳ'a ʿizzet birle oldur müctebī

936. [2036] İki kerre ḫatme itdi ol imām

[167] sünnet: minnet YB.

K’ol yıl içre ʿömri buldı iḫtimām[168]

Ve ḳad nehā’n-nebiyyü ʿaleyhi’s-selām en yaḫtime’l-Ḳurʾāne fī eḳalli

43b

min s̱elās̱in feḳāle lem yefḳahū fī’d-dīni[169] men ḳaraʾe’l-Ḳurʿāne fī eḳalli min s̱elās̱in.

937. [2037] Daḫı taḥḳīḳ nehye ḳıldı ol Nebī
Kim anuñla buldı ʿālem maṭlabı

938. [2038] Üç geceden eksük içre iy hümām
Ḫatm-i Ḳurʾān olmaya didi imām

939. [2039] Üçden eksük de oḳursa iy lebīb
ʿİlmi yoḳdur didi aña ol ḥabīb

940. [2040] Ehl-i raʾyüñ diñle baʿżı iy dede
Ḫatm-i Ḳurʾān eyledi her heftede

941. [2041] Her bir ayda eyledi baʿżī ḫıred

[168] iḫtimām: iḫtibār YB.
[169] “fī’d-dīni” ve “e’l-Ḳurʿāne” kelimeleri YB’de yoktur.

Oldı fiʿli ḳavli anuñ müstened

942. [2042] Tā otuz yıl böyle oldı müşteġil
Ḫatmeden fāriġ degüldi muttaṣıl

943. [2043] Müsteḥabdur ḫamt-i Ḳurʾān olması
Ḳışda gece evvelinde gelmesi

944. [2044] Yazda gündüz evvelinde ḫatm ola
Ya ṣoñında ḫatme emri resm ola

[75a]

945. [2045] Daḫi ehlin cemiʿ ḳılmaḳ müsteḥab
Ola ḫatme bunlar içre münteḫab

946. [2046] Hem meşāyiḫ baʿżı maḥbūb eyledi
İḫtitāmın ḫatmenüñ ḫūb eyledi

947. [2047] Sünnetinde aḫşamuñ itdi tamām
Yā ḫū faḫruñ sünnetinde iy hümām

948. [2048] Key ġanīmet kim duʿāda olsadı

Ḫatm-i Ḳurʿān vaḳti anda gelsedi

44a

949. [2049] Bil duʿāsı ola anuñ müstecāb
Oḳusun va'llāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb

Ve fī'l-ḥadīṯi men şehide ḫātimete'l-kitābe kāne kemen şehide'l-meġānime ḥīne tuḳassim.

950. [2050] Bu hadīsde emr iden faḫru'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

951. [2051] Didi kimse hāżır olsa ḫatmeye
Bil ṯevābı ḳısmet olur gitmeye

952. [2052] Men meġānim ḳısmet olur iy lebīb
Ṭut anı böyle buyurdı çün ḥabīb

953. [2053] Fātiḥa ḳırʾātine ḥāżır olan
Hem ṯevābı aṣlına nāẓır olan

954. [2054] Fī sebīli'llāh fetḥa ṣanasın

Ḥażır oldı bu söze inanasın

955. [2055] Çünkim āḫir ola Ḳurʾān ẕevḳile
İbtidā itmek gerekdür şevḳile

956. [2056] Zīre şeyṭān yüzni böyle övilür
Ṭurmaz artuḳ ol buradan ḳovılur

957. [2057] Bir ḥadīṯde didi anı müştemil
Efḍalü'n-nās ḥāll ola hem mürteḥil

958. [2058] Yaʿnī ḫātim muḳteniḥ ola didi
Āḫir iden başlaya böyle didi

[75b]

959. [2059] Her neyi kim eyler ise iltimās
Ol anı Ḳurʾān'dan itsün iḳtibās

44b

960. [2060] Her ʿulūmdan hem ġazāyiden daḫi
Bulınur anda irerseñ iy eḫī

Feḳad ḳāle ʿAbdu'llāh bin Mesʿūd raḍıya'llāhü ʿanhü iẕā eradtümü'l-ʿilme fe-āṣirū'l Ḳur'āne fe'inne fīhi ʿilme'l-evvelīne ve'l-āḫirīne.

961. [2061] Didi ʿAbdu'llāh ki Mesʿūd neslidür
Kim anuñ ḳavli maḳālüñ aṣlıdur

962. [2062] Her ḳaçan kim ʿilm-i idesiz iḫtiyār
Siz anı Ḳurʾān'dan idüñ iʿtibār

963. [2063] Zīre taḥḳīḳ anda ʿilmü'l-evvelīn
Cemʿ olupdur daḫi ʿilmü'l-āḫirīn

Ve ḳāle ʿAliyyü raḍıya'llāhü ʿanhü men fehime'l-Ḳurʾānü feserra cemele'l-Ḳur'āni.

964. [2064] Didi bunda ol ʿAliyyü'l-Murtażā
Ḳad ḥamāhu'llāhu ʿavnen fe'rtażā

965. [2065] Bir kimesne eglese Ḳurʾānı ger[170]
Cümle ʿilmi ide tefsīr iy piser

966. [2066] Ḥaḳ teʿālā rūḥını şād eylesün

[170] ger: kim YB.

Ḫuld içinde lüṭfa inşād eylesün

967. [2067] Gel bugün oḳı riʿāyet faṣlını
Tā kim Allāh vire yarın faẓlını

968. [2068] Ḳırʾat-i Ḳurʾān'a olan maṭlabı
Bil dimişdür anı bunda ol Nebī

969. [2069] Müsteḥabdandur riʿāyet bil anı
Kim riʿāyet eylese olur ġanī

45a

970. [2070] Bir kişi sizden okursa iy hümām
Sūre-i ve't-Tīn[171] bulursa iḫtitām

[76a]

971. [2071] Baʿdehū ḳārī disün anda metīn
Yaʿnī işbu āyeti disün hemīn

بلى وَأَنَا عَلَى ذَلِكُم مِّنَ الشَّاهِدِينَ " ﴿٥٦﴾..."

[171] Tīn Suresi (93/1)

Belā ve ene ʿalā ẕālike mine'ş-şāhidīn.[172]

972. [2072] Kim Ḳıyāmet Sūresi'n[173] itse tamām
Oḳuyan disün belā bulsun selām

Ve men ḳara'e ve'l-mürselāti febelaġa bi'eyyi ḥadīṯin baʿdehū fe'lyeḳul āmennā bi'llāhi.

973. [2073] Daḫı kimse oḳusa ve'l-Mürselāt[174]
Allāh'a īmān gerek dir beyyināt

974. [2074] Yaʿnī āyet āḫirinde yü'minūn
Ger tilāvet itse anı ẕü'l-fünūn

975. [2075] Ḥaḳḳ'a taṣdīk eyler ol iḳrār ider
İmtiṯalin lā-cerem iẓhār ider

Ve ʿan ʿAliyyin raḍıya'llāhü ʿanhü ḳara'e: Efe raeytüm mā tümnūne(58) **Ve entüm tuḫliḳūnehū em naḥnu'l-ḫāliḳūne**(59) **Ḳāle belā ve ente yā rabbi ṯelāṯen ve keẕālike fī ḳavlihī em naḥnu'ẕ-ẕāriʿūne**(64) **em naḥnu'l-münzilūn.**(69)[175]

[172] Enbiya Suresi (21/56)
[173] Suresin: sure senden YB.
[174] Mürselāt Suresi
[175] Vakıa Suresi (56/58-59-64-69.)

976. [2076] Rāvīler itdi rivāyet ol velī
Muḳtedā-ʾi evliyā-ʾi yaʿnī ʿAlī

977. [2077] İşbu iki āyet olsa ibtidā
Daḫı ḳırʾat birle bulsa intihā

45b

978. [2078] Derdi üç kez āḫirinde ol belā
Ente yā Rab işildi ber-melā

979. [2079] Māsivāʾ-i ḫalıḳ oldur ẕī-belā
Gelmesün dirseñ özüñe sen belā

980. [2080] Rızḳ-ı Ḥaḳ'dur indiren gökden yire
Niʿmeti buldı kemālin kim yire

[76b]

981. [2081] Pes iṭāʿat lāzım olur Ḫālıḳ'a
İnsi cinni besleyen ol Rāzıḳ'a

وتلى ابن عمر رضي الله عنه قوله تعالى: أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ بلى حتى غلب عليه اللبكاء وقال يا رب بلى.

Ve telā İbn-i ʿÖmer raḍıya'llāhü ʿanhü ḳavlühū teʿālā: E lem ye'ni li'l-leẕīne āmenū en taḫşeʿa ḳulūbühüm li ẕikri'llāhi ve mā nezele mine'l-ḥaḳḳi velā yeḳūnü ke'lleẕīne ūtü'l-kitābe min ḳablü (fe ṭāle) ʿaleyhimü'l-emedü feḳaset ḳulūbühüm ve keṯīrun minhüm fāsiḳūne.[176] Belā ḥattā ġalebe ʿaleyhi'l-bükā'ü ve ḳāle yā rabbi belā.

982. [2082] Çün bu āyet nāzil oldı muʿteber
Oḳudı tertīlile İbn-i ʿÖmer

983. [2083] Aġladı ol ġālib olunca buña
Hem belā ya Rab didi idüb nidā

984. [2084] Ḥaḳ teʿālā lüṭfın iẓhār eyledi
Ol ḥabībe emridüben söyledi

985. [2085] Olmadı mı vaḳti her bir mü'mine
Ẕikr-i Ḥaḳ'dan göñli ḳorḳa eymene

46a

[176] Ḥadīd Sūresi (57/16)

986. [2086] Daḫı Ḥaḳ'dan her ne kim buldı nüzūl
N'oldu bulmaz ḥayyizinde Ḥaḳ ḥulūl

987. [2087] Böyle giden ḳavmiçün oldı ḫiṭāb
Lā yeḳūnü ke'l-leẕīne ūtū'l-kitāb[177]

988. [2088] Bundan evvel niçeler iġmaż idüb
Ṭoġrı yoldan çıḳdılar iʿrāż idüb

989. [2089] Nice yıllar nefse tābiʿ oldılar
Nice yıllar ḳati żāyiʿ oldılar

990. [2090] Hem ḳasāvet bunlaruñ ḳalbin tamām
Şöyle ṭutdi ṣanasın ẓıll-i ġamām

991. [2091] Buldı rifʿat cennetinden ẕayiḳūn
Buldı nıḳmet ḥasretinden fāsiḳūn

[278a]

و فى حديث ان رسول الله صلى الله عليه و سلم تلى هذه اللآيت: يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ فقال عزة و جلة.

Ve fī hadīṯin inne rasūla'llāhi ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve selleme: Telā ḥāẕihī'l-ʿāyete "Yā eyyühā'l-insānü mā ġarrake bi rabbike'l-kerīmi."[178] fe ḳāle ʿazze ve celle.

992. [7605] Bu ḥadīṯinde Rasūl Faḫru'l-beşer
Oḳuyub bu āyeti virdi ḫaber

993. [7606] Didi cehli anı maġrūr eyledi
Ṣoḳdı nāra anı maḳhūr eyledi

994. [7607] Yaʿnī anı cürme ṣoḳan cehlidür
Daḫı āḫir nāra ṣoḳar ehlidür

995. [7608] Pes gerekmez eylemek insān ġurūr
Zīre anı nāra ṣoḳar ol ġurūr[179]

و قرأ صلى الله عليه و سلم: إِنَّ لَدَيْنَا أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ...

Ve ḳarā'e ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve selleme: "İnne ledeynā enkālen ve caḥīmen. Ve ṭaʿāmen ẕā ġuṣṣatin...

46b

[178] İnfitar Suresi (82/6)
[179] ġurūr: mürūr HM.

...وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ فَصَعِقَ...

...ve ʿaẕāben elīmen."[180] "...fe-ṣaʿıḳa..."[181]

996. [7609] Nesl-i Ādem, Şāh-ı ʿālem Muṣṭafā
Vir ṣalavāt rūḥını ḳıl pür-ṣafā

997. [7610] İşbu āyet şānına ol n'eyledi
Oldı beyhoş çün tilāvet eyedi

998. [7611] Zīre taḥḳīḳ Ḥaḳ ḳatında var ʿaẕāb
Olısardur ʿāṣīye zecr ü ʿiḳāb

999. [7612] Her ne kim kesb eyledi bulur ḫaber
Rabbenā ḳaddirlenā niʿme'l-ḳażā

وسمع عمر رضي الله عنه رجلا يقرأ: هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ الآية : فقال اي و عِزَّتِكَ فَجَعَلْتَه سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ حيا و ميتا.

Ve semiʿa ʿÖmer raḍıya'llāhu ʿanhu racülen yaḳraʾu: Hel etā ʿalā'l-insānu ḥīnun lem yekün şeyʾen meẕkūran[182] el-ʿāyete: Fe-ḳāle iy ve ʿizzetike ceʿaltühū semīʿan baṣīran ḥayyan ve meyyiten.

[180] Müzzemmil Suresi (73/12-13)
[181] Zümer Suresi (39/68)

[278b]

1000. [7613] Bir gün işbu āyeti bir muʿteber
Oḳurudı istimāʿ itdi ʿÖmer

1001. [7614] Didi ol dem ʿizzete idüb ḳasem
Kim yoġiken eyledüñ bī-ḥadd nesem[183]

1002. [7615] Hem semīʿ u hem baṣīr itdüñ didi
Ḥayy u meyyit hem ḫabīr itdüñ didi

وقال الإمام و قال محمد الترمدى رضى الله عنه إذا قرأت: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ فقل انت: اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ إذا قرأت

Ve ḳāle'l-İmāmu ve ḳāle Muḥammed bin ʿAliyy et-Tirmidiyyü (raḍıyallāhu ʿanhu) iẕā ḳaraʾet "Ḳul hüva'llāhu eḥadun" fe-ḳul ente "allāhu'ṣ-ṣamedu"[184], iẕā ḳarāʾet

47a

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ فقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ وإذا قرأت : قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الناس ﴿٢﴾ فقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الناس ﴿٢﴾

[182] İnsan-Dehr Suresi (76/1)
[183] Derkenarda, "nesem" kelimesinin anlamı "ḫulḳ" olarak verilmiştir HM.
[184] İhlas Suresi (112/1-2)

“Ḳul eʿūẕü bi-rabbi’l-felaḳı”[185] fe-ḳul eʿūẕü bi-rabbi’l-felaḳi” ve iẕā ḳarāʾet “Ḳul eʿūẕü bi-rabbi’n-nāsi”[186] fe-ḳul eʿūẕü bi-rabbi’n-nāsi”

1003. [7616] Didi [187] bunda ol Muḥammed bin ʿAli
Tirmid’e menṣūb idi ḳavl-i celī

1004. [7617] Di oḳu señ “Ḳul hüva’llāhu eḥadd”
Ente’llāhu’l[188]-eḥadu’llāhu’ṣ-Ṣamed[189]

1005. [7618] Daḫı ṣoñra ẕikr olunan sūreteyn
Ḥıfẓ içündür ḫalḳa Bārī āyeteyn

1006. [7619] Oḳumaġa ger teleẕẕüẕ idesin
Rabbi eşyāʾya taʿavvüẕ idesin

وقال صلة ابن اشيم اذا اتيت هذه الآية : وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ قف عندها وسل ربك الجليل.

Ve ḳāle Ṣiletü ibnü Eşyeme iẕā Eteytü hāẕihi’l-āyete “ve yebḳā vechi rabbike ẕü’l-celāli ve’l-ikrām”[190] Ḳıf ʿindehā vesele rabbike’l-celīli.

[185] Felak Suresi (113/1)
[186] Nas Suresi (114/1)
[187] “Muḥammed” kelimesi sehven tekerrür etmiştir YB.
[188] Burada üstü çizilmiş bir “eş-ṣamed” kelimesi vardır HM.
[189] İhlas Suresi 1. ve 2. Ayete lafzen telmihte bulunulmuştur.

1007. [7620] Didi bunda İbnü Eşyem bir ḫaber
Bulur andan cān u dil yaḫşi ẓafer

1008. [7621] Gelseñ işbu āyete olsañ ʿalīl
Ṭur dile ḥācet revā eyler[191] celīl

[28a]

و قيل يستحب للقاري إذا اتى الى قوله تعالى, أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَى أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتاً وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿٩٧﴾ أن يرفع...

Ve ḳīle yesteḥabbu li'l-ḳārī, iẕā etā ilā ḳavlihī teʿālā, efe-emine ehlü'l-ḳurā en ye'tiyehüm be'sünā beyāten ve hüm nā'imūne[192] en yerfeʿa....

47b

صوته بها و كذا يرفع بقوله : سُبْحَانَهُ بَل لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾ وَمَا يَنبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إن كُلُّ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾

[190] Rahman Suresi (55/27)
[191] eyler: ider YB.
[192] A'raf Suresi (7/97)

ṣavtehū bihā ve keẕā yerfeʿu bi-ḳavlihī. "Sübḥānehū bel-lehū mā fī's-semāvāti ve'l-arżi küllün lehū ḳānitūne."[193] "Ve mā yenbeġī li'r-Raḥmāni en yetteḫiẕe veleden. İn küllü men fi's-semāvāti ve'l-arżı illā āti'r-Raḥmāni ʿabden. [194]

1009. [749] İşbu üç āyet oḳunsa iy peẕer
Dindi maʿnī sīretinden ḫoş ḫaber

1010. [750] Müsteḥabdur ṣavtini refʿ eyleye
Oḳuyan tā ġafletin defʿ eyleye

ويستحب ان يقف على قوله : ...مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ثم يبدء بقوله : ...هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾

Ve yüsteḥabbu en yeḳīfe ʿalā ḳavlihī "men beʿasenā min merḳadinā" Ṯümme yebdeü bi-ḳavlihī "hāẕā mā vaʿāde'r-Raḥmānü ve (ṣadeḳa) ṣade'l-mürselūn." [195]

1011. [751] Müsteḥabdur bulsa merḳad intihā
Ṭura hāẕā birle ide ibtidā

1012. [752] Bu geçen cümle edebler bilüñüz
Kim ḳıraat bildürür dir bilüñüz[196]

[193] Bakara Suresi (2/116)
[194] Meryem Suresi (19/92-93)
[195] Ya-Sin Suresi (36/52)
[196] YB'de bu beyitten sonra bir beyit daha vardır:
[753] Hem riʿāyet anları vācib durur

1013. [754] “Mā ẕekernā”da daḫı tenbih ola
Aña mānend olana teşbīh ola

1014. [755] Yidi ḳırʾatden birini iḫtiyār
Eylese lā beʾs olur biʾ-l-iʿtibār

1015. [756] Zīre bayıḳ ol Nebī ḫayruʾl-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü veʾs-selām

48a [28b]

1016. [757] Didi Ḳurʾan oldu nāzil iy cüvān
Yidi ḥarfler üstüne vāżıḥ beyān

1017. [758] Yaʿnī anda bulınur sebʿi lüġāt
Diñle anı ʿadd ider bir bir rüvāt[197]

1018. [759] Biri tefḫīm biri terḳīḳ iy piser
Biri hemze bir telbīn muḫtaṣar

Bilse rūşen maʿniye ẕāhib durur

[197] rüvāt: revān YB.

1019. [760] Medd-ü ḳaṣr u hem imāle sābiʿī
Müctemiʿ o ṭālib olsañ cāmiʿī

1020. [761] Bil ḳırāʾat ehl-içinde iştihār
Bulsa cāyiz [198] olmaz anda izdicār

1021. [762] Zīre Ḥaḳ[199] ḳırāʾatde tevḳīʿ eyledi
Ḳullarına emri tevsīʿ eyledi

1022. [763] Ṭuta anı kim lisān-ı müştemil
Olmaya tā lafżı[200] anuñ muḥtemil

1023. [764] Hem meşaḳḳat olmaya ḳārīsine
Külfeti yoḳ şükride Bārī'sine

1024. [765] "Āl-i ʿİmrān Sūresi"n dise kişi
Baʿżı mekrūh didi böyle diyişi

1025. [766] Belki diye ḳayılı anda żuhūr
Sūredür kim "Āl-i ʿİmrān" añılur

[198] Burada üstü çizilmiş bir "anda" kelimesi vardır HM.
[199] "Ḥaḳ" kelimesi YB'de yoktur.
[200] lafẓı: lafẓını YB.

1026. [767] Didiler baʿżı kerāhet yoḳ durur
Geldi aḫbār-ı Nebī'de çoḳ durur

1027. [768] Bu aṣaḥdur hem daḫı ażhar durur
Aña nisbet eşmel ü eşher durur

1028. [769] Ger dilerseñ ola ecrüñ ber-devām

48b

Ber Nebī gū eṣ-ṣalātü ve's-selām

ALTINCI FAṢIL : MUṢḤAF-I ŞERĪF'İ YAZMAḲ BEYĀNINDADUR

[29a]

1029. [770] İy saʿādet borcına olan ʿalem
Gel meṣāḥif reşmine al ġıl ḳalem

1030. [771] İşbu faṣl içre bulınur münteḫab

Nice yazmaḳ muṣhafa olur[201] edeb

1031. [772] Muṣḥafa taʿẓīm ide hīç ezmeye
İnce ḫaṭṭile saḳına yazmaya

1032. [773] Ḳıtʿasını itmeye ġāyet saġīr
Çeşm-i cismüñ ola andan müstemīr

1033. [774] Etḳıyānuñ bihteri yaʿnī ʿÖmer
Eyledi bir kişiye bir vaḳt naẓar

1034. [775] Gördi muṣḥaf bilesince mürtesem
Kim anı yazmış idi ince ḳalem

1035. [776] Ṣordu aña nedür anı de baña
Didi Ḳurʾān küllisi didüm saña

1036. [777] Pes ḥavāle itdi aña dürresin
Yiyen añlar merresinle kerresin

1037. [778] Daḫı anda ʿaẓẓımū didi ʿÖmer
Tā kitābı ola Ḥaḳḳ'uñ muʿteber

[201] olur: ola YB.

1038. [779] Ġayrısından anı tecrīd eyleye
Yaʿnī taʿẓīm ide taḳdīr eyleye

1039. [780] Bil meşāyıḫ baʿżısı didi kerīh
Yazmaḳ aʿşār anda olmaz bil nezīh

49a

1040. [781] Hem ḳırāʾat birle taḳsīr olmaya
Yazmāḳ aḫmās anda tedbīr olmaya

1041. [782] Ḫācet olsa baʿżı tecvīz eyledi
Hem cevāzına sebebler söyledi

1042. [783] Baʿżılar hem didiler lāyıḳ degül
Sīm u zerle yazması fāyıḳ degül

1043. [784] Bunlaruñla taḥliye cāyiz degül
Yaʿnī tezyīn itmesi fāyiz degül

[29b]

1044. [785] Zīre zīver müfside raġbet ider
Uġriyile ẓālime daʿvet ider

1045. [786] Daḫi dīvār üstine yazılmaya
Naḳş-ı zuḫruf yirine ḳazılmaya

1046. [787] Zīre ḫorlıḳ itmiş olur ol kişi
Pes kerāhetden ṣayarlar ol işi

1047. [788] Şey-i ṭāhir üstine yaza latīf
Tā kim aña olmaya ḫorlıḳ redīf

1048. [789] Hem başılub daḫı taḫfīf olmaya
Şey-i pāke şeyn tavṣıf olmaya

1049. [790] Ger müsāfir[202] olsa düşmān[203] arżına
Bile Ḳur'ān almasun hīç ḳabżına

1050. [791] Nāgeh ola düşe düşmān[204] destine
İde taḫfīf ʿāsi olan dostına

[202] müsafir: müsāmir YB.
[203] düşmān: düşmen YB.
[204] düşmān: düşmen YB.

1051. [792] Daḫı maḥbūb ide Ḳur’ān resmini
Yaḫşi ḫaṭṭile yazarsa raḳmını

1052. [793] Daḫı rūşen ḫaṭṭile ola beyān
Ġāyetince ḥaddini bildüñ ʿayān

49b

1053. [794] Didi taḥḳīḳ zīre ol faḫru’l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve’s-selām

1054. [795] Bir kimesne besmele yazsa tamām
Daḫi tecvīd eylese ḫūb irtisām

1055. [796] Ḥaḳ teʿālā aña raḥmet eyleye
Maġfiretle aña ra’fet eyeleye

Ve ḳāle Raṣūlü’llāhi ṣalla’llāhü ʿaleyhi ve sellem. Li-Muʿāviyete ve hüve yektübü beyne yedeyhi’l-ḳuddevāti ve ḥarriḳı’l-ḳalem. Ve enṣıbi’l-bāʾe ve ferriḳı’s-sīne. Ve lā tuʿavviri’l-mīme. Ve hassina’allāhu ve müdde’-r-Raḥmāne. Ve cevvidi’-r-Raḥīm.

[30a]

1056. [797] Emr idüb didi Rasūl-i Kird-i Gār
Kim Muʿāviye olubdi kār u dār

1057. [798] Yazar idi kātib idi ol zamān
Yaʿnī aña emridüb didi hemān

1058. [799] Sen devāte eylegil ilḳā liḳā
Hem muḥarref ger-ḳalem dilin akā

1059. [800] Bā'yı naṣb it Sīn'i farḳ it tā edeb
Mīm'i taʿvīr eyleme çek gil ẕeneb

1060. [801] Yaʿnī rūşen eyle Mīm'üñ çeşmini
Diye maḥbūb gören anuñ resmini

1061. [802] Hem celāle lafẓını yazġıl güzel
Daḫı Raḥmān meddine eyle emel

1062. [803] Yaz Raḥīm'üñ resmini ġāyet eyü
Tā kim āḫir görmeyesin ġam ḳayu

1063. [804] Bir rivāyet içre nāhī ol emīn
Bā çekile de yazıla ḫaṭṭ-ı Sīn

50a

1064. [805] Baʿżı kātib besmele yazmış meger
Sin'i anda yazmamış virmiş keder

1065. [806] Muḳtedā-i evliyā yaʿnī ʿÖmer
Kamçıyile urmaġa virdi ḫaber

1066. [807] Żāyiʿ olan yirde Ḳurʾān ḳonmaya
Ḫār u ḫāşāñ tā aña doḳunmaya

1067. [808] Her yirde görile Ḳurʾān yatur
Refʿi vācib sen anı yirden getür

Fe-fi'l-Ḥadīsi: Men rafeʿa ḳırṭāsen mine'l-arḍi fīhi Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm. İclālen li-ismi'llāhi teʿālā yüdāse kütibe ʿinda'llāhi teʿālā mine'ṣ-ṣıddīḳīne ve ḫuffife ʿan vālideyhi'l ʿaẕābi ve in kāne müşrikeyni.

[30b]

1068. [809] Bu ḥadīsde naḳlolındi muʿteber
Kim riʿāyet itse olur müfteḫar

1069. [810] Bir kişi yirinden götürse bir varaḳ
Anda olsa besmele iy ehl-i Ḥaḳ

1070. [811] Yaʿnī iclāl içün Allāh ismini
Saḳlaya tā baṣmayalar resmini

1071. [812] Ḥaḳk ḳatında[205] ol kişi iʿzāzile
Cümle ṣıddīk zümresinden yazıla

1072. [813] Atasından anasından hem ʿaẕāb
Ola taḫfīf ḥaḳ budur dindi ṣavāb

1073. [814] Gerçi ölmiş olsa bunlar şirkile
Nār içinde olsalardı çirkile

50b

1074. [815] Diñle aḫbārı ġarībe baʿżını
Kim işitse ʿibret alur ʿarżını

1075. [816] Bir zamanlar ol Nebī ḫayru'l-enām

[205] ḳatında: yanında HM.

Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve’s-selām

1076. [817] Ol mübārek eline aldı ḳalem
Allāh adın yazmaġa çekdi raḳam

1077. [818] Ol ḳalemden gölge düşdi ol zamān
Yazılan ad üstine diñle beyān

1078. [819] Gölge düşmek üstine gördi kerīh
İtmedi ayruḳ kitābet ol nezīh

1079. [820] Daḫī mekrūh oldı diñle resmini
Tükrügile bozmaḳ Allāh ismini

1080. [821] Nehyi ḳıldı bunı ol ḫayru’l-verā[206]
Ḳad hedāhü verteḳā fevḳa’l-ʿulā

1081. [822] Ḥācet olsa ġasli levḥa iy lebīb
Mā-i ṭāhir birle yük diyer Ḥabīb

1082. [823] Dahı lā-be’s ola yazmaḳ ism-i ẓāt
Levḥ-i sāde üstine iy pāk-i ẓāt

[206] verā: enām HM.

[31a]

1083. [824] Ṣoñra yuna içile yuyundusı
Tā şifā bula belā uyundusı

1084. [825] Naḳl-i meşhūr ile s̱ābit bu ḫaber
Kimse inḳār itmedi ḳıldı es̱er

1085. [826] Sünnetinden oldı taʿẓīmu'l-mekān
Noʿla Ḳurʾān ol mekānda iy cüvān

Ve fi'l-Ḥadīs̱i mā fi'l-arḍi buḳʿatü aḥabbü ilā'llāhi teʿālā baʿde'l-mesācidi

51a

mine'l-buḳʿati'l-letī fīhā'l-kitāb.

1086. [827] Bu ḥadīs̱inde dimişdür ol Ḥabīb
Cānile diñler sözini her lebīb

1087. [828] Her meḳān kim anda Ḳurʾān bulına
Sevgülüdür Ḥaḳḳ'a ġāyet biline

1088. [829] Mescidüñ ġayrına nisbet ol mekān
Ḥaḳ ḳatında ḥürmeti var bī-girān

1089. [830] Eskiyüben muṣḥaf olsa münderis
İstifāde idemese muḳtebis

1090. [831] Pāk ḫırḳa içine ol ṣarıla
Pāk yirde defn ola yir yārile

1091. [832] Tā aña irişmeye anda ḳaẕer
Daḫı kimse baṣmaya ide ḥaẕer

1092. [833] Kim ki Ḳurʾān oḳuya taʿẓīm içün
Ecri meşrūṭ almaya[207] taʿlim içün

1093. [834] Zīre nehy itdi Nebī ḫayru'l-enām
Kul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

1094. [835] Kimse Ḳurʾān ṣatub aḳçe almaya
Ṭoġrı yola gide yolda ḳalmaya

[207] almaya: eylemeye YB.

1095. [836] Daḫı ʿilmi kimse hergiz ṣatmaya
Her bahāsın aḳçasına ḳatmaya

[31b]

1096. [837] Bir ḫaber var söylenildi[208] iy güzel
İstimāʿ itdi Muʿāẕ ibn-i Cebel

1097. [838] Baʿżı ḫalḳuñ oldı fiʿli cünbişi
Kim maṣāḥif yazuben ṣatmaḳ işi

51b

1098. [839] Didi faḫru'l-etḳıyāʾ yaʿnī Muʿāẕ
Bu sözi dimek ṣaḳınun el-ʿiyāẕ

1099. [840] Belki bunlar ṣatduġı idrāḳile
Ellerinüñ kesbidür iṭlāḳile

1100. [841] Niçe oldı diñle Ḳurʾān beyʿini
Sūre taʿlīm eylemek bil saʿyini

[208] söylenildi: söylendi YB.

1101. [842] Cuʿl-i maʿlūm ile ola bu ʿamel
Ecr-i meşrūṭile ola bu emel[209]

1102. [843] Ger dilerseñ ola ecruñ ber-devām
Ber Nebī gū eṣ-ṣalātü ve’s-selām

YİDİNCİ FAŞIL: ṬAHĀRET SÜNNETLERİ VE EDEBLERİ BEYĀNINDADUR

1103. [844] İy ṭahāret menzilin[210] ṣāfī ḳılan
Rāh-ı faẓlın şerʿile vāfī ḳılan

1104. [845] Gel neẓāfet ḳasd ile eyle vuḍū
Tā visāli perdesinden diye Hū

1105. [846] Sen meşāyıḫ ḳavline gūş eylegil
Ḥaḳ rıżāsı birle dil-ḫoş eylegil

1106. [847] Didiler bunlar sözi tevfīḳ ile
Şarṭ-ı īmāndur vuḍū taḥḳīḳ ile

[209] emel: ʿamel YB.
[210] menzilin: menzili HM.

1107. [848] Hem ṣalātüñ bayıḳ ol miftāḥıdur
Cürm-i tenden maḥv ider miṣbāḥıdur

1108. [849] Daḫı kimse ölse ger ābdest ile
Ol şehīd oldı behişt-i heşt[211] ile

1109. [850] Bir kimesne yatsa ṭāhir bil gerek
Yatur anuñ melbesinde bir melek

52a [32a]

1110. [851] Tañrıdan raḥmet diler anuñiçün
Sende bunda gel düriş cānuñiçün

1111. [852] Pes vuḍūyi ṣaḳlamaḳlıḳ iy hümām
Sünnetü'l-İslām didiler bil kirām

1112. [853] Her ṣalāte bir vuḍū iy baḫtulu
Sünnetidür ol Nebī'nüñ sevgilü

1113. [854] Tesmiye vażıʿ ṣiyāba perdedür
Cin gözinden ṣaḳlanur perverdedür

[211] Zümer Suresi (39/71-73)'e manen telmih yapılmıştır.

1114. [855] Ş̲evbini refʿ eylemek ʿādet durur
Yire yaḳın olıcaḳ sünnet durur

1115. [856] Çün taḫ̲allinün[212] zamānı irişe
Setre mümkin olduġınca dürişe

1116. [857] Yaʿnī bevliye ṭaġavvuṭ vaḳtini
Gözleye hem saḳlaya her raḫ̲tını

1117. [858] Saḳına ʿuryānıñan bevlitmeye
Ḳatı yire bevlini hem itmeye

1118. [859] İsteye bevlitmege yumşaḳ mekān
Bevlisiñe sıçramaya tā yemān

1119. [860] Bevl ü ġāʾiṭ birle ḳıbleden yaña
Oturub iş itmeye ḳadrin aña

1120. [861] Daḫ̲ı işbu ḥālet üzre muʿteber
Ḳarşusına gelmeye Şems u Ḳamer

[212] taḫ̲allī: taḫallī YB.

1121. [862] Ḳaça bevli kendüye bulaşmaya
Ḳabr içinde tā ʿaẕāb ulaşmaya

1122. [863] Her kim[213] ola ol ḫuṣūṣa mübtelā
Yaşın aña ol zamān ide ḥayā

52b

1123. [864] Her ne çıḳsa anı anda defn ide
Yaʿnī anı setr ide andan gide

1124. [865] Allāh adı yazlu olsa kendüde
Anu ḳoya ḫalvete ansuz gide

[32b]

1125. [866] Kim ḫelāya girmege başsa ḳadem
Ger taʿavvüẕ eylese görmez nedem

1126. [867] Saġ ayaġın yire ol dem ḍarbide

[213] kim: ki HM.

Yirde cünbiş eyleyen ḥayvan gide

1127. [868] Ḳaftanın yirden yuḳaru ḳaldıra
Keşfi lāzım gelse ġam yoḳ baldıra

1128. [869] Ṣol yanına meylidüben otura
Saġ ayaġın dike ḳaydın getüre

1129. [870] Bevli üzre itmeye hergiz nefes
Daḥı manẓūr olmaya çıḳan neces

1130. [871] Daḥı nāẓır olmaya ol fercine
Ḳosun anı çünki girmez ḫarcına

1131. [872] Bevl-i ġāyıṭ üstine sümkürmeye
Daḫı anlar üstine tükürmye

1132. [873] İşini bitürmeyen andan tamām
Ḳāyim olmaḳ olmaya budur kelām

1133. [874] Çoḳ oturmaḳ mūriṣ-i beʾsūr[214] ola
Ol iş üzre söyleyen maḳhūr ola

[214] Beyt arasında, “beʾsūr” kelimesinin anlamı “ey bevāsır zaḥmeti” olarak verilmiştir YB.

1134. [875] Zīre īcāb ider Allāh ḫışmını
Saḳlasun Ḥaḳ oddan anuñ cismini

1135. [876] Saḳına uru ṭurub bevlitmeye
Daḫı bevlin yüce yirden itmeye

53a

1136. [877] Orta barmaġile bevli yolını
Ova yumşaḳ dökmek içün bevlini

1137. [878] Saġ eliyle itmeye mesḥ-i ẕeker
Fāriġ olan maġfiret Ḥaḳ'dan diler

1138. [879] Rāḥatına ḥamdide diye ġanī
Sürdi benden bana raḥmet olanı

1139. [880] Nāfiʿ olan bende bāḳī müctesem
Ḥamde lāyıḳ ẕātı Ḥaḳ'dur lā-cerem

[33a]

1140. [881] Fāriġ olan ḳaṣdile ala vuḍū
Ya teyemmüm eyleye iy baḫtlu

1141. [882] Bevlini ḳaṭʿitmeye görse eḥad
Tā kim andan çekmeye zaḥmet cesed

1142. [883] Ḥaṣṣa gice bevlini ayırmaya
Gice ṣuya ṭalmayan ḳayırmaya

1143. [884] Daḫı ḥayvan inine bevl itmeye
Saḳına cānlulari incitmeye

1144. [885] Mā-i deñiz içre bevlin itmeye
Yol içinde ol işi hem itmeye

1145. [886] Mā-i deñiz bir ṣudur aḳmaz ṭurur
Yol odur kim her kişi anda yürür

1146. [887] Odlu küllü ocaġa bevl itmeye
Ol iş içün ol yaña hīç gitmeye

1147. [888] Bir aġaç kim meyveden maʿmūr ola
Ḥācetin taḥtında iden ḫor ola

1148. [889] Şol aġaç kim sayesinde olalar
Ḥāşā anda anuñiçün geleler

53b

1149. [890] Hem aḳarşu yanlarında ol işi
İtmeyeler yigrenür gören kişi

1150. [891] Ḳapusı üstinde hergiz kimsenüñ
Bevl u ġāyıṭ dimesünler kimsenüñ

1151. [892] Ulu yollar üzerinde itmeye
Mescid üzre ol işe hīç gitmeye

1152. [893] Yaş ot içre bevlü ḥāşāñ olmasun
Fiʿli mekrūh gözle senden gelmesün

1153. [894] İy ṭahāret dārına dāyir olan
Di neḳāvet rāhına sāyir olan

1154. [895] Çün necāset itmesi ola tamām
Maḫrecin üç ṭaş ile silmek merām

[33b]

1155. [896] Ḥācet olsa artura tek eyleye
İçi ṭaşı pāk ola dek eyleye

1156. [897] İtmez istincā ḳaçar merd-i faḫūr
Gemük ile tezek ile hem kömür

1157. [898] İtmez istincā bilen aşlıyile
Ot ile sırçayile saḳsıyile

1158. [899] Ṭaşile silüb daḫı yuyan eri
Renc-i bāsūr olmadan ola berī

1159. [900] ʿAvretin örtüb Ḫudā'dan dileye
Fercini Allāh zinādan saḳlaya

1160. [901] Hem nifāḳdan ḳalbini ṭāhir ide
Tevbesin maḳbūl idüb şākir ide

1161. [902] Oḳuya işbu duʿāyı ol zamān
Saḳlar anı lā-cerem ol müsteʿān

54a

Allāhümme ḥaṣṣın fercī mine'z-zinā ve ṭahhir ḳalbī mine'n-nifāḳi ve ceʿalenī mine't-tevābīne ve'cʿalnī mine'l-müteṭahhirīne ve'cʿalnī mine'l-leẕīne "lā ḫavfun ʿaleyhim ve lāhüm yaḥzenūn.[215]

1162. [903] Baʿdehū destin turāba delk ide
Yaʿnī süre ḳoḳusını terk ide

1163. [904] Kendü bi'z̲-z̲āt dürişe ala vuḍū
İstemeye işine yardımcı o

1164. [905] Ṣu sepe soñra izārı altına
Vesvese ḳaṭʿ ola ire baḫ̱tına

1165. [906] Dilerise her murāda[216] irişe
Ḳıbleye ḳarşū vuḍūda dürişe

1166. [907] Dünya işin söylemeye ol zamān
Tā kim aña raḥmet ide müsteʿān

[215] Yunus Suresi (10/62)
[216] murāda: murādum YB.

[34a]

1167. [908] Ṣonra Allāh adını ẕikreyleye
Başlaya misvākile fikreyleye[217]

1168. [909] Zīre misvāk ṭutması evlā etemm
Bil vuḍū sünnetlerinden bu ehemm

1169. [910] Ger sivāk bulunmaya fem ġāsili
Neylesün nitsün ne olsun ḥāṣıli

1170. [911] Bir şehādet barmaġı ibhāmile
Ol işe kāfī bile itmāmile

1171. [912] Ṣoḳa misvākini aġzi ʿarḍına
Devride avurdını baḳ ʿarżına

54b

1172. [913] Her ḳaçan kim uyḫudan ṭursa kişi
Aġzına misvāk ala oña işi

[217] fikreyleye: ẕikreyleye YB.

1173. [914] Tuc olursa ya baḳır ẓarf-ı vuḍū
Andan ābdest eyleye ol pāk rū

1174. [915] Zīre bunlar müʾmine olmaz gerek
Ḳoḳusından zīre ḳaçar her melek

1175. [916] Daḫı ābdest ala bir müdd ābile
Ġuslide hem ṣaʿ müsemmā ḳābile

1176. [917] Ṣāʿ sekiz rıṭle dinildi müdd iki
Yüz otuz dirhem olur rıṭle çekī

1177. [918] Ṣuyi işrāf itmeye olsa maʿīn[218]
Zīre anda vesvese eyler laʿīn

1178. [919] Günde ṭurmaḳdan ılımış ṣuyile
Almaya ābdest ki cismi ṣuyile

1179. [920] Üçer üçer yuya her ʿużvın tamām
Naḳṣu zāyid olmaya budur kelām

1180. [921] Mażmaża eyleye istinşāḳile

[218] Derkenarda, "ma'īn" kelimesinin anlamı "aḳarṣu" olarak verilmiştir HM.

Bunlar rifḳ eyleye iṭlākile

1181. [922] Mażmaża oldur ki[219] aġzın çalḳaya
Birisi oldur ki burnın yayḳaya

[34b]

1182. [923] Boġazına geñzine çeke suyı
Her vuḍūda böyle ide ol ḫuyı

1183. [924] İġtisālile vuḍūda ibtidā
Ṣaġ ṭarafdan eyleye budur hüdā

1184. [925] Her yumaḳda dürişe çün ṭalmaya
Büklüm içre tā ḳuru yir ḳalmaya

55a

1185. [926] İġtisālile vuḍūda çevüre
Yüzügini barmaġında devüre

1186. [927] Başını ḳulaġını bir ṣuyile

[219] ki: kim YB.

Ḳaplayu mesḥ eyleye ḫoş ḫūyile

1187. [928] Alnı üstin üzeri yuya hemān
Dirsek üstin ṭopuġile [220]hem-çünān [221]

1188. [929] Liḥyesin barmaḳların taḫlīl ide
Ḫōş riʿāyet eyleye tafṣīl ide

Ve fi'l-ḥadīṯi tesrīḥu'l-lıḥyete ʿaḳībe'l-vuḍū-i yenfi'l-faḳara.

1189. [930] Bu ḥadīṯde buyurur ḫayru'l-enām
Kul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

1190. [931] Kim ki ābdest alsa düzse ḥilyesin
Ṭaraġile ḫoş ṭarasa liḥyesin

1191. [932] Faḳīr andan nefyide yaʿnī sürer
Her ne ḳaṣdı var ise aña irer

1192. [933] Her vuḍūda Allāh adın ẕikride
Maġfiretden isteye ḫoş fikride

[220] hem-çünān: hemān HM.
[221] hemān kelimesi vezne uymadığı için olsa gerek derkenara "hem-çünān" yazılmıştır.

1193. [934] İşbu resme bu duʿāyı ol zamān
Oḳuya raḥmet ide ol müsteʿān

Estaġfirullāh elleẕī lā ilāhe illā hüve'l-ḥayyu'l-ḳayyūm ve etūbu ileyhi.

1194. [935] Fāriġ olsa çün vuḍūdan ol kişi
Tevbe ola Allāh'a anuñ işi

[35a]

1195. [936] Ger vuḍūdan arta ṣuyı her zamān
Uruṭura içe anı ol hemān

55b

1196. [937] Ḫırḳa birle sile yüzin ḳolını
Sünnet ehli böyle gözler yolını

1197. [938] Ṣoñra ḳıla iki rekʿat ol namāz
Ḫālıḳ'ına şükrile ide niyāz

1198. [939] Daḫı hem-çün ʿavrata her kim deger

Ala ābdest yapışan hem-çün ẕeker

1199. [940] Od yapışmış niʿmeti her kim yidi
Müsteḥabdur ol vuḍū almaḳ didi

1200. [941] Çerbi yiyen mażmaża ide eyü
Hem elin yuya olursa bed-ḳoḫu

1201. [942] Ger bedende ger yedinde olsa o
Yumaġ anı müʾmine ġāyet eyü

1202. [943] Baḥr-i raḥmetden dilerseñ iġtisāl
Gel vuḍū emrine eyle imtiṯāl

1203. [944] Ger be-ḫāʾhī baḫt u devlet ber-devām
Ber Nebī gū eṣ-ṣalātü ve’s-selām

SEKİZİNCİ FAṢIL: ĠUSÜL VE TEYEMMÜM EYLEMEK BEYĀNINDADUR

1204. [945] Müstemendā bāri ʿisyān ẓahruñı
Bükdi yire sürmek ister ṣadruñı

1205. [946] İstiḳāmet ḳadruñe key yaraşur
Ṣadruña sünnet durur viren sürūr

1206. [947] Rāh-ı Ḥaḳ'da gel teyemmüm eylegil
Ġusle sünnet bil taʿallüm eylegil

1207. [948] Sünnet oldı ehl-i İslām üstine
Ġusli yevmi cumʿa fercām üstine

56a

1208. [949] İki bayrām ile ʿarfe günleri
Hem çünān bil anuñile bunları

[35b]

1209. [950] Müslim olsa ya ḥacamat eylese
Müsteḥabdur ġusle niyyet eylese

1210. [951] Ġusle sünnet ellerin ṭāhir ide
Ṣoñra fercin cismini ḳādir ide

1211. [952] Daḥı soñra muġtesil ala vuḍū
Tā namāza ṣāliḥ ola bāri o

1212. [953] Başı üzre gögdesine ṣoñra ol
Üçer üçer döke ṣuyı yuya ol

1213. [954] Ṣaġ yanın evvel yuya andan ṣolın
Ova yaḫşi gövdesin başın ḳolın

1214. [955] Pāk ide cümle vücūdın muġtesil
Olmasun kim olmaya ṣu müştemil

1215. [956] ʿAvrat saçlu[222] başına üç ṣu ḳoya
Işlanursa[223] ṣaç dibi yiter ḳoya

1216. [957] İrkilürse ġuslidenden yirde ṣu
Ġayri yirde ayaġını yuya o

1217. [958] Ṣoñra sile gövdesini muttaṣıl
Pāk ola yaʿnī belelden muġtasil

1218. [959] Ġusle[224] suyın bulmasa ehl-i ṣalāḥ

[222] ʿavrat saçlu: saçlu ʿavrat HM.
[223] ıslanursa: ıslanur HM.

Pes teyemmüm eylemek ola mübāḥ

1219. [960] Ol teyemmüm iki ḍarbdur iy hümām
Biri yüze biri ele ve’s-selām

1220. [961] Ẕikr-i Ḥaḳḳ’içün teyemmüm eyleye
Cümle ḫayriçün tefehhüm eyleye

56b

1221. [962] Hem selāmı reddiçün budur hemān
Bunlara beñzer var ise hem çünān

1222. [963] Ger be-ḫāʾhī baḫt u devlet ber-devām
Ber Nebī gū eṣ-ṣalātüve’s-selām

ṬOḲUZINCI FAṢIL: NAMĀZ VAḲİTLERİ VE EDEBLERİ BEYĀNINDADUR

[36a]

[224] ġusle: ġusül HM.

1223. [964] Gel münācāt eyleyen Allāh ile
Gice gündüz nāliş iden āhile

1224. [965] Lüṭf-ı Ḥaḳ'dur cān gözin pür-nūr iden
Lüṭf-ı Ḥaḳ'dur cān evin maʿmūr iden

1225. [966] Lütf-ı Ḥaḳ'dur dāyimā muḥtācile
Sīnesin pür-nūr iden miʿrācile

1226. [967] Gel işitgil müʾminüñ miʿrācını
Nice geyer başa ʿizzet tācını

1227. [968] Müʿminüñ miʿrācıdur bang ü namāz
Sünnetin tafḍīl iden[225] eyler niyāz

1228. [969] Cümle farżuñ efḍalidür bil namāz
Andan efḍal oldı tevḥīd bī-mecāz[226]

1229. [970] Ol namāz īmāniçün ʿālī ʿalem
Daḫı müʾmin nūridur görmez ẓulem

1230. [971] Cān-ı dīnüñ cennetüñ miftāḥıdur

[225] tafḍīl iden: fażliden YB.
[226] Derkenarda "niyaz" kelimesinden sonra "mecāz" yazılmıştır HM.

Hem yaḳīn ẕātuñ ḳavī miṣbāḥıdur

1231. [972] Ol ṣalāt içün daḫī çoḳdur sünen
Ḥāfiẓīne raḥmet eyler ẕü'l-minen

1232. [973] Her namāzuñ vaḳtine var ibtidā
Daḫı ol vaḳtde bulınur intihā

57a

1233. [974] Farż-ı vaḳtüñ ortasında kim edā
Eyler ise eyledi ḫūb ihtidā

1234. [975] Çün ġales āḫir ola iy muʿteber
Ṣubḥ-ı ṣādıḳ ṭoġar olur münteşer

1235. [976] Ṣoñra isfār vaḳti irer ol gelür
Yaʿnī irte aġarur rūşen olur

1236. [977] Çün ġales esfārile oldı beyān
Bunlaruñ ortasını añla ʿayān

1237. [978] İrte farżın ol zamān ḳılan kişi

Sünnetin iḥyā ider biter işi

[36b]

1238. [979] İctimāʿ-ı ḳavme ḳılsa yā naẓar
Ortasından ṣoñra ḳılsa muʿteber

1239. [980] Evvelidür sünnetüñ bu mültefet
Baḳısın tafṣīlile bir bir gözet

1240. [981] Ḳış güninde fecri evvel ḳıla vü[227]
Gözleye ḫalḳ ṭāḳatin ide eyü

1241. [982] Yaz güninde vaḳt-i isfār ḳıla o
Gice ḳışa oldu oldıġiçün oldı bu

1242. [983] Yaʿnī öyle issisinde ḳılmaya
Ẓuhri tebrīd ide yazın ivmeye[228]

1243. [984] Yatsuyi teʾḫīr ide nāẓır ola
Şülşü evvel giceden āḫir ola

[227] vü: ol HM.
[228] YB'de mısralar yer değiştirmiştir.

1244. [985] Ger merīż u ger kebīr u ger żaʿīf
Olsa taʿcīl eyleye budur laṭīf

1245. [986] Gün ṭoġarken dişi ya erkek kişi
İtmeye hergiz ṣalāte cünbüşi

57b

1246. [987] Gün zevālde gün ġurūbda hem-çünān
Emri menhī olmasun gözle hemān[229]

1247. [988] Gün iki gönder boyı ḳalḳa revān
Öyle vaḳti daḫı ola bir zamān

1248. [989] Daḫı gün kim ṭolınur ḳalmaz nişān
Her namāza iẕn[230] olur ḳılsun hemān

1249. [990] Ger dilerseñ ola ecruñ ber-devām
Ber Nebī gū eṣ-ṣalātü ve's-selām

ONUNCI FAṢIL: EẔĀNI VE ĀDĀBI VE ṢALĀTI BEYĀNINDADUR

[229] Bu beyit derkenara yanlamasına yazılmıştır YB.
[230] iẕn: iden YB.

1250. [991] Yine dil bülbül bigi eyler ṣalā
Men teheddā ḳad ʿalā fevḳı'l-ʿulā

1251. [992] Çıkub aġṣān üstine oḳur eẕān
Ḳad teşeḳḳā men ecābe bi'l-emān

[279a]

1252. [7622] Beş namāz içün oḳunan beş eẕān
Sünnetidür ol resūlüñ bī-gümān

1253. [7623] Fażl-ı fāyıḳdur eẕānuñ dāyimā
Yaʿnī artar hem yücedür kāʾimā

1254. [7624] Emr-i aḫyārdan[231] eẕān didi hüdāt
Muḳteżāsı mūcibi otdan necāt

1255. [7625] Yüce yirde oḳumaḳdur sünneti
Şāyiʿ ola tā ki ṣavtı rifʿati

1256. [7626] Ol müʾeẕẕin ḳılsun iki barmaġın

[231] aḫyār: aḫbār YB.

İki ḳulaġ içre sünnet olmaġın

1257. [7627] Ḳudretince ṣavtını ṣarf eyleye
Ḳatı zaḥmet çekmeye ṭavf eyleye

58a

1258. [7628] Ecr-i ācil ide bunda iḥtisāb[232]
Neyli ʿācil ummaya bula s̲evāb[233]

1259. [7629] Niyyetinde ḫalḳı daʿvet eyleye
Cemʿ olalar Ḥaḳḳ'a ṭāʿat eyleye

1260. [7630] Hem edā ider emānet ol emīn
Zīre ḫalḳa müʾtemendür bil yaḳīn

1261. [7631] Ṣavmile[234] fıṭruñ ṣalātüñ vaḳtini
Bildüren ol gözle anuñ baḫ̲tını

1262. [7632] Pes müʾez̲z̲in bunda ide iḫ̲tiyār[235]
Yaʿnī vaḳti müsteḥabbe intiẓār

[232] Satır arasına "ey ecri'd-dünyā ecr-i āḫ̲ret" yazılmıştır YB.
[233] Satır arasına "ecri'd-dünyā" yazılmıştır YB.
[234] ṣavmile: ṣavtile YB.
[235] iḫ̲tiyār: iḫ̲tibār YB.

1263. [7633] Ecr-i meşrūṭ üzre eżān olmaya[236]
Zīre ecri bāḳī iʿlān olmaya

1264. [7634] Saġa boynı meyl ide gelse ṣalāt
Ṣola meylinde felāḥa var necāt

1265. [7635] Ḳılbleye[237] iḳbāl ide edbārı yoḳ
Ger żarūri eylese ıżrarı yoḳ

1266. [7636] Hem eẕanında teressül eyleye[238]
Ḳaṭʿını rūşen temehhül eyleye[239]

[279b]

1267. [7637] Hem ʿiḳāmet itse sürʿat eyleye
Ḫoş müselsel anda cürʾet eyleye

1268. [7638] Bil eẕāna ola çünki[240] intihā
Yimek içmek ḥāceti olsa revā[241]

[236] olmaya: eyleye YB.
[237] ḳıbleye: ḳıble YB.
[238] eyleye: eylese YB.
[239] eyleye: eylese YB.
[240] çünki: çünkim YB.

1269. [7639] Pes iḳāmet oḳuya vüsʿat vere
Līk-i maġribde aña sürʿat vere

1270. [7640] Sünnetidür ol Ḥabībüñ añlaya
Ancılayın hem seferde bañlaya

58b

1271. [7641] Ger cemāʿat birledür yā münferid
Diyeler oldı eẕānı munḳaʿid

1272. [7642] Kim eẕānı oḳusa teclīlile
Ol iḳāmet oḳuya tehlīlile

1273. [7643] Ger müʾeẕẕin emr iderse iy hümām
Ġayr iḳāmet emrini ide tamām

1274. [7644] Kim imāmet emrine evlā ola
Mescidi yapan aña eclā ola

1275. [7645] Hem eẕāna ehl olan merd-i Ḫudā

[241] olsa revā: ol devā YB.

Mescidi yapan dimişdür muḳtedā

1276. [7646] Ḫāli yirde olsa yolı nā-bedīd
Müsteḥabdur ol eẕān itmek medīd

1277. [7647] Müsteḥabdur hem-çünān iy dīn eri
Ṣubḥ-ı ṣādıḳ ṭoġmadın ṭura üri

1278. [7648] Ḫoş eẕāna başlaya dāyim ola
Tā ki nā'im uyana ḳā'im ola

1279. [7649] Nā'im ola giceden ḳā'im olan
Niyyet ide ol güne ṣā'im olan

1280. [7650] Müstemiʿ olan icābet eyleye
Her ne kim didi mü'eẕẕin söyleye

1281. [7651] Anuñile bile itmām eyleye
Ṭura sāmiʿ ola ikrām eyleye[242]

[242] Buradan itibâren 59a ve 59b sayfaları eksiktir.

1282. Geldügince eṣ-ṣalāt u ve’l-felāḥ
Havḳala itmek gerek ehl-i gerek

Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi’llāhi’l-ʿliyyi’l-ʿaẓīm Māşā’allāhu kāne ve men lem yeşā’u lem yekün.

59a

1283. Ḫoş eẕānile iḳāmet arası
Ḫayra ṭālib olsa olur çāresi

1284. Yaʿnī ġāyet gerek olan ḥācetin
Dileye Ḥaḳ’dan çü buldı sāʿatin

1285. Daḫı vire ol Nebī üzre ṣalāt
İsteye aña vesīle hem necāt

1286. Oḳıya işbu duʿāyı ḫoş-revān
Vire dersine devāsın müsteʿān

Allāhumme rabbī hāẕihi’d-daʿveti’t-tāmmeti ve’ṣ-ṣalāti’l-ḳā’imeti āti Muḥammeden el-vesileti ve’l-fażīleti ve’d-deraceti er-rafīʿati ve’bʿaṡühū meḳāmen Maḥmūden elleẕī vaʿadetuhū ve’r-zuḳnā inneke lā-tuḫlifu’l-mīʿād.

1287. Ol zamānda ne dilerse hem ḳıla
Tā namāzından aña ḫayrı ḳıla

1288. Çünki ḳıldı ol ezānı istimāʿ
İde ḳavrı mescid içre ictimāʿ

1289. İşbu zikrolan umūrı iy hümām
Ger vuḍū birle iderse iḫtitām

1290. Ḫoş saʿādet ola müʾmin başına
Şīr ü şehdi ḳatdı ṣankim aşına

1291. Ger be-ḫāʾhī baḫt u devlet ber-devām
Ber-benī gü'ṣ-ṣalavāt u ve's-selām

ON BİRİNCİ FAŞIL: MESCİDLERİ SÜNNETLERİ BEYĀN İDER

59b

1292. İy menāzil gözleyen merd-i münīr
Mescide var raḥmet itsün muḳtedīr

1293. Her beḳāʿuñ sevgülüsi Ḫālıḳ'a
Bil mesācid oldı şükr it Rāzıḳ'a

1294. Ḳıble yiri mescidüñ efḍal durur
Gözle ḳadrin muʿteber ecmel durur

1295. Yapusı mescidlerüñ ṣāfī gerek
Sünnet oldur lā-cerem kāfī gerek

1296. Naḳş u taṣvīr u bezek lāyıḳ degül
Anuñ içün güngöre fāyıḳ degül

1297. Zīre bunlar mūceb olur iftiḫār
Şarṭ-ı sāʿat muḳteżāsı iştihār

1298. Aḳ ṣıvayile ḳayırmaz zeyn ide
Saḳına şol nesnede kim şeyn ide

1299. Yaʿnī zencīr u ṣuverden hem bisāṭ
Ger mülevven olsa vardur iḥtiyāṭ

1300. Mescidüñ muḥkem ide bünyādını
Tā ki yaḫşı ḳıla yārin adını

1301. Kerpücile yapa muḥkem ḥarf ide
Aġac ile ḫurma dalın ṣarf ide

1302. Emri ḳıldı ol Nebī Ḫayru'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

1303. Ṭāyif içre mescide bünyād ola
Anda ṭāḳat ideler evrād ola

1304. Bir yire yapdı anı Faḫr-ı Cihān
K'anda bunlar ḳonmışidi bir zamān

60a

1305. Ol mekānı ṣuyile pāk itdiler
Ṣoñra mescid emmrin idrāk itdiler

1306. Mescid içre ger nefīs ü ger ḥaḳīr
Olsa ṭaşra çıḳmaya ḥattā ḥaṣīr

[85a]

1307. [2274] Mescid içre seng[243] zīre döşeye
Ḥışṣasın baḫş eyleye her kūşeye

[243] Satır arasında "seng" kelimesinin anlamı "ufaḳ ṭaş" olarak verilmiştir HM.

1308. [2275] Yir yüzinde hem namāz efḍaldurur
Māniʿi yoḳ secdesi ekmel durur

1309. [2276] Mescidi yapan gözetmek oldı yol
Aṣa ḳandīl hem çırāġın yaḳa ol

1310. [2277] İşbu emre yā tevellā eylese
Bir kimesne yaʿnī evlā eylese[244]

1311. [2278] Günde bir kez pāk cārū çalına
Zīre pāk olmaḳ münāsib ḥāline

1312. [2279] Enbiyāʾnuñ daḫı ṣāliḥ ḳullaruñ
Meşhedīn mescīd idinme bunlaruñ

1313. [2280] Mescide çıḳmaḳ içün feṯḥ itse bāb
Ādamına göre ḳıla iḥtisāb

1314. [2281] Yolı uzaḳ ḫaṭvesi ekṣer olan
Ol olısar ecrini aʿẓam bulan

1315. [2282] Daḫı Ḥaḳ'dan çoġ ide aña ʿaṭā

[244] "eylese" kelimesi sehven yazılmıştır HM.

Ḫaṭvesi maḥv eyleye cürm ü ḫaṭā

1316. [2283] Mescide giden ṣalāte baḫtiyār
Yaraşur ḳıla sekīnet hem vaḳār

1317. [2284] Barmaġını birbirine urmaya
Daḫı ḍıḥki laġvı lāyıḳ görmeye

60b

1318. [2285] Gideriken mescide ḳıla duʿā
Key[245] ġānīmet ekleye budur revā

1319. [2286] Dilese[246] Ḥaḳ'dan münevver olmaġı
İsteye Ḥaḳ'dan muṭahhar olmaġı

1320. [2287] Ḥaḳ teʿālā lüṭf ide vire sürūr
Ardın ögin altın üstin ide[247] nūr

1321. [2288] Yaʿnī işbu resme ide ol duʿā
Tā duʿāsın ide anuñ Ḥaḳ revā[248]

[245] Key: ger HM.
[246] dilese: dileye YB.
[247] ide: anda YB.

[85b]

Allāhümme'cʿal fevḳī nūran ve taḥtī nūran ve yemīnī nūran ve şimālī nūran ve ceʿalenī nūran.

1322. [2289] Bāb-ı mescīd üzre ayaḳ ẓarfını
Saḳlaya dilden gidere ḫavfını

1323. [2290] Ger necesden olsa aña muttaṣıl
Sürte anı yire ola munfaṣıl

1324. [2291] Mescid içre dilerise ḥürmetin
Āri ṭonlar geye örte ʿavretin

1325. [2292] Mescide ābdest ile gelmek gerek
Ya teyemmüm eyleyüb girmek gerek

1326. [2293] Girmesiyle mescide niyyet ide
İʿtikāfa ẕikr içün raġbet ide

[248] Ta … revā: Ta duʿāsın Ḥaḳḳ ide anuñ revā YB.

1327. [2294] Hem duʿādan behre ala ol kişi
Ḳorḳa Ḥaḳ'dan dīne ola cünbüşi

1328. [2295] Giren aña ḫāşiʿ u ḫāʾif ola
Ḥaḳḳ'a ḥāmid mescide ṭāyif ola

1329. [2296] Ol nebīye hem muṣallī[249] ola ol
Fażlın uman şefḳatini bula bol

61a

1330. [2297] Çünki gire mescide ehl-i niyāz
Anda Ḥaḳḳ'ı ẕikr ide yāḫud namāz

1331. [2298] Çün ʿibādet mevżiʿidür ol maḳām
Pes ʿiṭāʿat lāzım olur ve's-selām

1332. [2299] Söylemeye anda dünyā emrini
Tā ki żāyiʿ itmeye ol ʿömrini

1333. [2300] Ṣanʿat ehli daḫı anda işini
İşlemeye yoḫsa döger başını[250]

[249] muṣallī: muṣallā HM.

1334. [2301] Ḳonmaya mescidlere ṣıbyān gire
Daḫı mecnūn olmasun ʿuryan gire

1335. [2302] Mescid içre itmeye beyʿ u şirā
Hem ḳılıcın çekmeye olmaz revā

[86a]

1336. [2303] Hīç eḥad birle ḫuṣūmet itmeye
Ḳatı ḳatı sözi hem uzatmaya

1337. [2304] Ḳāḍī ḥaddī mescīd içre urmaya
Anı mescīd içre lāyıḳ görmeye

1338. [2305] Cumʿa gün mescīd mücemmer olına
Cān dimāġı tā muʿaṭṭar oluna

1339. [2306] Pāk ideler cümle-i ebvābını
Saḳlayalar cümle-i esbābını

1340. [2307] Mescīd içre ger ticāret eyleye

[250] başını: yaşını HM.

Gören anı işbu resme söyleye

Lā ezbeḥa'llāhu teʿālā ticāretike.

1341. [2308] Virmesün Ḥaḳ saña andan fāyide
İrmesün diye bunuñla ʿāyide

61b

1342. [2309] Daḫı anda ḍālle inşād eylese
Kim bulubdur dise feryād eylese

1343. [2310] Diye anı Ḥaḳ saña redd itmesün
Ancılayın bunda işün bitmesün

Lā rādda'llāhü teʿālā ʿaleyke.

1344. [2311] Zīre mescīd Ḥaḳḳ'a maʿbed oldıdı
Āḫiret emrine maḳṣūd oldıdı

1345. [2312] Diler ise acı nesne ṭatmaya
Mescid içre tükrügüni atmaya

1346. [2313] Ġafletile ger tükürse nāgehān
Defn ide ṭopraġile anda hemān

1347. [2314] Sümügini daḫı anda etmeye
Ġafletile olmaz işi etmeye

1348. [2315] Yuṭa balġām gelse başdan aġzına
Yaʿnī iclāl fikri gelse remzine

[86b]

1349. [2316] Mescide ḥürmet idüb yuṭsa anı
Ṣıḥḥat olur cisme[251] ḳuvvet meskeni

1350. [2317] Yāḫud ata ṭaşra düşse ol zamān
Mescid içre olmaya tā kim yamān

1351. [2318] Mescīd içre ger ḥaşīş u ger ḥaṣā
Ṭaşra atmaḳ olmaya anı revā

1352. [2319] Yaʿnī yitmiş otı hem oraḳ ṭaşı
İçerüden ṭaşraya dinmez ṭaşı

[251] cisme: ḥase YB.

1353. [2320] Çörçöp olsa çıḳara ṭaşra ide[252]
Hem anı kim yata ādem incide

62a

1354. [2321] Gice gündüz olmasun mescid vaṭan
Söz budur saḳla bunı iy müʾtemen

1355. [2322] Ger sarımsaḳ ya[253] soġan yise kişi
Mescide girmek yaraşmaz cünbüşi[254]

1356. [2323] Ger örümcek aġ yapup ḳılsa ḳarār
Pāk olına olmaya daḫı ġubār

1357. [2324] Külli vaḳtde ṭībile ḫoş boy ola
Böyle eyler her kim ol ḫoş ḫūy ola

1358. [2325] Ev gibi cemʿ-i ḥavāyic itmeye
Yol idüb içinden anūn gitmeye

[252] ide: ṭaşı YB.
[253] ya: ger YB.
[254] cünbüşi: cülbüşi YB.

1359. [2326] Müslümānlar[255] cemʿ olub ḳılsa namāz
Ḫōş ġanīmet böyle olsa ger niyāz

1360. [2327] Gerçi andan ṣūretā birdür namāz
Lākin anda ḳat ḳat olur bil niyāz

1361. [2328] Daḫı Ḥaḳ'dan raḥmet ü rıḍvān durur
Her murādın Ḥaḳ virür raḥmān durur

Fe fī'l-ḥadīṯi ṣalātü'l-cemʿati ḫayrun min sebʿīne ṣalāten bi ġayri cemāʿatin.

1362. [2329] Buyurubdur ol Nebī ḫayru'l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

[87a]

1363. [2330] Ger ṣalāte ictimāʿ itse ümem
Fażl-ı Ḥaḳḳ'ı bulmaġa[256] ḳılsa himem

1364. [2331] Vaḥdetile ḳılınan yetmiş namāz
Aña nisbet eksük olur bāniyāz

[255] müslümānlar: müselmānlar YB.
[256] bulmaga: ḳılmaġa HM.

1365. [2332] Çünkim ol yaḫşi ola iy baḫtiyār
Gel cemāʿat iḫtiyār it iḫtiyār

62b

1366. [2333] Ger mesācid arasında bulına
Kanḳısına varmaḳ efḍal biline

1367. [2334] Vara anda kim cemāʿat çoḳ durur
Ġayra nisbet fażlile artuḳ durur

1368. [2335] Var mesācid aʿẓamın ḳıl iḫtiyār
Çün ṣevābı artuḳ anuñ pāyidār

1369. [2336] Bir kişi itse eẕānı istimāʿ
Ruḫṣat olmaz anda terk-i ictimāʿ

1370. [2337] Lāzım oldı mescide girmek girek
Hem cemāʿat fażlına irmek gerek

1371. [2338] Hem nisāyiçün cemāʿat olmaya
ʿAvrata zīrā liyāḳat olmaya

1372. [2339] Bunlara efḍal mesācid iy hümām
Evlerinüñ ḳaʿrıdur her ṣubḥ u şām

1373. [2340] Sürʿat ide ṣaff-ı evvel gözleye
Hem imāmuñ[257] ṣāġ yanını özleye

1374. [2341] Çaḳ imāmuñ[258] ardı efḍal bilesin
Cehd idüben ol maḳāmı bulasın

1375. [2342] Ṣafları ḳıla berāber hem imām
Pes ṣalāte gire ḳıla ihtimām

1376. [2343] Ṣaff-ı evvel ser-be-ser ṭolsun tamām
Naḳṣını çaḳ ṣoñraya ḳosun imām

1377. [2344] Ol ṣaf içün kimseʾi incitmeye
Boynını ḫalḳuñ başuben gitmeye

1378. Ṣaff içinde ḫalḳ şöyle ṭuralar
Boynı çeñni heb berāber göreler[259]

[257] imāmuñ: imāmet YB.
[258] imāmuñ: imāmet YB.
[259] Bu beyit YB nüshasında tespit edilememiştir.

63a [87b]

1379. [2345] Ṣaffuñ ardında yaluñuz ṭurmaya
Ṣaff içinde hem aralıḳ görmeye

1380. [2346] Sünnete aʿlem olan ola imām
Ger berāber olsalar bunda kirām

1381. [2347] Oḳumaḳda ḳanḳısı fāyıḳ ola
Ol imām olmaḳlıġa layıḳ ola

1382. [2348] Ger berāber olsa bunlar hem-çünān
Ehl-i taḳvā bil imām olsun hemān

1383. [2349] Ger tesāvī yine olsa iy hümām
Ḳanḳısı yaşluyise olsun [260] imām

1384. [2350] Bir cemāʿat içre kim sulṭān ola
Ḥükmi nāfiẕ emri cāyiz ḫān ola

1385. [2351] Bir cemāʿatden yaraşmaz birine

[260] Burada üstü çizilmiş bir "hemā" kelimesi vardır HM.

Geçmek ol dem ol imāmet yirine

1386. [2352] Ger icāzet virse sulṭān ol kişi
Giçse ḳılsa cāyiz olur ol işi

1387. [2353] Gözlesün tābiʿ olan matbūʿını
Eglesün merāciʿ olan mercūʿını

1388. [2354] Müttaḳī dindār olursa ger imām
Nūrile mescīd ici ṭolar tamām

1389. [2355] Hem imām olan gerekdür ehl-i ḥāl
Nicedür fehm eyleye ḫalḳa mecāl

1390. [2356] Aña göre ḳaṣr ide ya uzada
Ṭāḳatın ḫalḳuñ muḥaṣṣıl gözede

1391. [2357] Tā żaʿīf ide imāma iḳtidā
Bula anda iḳtidār u ihtidāʿ

63b

1392. [2358] Hem imāmuñ lāyıḳı iy nāmudār

Ḫalḳa birez öylen ide intiẓār

1393. [2359] Zīre nāsuñ baʿżı işe müştaġil
Pes tevaḳḳuf her umūrı müştemil

[88a]

1394. [2360] Çün namāzdan fāriġ ola ol imām
Ḫayrile ḳıla duʿā ḳavme tamām

1395. [2361] Ger maṭālib bevlile olsa kişi
Çoḳ yemekden ya ṣaḳīl olsa kişi

1396. [2362] Yükini taḫfīf ide andan ḳıla
Böyle ḳılmaḳ lāyıḳ oldı her ḳula

1397. [2363] İbitdā ide ʿaşāya aḫşamın
Ṣabrı yoḳdur çünkim ister maṭʿamın

1398. [2364] Yisün andan ṣoñra ḳılsun o[261] namāz
Zīre açlın hīç ḥużūrını ḳomaz

[261] o: ol YB.

1399. [2365] Ṣabrı varsa evvelā ḳılsun namāz
Ṣoñra bulsun ol ṭaʿāma intihāz

1400. [2366] Vaḳt içinde ḳılmaġa meşġūl ola
Olmasun teʾẖīr ide mesʾūl ola

1401. [2367] Pes gerekdür şerʿa dāyim irtibāṭ
ʿÖẕri şerʿi olmasa var iḥtiyāṭ

1402. [2368] Hem daḫı esnānını taḫlīl[262] ide
Pes ṣalāte başlaya tehlīl ide

1403. [2369] İy s̱iyābı ʿizzetile müfteḫir
Vi libāsı ḥürmetile müşteḥir

1404. [2370] Kederünüñ serrider senüñ şiʿār
Keberünüñ zeyn ider sinüñ diş̱ār

64a

1405. [2371] Her libāsuñ yaraşur ḳılsañ namāz
Hem ḳabūl ider ḥuẕā ḳılsañ niyāz[263]

[262] taḫlīl: Bu kelime HM nüshasında, "teʾẖīr" kelimesinin üstü çizilerek satırın üzerine yazılmıştır.

1406. [2372] Her kişi kim ol ṣalāte ʿazm ide
ʿAvretini örtmekile bezm ide

1407. [2373] Köñlegi dügmesini ilikleye
ʿAvreti açılmaya tā bekleye

1408. [2374] Hem namāz içre izāruñ paçasın
Yire dek sürünmesinden ḳaçasın[264]

1409. Cama kim muʿlem ola olur şenīʿ
Müttaḳī geymez namāzda dir bedīʿ

1410. ʿAṣfūr ile boyanan biz hem-çünān
Key saḳın kim olmaya işüñ yamān

1411. Ger muṣallī boynına iplik daḳa
Pes namāz ḳılsa ḳayırmaz ki baḳa

1412. Ḫumre üzre ḳılına daḫı namāz
Yaʿnī secde[265] üstine vardur cevāz

[263] niyāz: namāz YB.
[264] YB nüshasında, bu beyitten sonraki beyitler 1424.[2375] beyte kadar (takriben yarım varak) tespit edilememiştir.

1413. Her muṣallā üstine ḳılmaḳ dürüst
Meẕhebüñ aḳvāsını bulmaḳ dürüst

1414. Yiryüzi ger pāk ola yoḳ māniʿi
Ḳılsa anda yaz idüben ṣāniʿi

1415. Çoḳ ṣevāb īcād ider ol cünbüşi
Çoḳ ḳatı ḳıldı tevāẕuʿ ol kişi

1416. Yirde biten penbe bigi ya ḥaṣır
Üstine ḳıla kebīr u hem ṣaġīr

1417. Ḫalḳ içinde kim namāz ḳılmaḳ diler
Sünnetile ögine sütre ider

64b

1418. Bile ḫalḳ tā kim namāzda olduġın
Geçmeye görer öginden ḳılduġın

1419. Yaḳın olsa sütresine o ḳılan

[265] "seccāde" kelimesi vezne uymadığından "secde" kelimesi tercih edilmiştir.

Bile tā sütresini girü ḳalan

1420. Anuñile secdesinüñ arası
Ḳoyunuñ geçmege ola çāresi

1421. Şol kişi kim sütreye ḳādir degül
Şekl-i miḥrāb çekse ḫaṭ ḳāṣır degül

1422. Gerçi sütre gibi ḫaṭ olmaz müfīd
Pes ḫarūret olduġı olur berīd

1423. Sütresinüñ ḳaddi ola bir zirāʿ
Raḥlüñ ardı deñlü ola irtifāʿ

[88b]

1424. [2375] Saġ ḳaşı ḳarşusına yaḫud ṣola
Setresin degse yiri bellü ola

1425. [2376] Sirçe barmaġ deñlü ola ġılẓatı
Maʿlūm oldı ḳadri vaḍʿı rifʿati

1426. [2377] Pes bu maʿnīden ṭuyan kimse ḫaber

Sütre ardından geçerse yoḳ żarar

1427. [2378] Kimse öginden saḳınsun giçmesün
Üstine seng-i melāmet ṣaçmasun

1428. [2379] Ġafletile uġrasa nitmek gerek
Bil muṣallī refʿini itmek gerek

1429. [2380] Saçıla yāḫud işāret eyleye
İkisin iden ḫasāret eyleye

1430. [2381] Zīre ol şeyṭān durur didi Resūl
Raḥmeti Ḥaḳ rūḥına bulsun vuṣūl

65a

1431. [2382] Gerçi geçmek bulınursa iy hümām
Ḳaṭ-ʿı ḳılmaz ol ṣalātı ve's-selām

1432. [2383] Baḥri ʿilme şevḳile ṭālib gerek
Maʿrifet aṣdāfına rāgib gerek

1433. [2384] Baḥri şerʿa ol sebāḥat eylesün

Dürrü cevherden idāret eylesün

1434. [2385] Tā ṣalāt erkānına taʿdīl ide
Vācibātile sünen tekmīl ide

1435. [2386] Ḥaḳ rıżāsı rūḥına ola ḳarīn
Raḥmet ide aña Rabbü'l-ʿālemīn

1436. [2387] Hem rıżāsı ola aña sāyebān
Sāyesinde bula ʿizzet cāvizān

1437. [2388] Vaḳt-i tekbīr çünkim ider imtiṯāl
Ḳāyimen ide ṣalāte iʿtidāl

[89a]

1438. [2389] Ẕikri Ḥaḳḳ'a ḳalbini ḳādir ḳıla
Ol zamānda kendüyi ḥāżır ḳıla

1439. [2390] Vaḥdeti melḥūẓ ola ifżāl ide
Ḥāṣılı taʿẓīm ile iclāl ide

1440. [2391] Her ʿamelde Ḥaḳḳ'a iḫlāṣ eyleye

Vaḥdetin dilde bile ḫāṣ eyleye

1441. [2392] Tevbe ide Allāh'a ḫādim ola
İtdügi suclarına nādim ola

1442. [2393] Ḳalbini tefrīġ ide Ḥaḳḳ'ı aña
İki ʿālem emri ḳala bir yaña

65b

1443. [2394] Farżı ḳılmaḳ emrine budur ṭarīḳ
Ẕehni pāk olan ḳılur fikr-i refīḳ

1444. [2395] Şöyle ḫāli ḳıla ḳalbin ol yaña
Ḳılduġı āḫir namāzdur ṣan buña

1445. [2396] Ol namāza pes hemān şāriʿ gerek
Ḳalbini ḫāşiʿ ḳālıbı ḫāżiʿ gerek

1446. [2397] Himmetile yönini yeksān ḳıla
Ḥaḳḳ'ı ḥāżır gözleye iḥsān ḳıla

1447. [2398] Sāġ u ṣola baḳmaya ṣalınmaya

Ḥaḳ'dan özge nesneye alınmaya

1448. [2399] Ṣan gözinden ẕāt-ı Ḥaḳḳ olmaz cüẕā
Ya bile bayıḳ görür anı Ḫuẕā

1449. [2400] Hem müşāhid añlaya aḥvālini
Bile görür ḫayr u şer efʿālini

1450. [2401] Hem lisānı üzre cārī olanı
Bile bilür bilgil anı bileni

1451. [2402] Yaʿnī ẕikir daḫı Ḳurʾān oḳusa
Heb bilür Ḥaḳ gizlü iʿlān oḳuya

1452. [2403] Cümle-ʾi aʿżāsını teskīn ide
Cümle-ʾi eczāsını temkīn ide

[89b]

1453. [2404] Saġına gāh[266] ṣolına ṣalınmaya
Ṣan Yahūdī fiʿlidür dinilmeye

[266] gāh: gel YB.

1454. [2405] Hem seḳīnet üzre ola hem vaḳār
İstikānet birle[267] ola[268] inkisār

1455. [2406] Çiknini alçaḳ ṭuta ide ḥuḍūʿ
Tā dinile yaḫşi ḳıldı ol şurūʿ

66a

1456. [2407] Bī-sebeb her giz tenaḥnuḥ itmeye
Ol namazda yaʿnī öḫ öḥ itmeye

1457. [2408] Hem namazda burnunı arıtmaya
Gözini eṭrāfına yürütmeye

1458. [2409] Aġzın açub esnemek olmaz revā
Ġalib olsa yuṭsun anı müntehā

1459. [2410] Gözini gökden yaña ḳaldırmaya
Hem işāret ol yaña bildürmeye

1460. [2411] Çünkim oldı ḳıbleye yüzi anuñ
Secde yirin gözleye gözi anuñ

[267] Birle kelimesinin altında anlamı verilmiş.
[268] ola: kelimenin altında "ide" yazıyor HM. ola: ide YB.

1461. [2412] Ḳoya sağın ṣol bilegi üstine
Ḫıdmet iden böyle ider dostına

1462. [2413] Zīre vaż‘ı cem‘ ider heb himmetin
Ḳıla böyle bilen anuñ ḥürmetin

1463. [2414] Geh sağ ayaḳ geh ṣol üzre ṭurmaya
Hem apışmaḳ hem yapışmaḳ görmeye

1464. [2415] Egmesün başın ḳıyamda ol kişi
Tā ki Ḥaḳḳ’a lāyıḳ ola ol işi

1465. [2416] Oḳuya ṣavtın ḳatı ref‘ itmeye
Cehrini iḫfāyile cem‘ itmeye

1466. [2417] İşide iḫfāsını kendü hemān
Cehrini ġayrı işitsün hem çünān

1467. [2418] Āyeti raḥmet bile sā’īl ola
Āyeti şiddet göre hā’īl ola

[90a]

1468. [2419] Yaʿnī Ḥaḳḳ'a ṣıġına tefrīḥ ide
Ger celāli ẕikr ola tesbīḥ ide[269]

66b

1469. [2420] Çün ḳırāʾat emri bula intihā
Bir nefes al ḳıl rukūʿa ibtidāʾ

1470. [2421] İki ruknün arası tā eyrile
Ḳala ḳırʾat pes rukūʿı ḳayrıla

1471. [2422] Hem rukūʿında gerekdür iʿtidāl
Arḳasını döşeye olsa mecāl

1472. [2423] Başı boynı arḳası egri ola
Belden alcaḳ olanı ṭoġrı ola

1473. [2424] Ḳāmeti şekli elifdür bī-miṯāl
Hem rukūʿı daḫı ola añа dāl

[269] Derkenarda bu beytin hizasında şöyle yazmaktadır: "Hāẕā fī'n-nevāfili lā fī'l-farīżi keẕā fī'l-Ġunyeti".

1474. [2425] Pes ḳıyām oldı maḳām insāniçün
Hem rukūʿ oldı maḳām ḥayvāniçün

1475. [2426] Bile insān olan insān ḥālini
Hem rukūʿda bile ḥayvān ḥālini

1476. [2427] Secdesinde fikr ide ḥāl-i nebāt
Ehl-i ḥāle böyle olur beyyināt

1477. [2428] Hem ḳıyāmile ḳuʿūd taḫfīf ola
Uzadursa ġāliben taż̔īf ola

1478. [2429] Çün rukūʿdan başını ol ḳaldura
İstiḳāmet ṣūretini bildüre

1479. [2430] Ola her ʿużvı yerinde muṭmaʿīn
Ṭoġrı ṭura ḳıla fiʿlüñ muḥkemīn

1480. [2431] Hem sücūdında gerekdür iʿtidāl
Yaʿnī vire başı yirde iştiġāl

1481. [2432] Sürmeye ḳarnın yire cevf eyleye
Himmetin icmāsına ṣarf eyleye

67a

1482. [2433] Oyluġundan ḳarnını şöyle aça
Genc ḳuzı ger dilese andan geçe

[90b]

1483. [2434] Ḳoltuġın aça ḳavalda dirsegin
Sürmeye yanına bile yikregin

1484. [2435] Dilerise cevr-i şiddet[270] görmeye
Ḳarnını oyluġına degürmeye[271]

1485. [2436] Yedi aʿẓā üstüne secde müdām
Olmayınca cāyiz olmaz bil tamām

1486. [2437] Biri alnı iki eller iki diz
İki ayaḳ dindi cümle iy ʿazīz

1487. [2438] Ol muṣallī ṣevbini keff itmeye

[270] şiddet: şiddet YB.
[271] degürmeye: irgürmeye YB.

Başda sacın hem daḫı leff itmeye

1488. [2439] Keff odur kim secdeye olsa revān
Etegini ḳaldurandur ol zamān

1489. [2440] Leff budurkim başına ṣāçın ṣara
Böyle ḳılmaḳ bil yaraşmaz ol ere

1490. [2441] Çünki başı secdede ḳıldı[272] ḳarār
Anda üç tesbīḥ ide ol nāmudār

1491. [2442] Ol yüce sübḥāna taʿẓīm eyleye
Ḥācetini aña teslīm eyleye

1492. [2443] Zīre Allāh ḥācetin eyler revā
Cān u dilden pes duʿā ḳılsun duʿā

1493. [2444] Çünki[273] oldem ḳurbete oldı maḳām
Raḥmete mīḳāt olubdur bil tamām

1494. [2445] Hem kerāmet pāyesidür ol maḳām
Hem saʿādet sāyesidür ve's-selām

[272] ḳıldı: buldı YB.
[273] çünki: çünkim YB.

67b

1495. [2446] Daḫı bunda söylenür bir ḫoş ḫaber
Kim selefden naḳl olunur[274] muʿteber

1496. [2447] Gelse yaʿnī anlara emr-i sürūr
Secde idüb dirler idi yā Ġafūr

1497. [2448] İki rekʿat ḳıla andan otura
Ṣol ayaġı üzre kendin getüre

[17a]

1498. [439] Dike ṣaġın ḳıbleye barmaḳları
Yaḫşī ḳıla oturup ṭurmaḳları

1499. [440] İki elin iki dizin üzre bil
Döşeyüben ḳoya ola müştaġil

[274] olunur: olur nūr HM.

1500. [441] Çün taḥiyyātdan şehādet eyleye
Ḳaldurup barmaḳ işāret eyleye

1501. [442] Saġ elinüñ bil şehādet barmaġın
Ḳaldura ide işāret barmaġın

1502. [443] Çün teşehhüd oḳuya iḫfā ide
Tiz ṭura üçünciye inşā ide

1503. [444] Şöyle taʿcīl ide ḳılmaḳ resmini
Ṣanki issi ṭaşa basmış cismini

1504. [445] İki ayaḳ[275] üzre ola pes ḳıyām
Toġrı ṭura eyleye emrin tamām

1505. [446] Ḳalḳışında ellerile[276] iʿtimād
Eylemesün yaḫşi olmaz istinād

1506. [447] Ger żayīf olsa nice imkān ola
Eyle ṭura kim aña āsān ola

1507. [448] Çün teşehhüd oḳıya ṣoñra girü

[275] ayaḳ: ayaġ YB.
[276] ellerile: enlerile YB.

Pes ṣalavāt virse ol yaña girü[277]

68a

1508. Çün Nebī'ye vir ṣalavāt ol zamān
Pes duʿā ide özine kāmurān[278]

1509. [449] Daḫı müʾmin ḳullara taʿmīm ide
Pes taʿavvüẕ eylese teslīm ide

1510. [450] Ṣıġına yaʿnī Ḫudāya ol hemīn
Tā cehennem yaḳmaya ola emīn

1511. [451] Kör ʿaẕābından ṣıġına Ḫālıḳ'a
Ḥācetin ʿarż eyleye hem Rāzıḳ'a

1512. [452] İrmeye tā fitne-i maḥyā memāt
Bula Deccāl fitnesinden hem necāt

1513. [453] Pes budur tertīb aña iy gülʿiẓār
Diñle naẓmīn eyle neṣrin iḫtiyār

[277] Pes … girü: Pes ṣalavāt vir Nebī'ye ol pāk-rū HM.
[278] Bu beyit YB nüshasında tespit edilememiştir.

[17b]

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىعِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ و بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ و ارحم محمدا و آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ و سلمت و باركت و رحمت و ترحمت عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيم فى العالمين ربنا إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيم إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ رَبَّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَاب و اعوذ بك.

Et-taḥiyyātü li’llāhi ve’ṣ-ṣalavātü ve’ṭ-ṭayyibātü, es-selāmü ʿaleyke eyyühe’n-nebiyyü ve raḥmetullāhi ve berakātühū, es-selāmü ʿaleynā ve ʿalā ʿibādillāhi’ṣ-ṣāliḥīn, eşhedü en lā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muḥammeden ʿabdühū ve Resūlühū. Allāhümme ṣalli ʿalā Muḥammedin ve ʿalā āli Muhammedin ve bārik ʿalā Muhammedin ve’rḥam Muḥammeden ve āli Muhammedin kemā ṣalleyte ve sellemte ve bārekte ve raḥimte ve terḥamte ʿalā İbrahīme ve ʿalā āli İbrahīm fil-ʿālemīne. Rabbenā inneke ḥamīdün mecīdün rabbi’ġfirlī ve li vālideyye ve li’l-mü’minīne yevme yeḳūmü’l-ḥisābe Ve eʿūẕü bike.

68b

من عذاب النار والقبر و فتنت المحيا والممات و من شر فتنت المسيح الدجال يا ارحم الراحمين.

min ʿaẕābi’n-nāri ve’l-ḳabri ve fitneti’l-maḥyā ve’l-memāti Ve min şerri fitneti’l-mesīḥu’d-deccāli. Yā erḥame’r-rāḥimīne.

1514. [454] Saġa sola soñra vire ol selām
Yüzinüñ her ṣafḥası döne tamām

1515. [455] Hem imāma ḳalbe vire selām
Çünki buldı ol namāzı iḫtitām[279]

1516. [456] Farżı ḳılub sünnete ṭursa imām
Birini tebdīl ide ber-ihtimām

1517. [457] Ḫalḳa ḳarşū soñra ol imām
İnṣirāfı ṣolına ola müdām

1518. [458] Zīre böyle naḳl olundı bu eṣer
Kim ṭutarsa yiter imdi bu ḳader

1519. [459] Fecri ḳılan mescidinde eglene
Gün ṭoġunca ṭura anda demlene

[18a]

1520. [460] İki rekʿat ḳıla ṣoñra ol namāz
Ḥaḳḳ'a ide çoḳ tażarruʿ çoḳ niyāz[280]

[279] iḫtitām: iḫtiyār YB.

1521. [461] Pes ṭura andan gide ḥācātına
Meşġūl ola bir zamān aḳvātına

1522. [462] Ḫōş ġanīmet ḫoş saʿādet ḫoş ʿaṭā
Farżı ḳılan eylese yaḫşi duʿā

1523. [463] Ol zamānda ol duʿā maḳbūl olur
Ẕī saʿādet aña kim meşġūl olur

1524. [464] Gice āḫir olmaġa olsa yaḳīn
Kim uyanmaḳ emrine olsa emīn

1525. [465] Vitri ḳıla ol zamān ol pāk-i dīn
Tā kim aña raḥmet ide ol Muʿīn

69a

1526. [466] Ol zamān ṭurmaḳ eger olsa ʿasīr
Ḳıla vitri tā ola emri yesīr

1527. [467] Menzilinde ḳıla vitri her zamān

[280] niyāz: namāz YB.

Tā kim aña raḥmet ide müsteʿān

1528. [468] Aḫşamile yatsinuñ arasını
Bula ide kılmaġuñ çāresini

1529. [469] İkisinüñ arasında bil ṣalāt
Sünnet-i Maḥmūd'adur iy pāk ẕāt

1530. [470] Fazlını hem ḳadrini hep bildiler
S̱ābit[281] olan ḳullar anı ḳıldılar

1531. [471] Şol ʿibādet kim nevāfīl añılur
Aña lāzım olana feyż ola nūr

1532. [472] Anuñile ülfet ide rūz-ı şebb
Tā ki raḥmet eyleye Allāhu Rabb

1533. [473] Anuñile cānı ola pür-ferāḥ
Zīre andan refʿ ider olsa teraḥ

1534. [474] Hem muḥabbet dārına ol ẕü'l-kemāl
Anı miftāḥ eyleyübdür ber-cemāl

[281] s̱ābit: tāʾib YB.

[18b]

1535. [475] Hem yaḳīn olmaḳ durur Allāh aña
Ẕī saʿādet kim Allāh aña

1536. [476] Gözüni pür-nūr ider gerçeklerüñ
Göñli gözi nūr olur gerçek erüñ

1537. [477] Farża ger noḳsān olursa cebrider
Ḥaḳḳ añı barānı lüṭfa emrider[282]

1538. [478] Ḫaṣṣa gice kim nevāfil işleye
Yana şemʿi Ḥaḳḳ ola hem işleye

69b

1539. [479] Zīre budur sīreti[283] sāliḥlerüñ
Seyyiātin ṭarḥ ider ṭāliḥlerüñ

1540. [480] Hem bedenden zaḥmeti cümle sürer

[282] Ḥaḳḳ anı yārān-ı ebrā ider YB.
[283] sīreti: sırrını YB.

Cürmiçün baḳmaz anuñ cirmin şerer

1541. [481] Nefsi gökçek ḫāṭırı bulsa sürūr
Ḳılmaġa meyleyleye budur ḥubūr

1542. [482] Anı ḳılan kişi maḥzūn olmaya
Fitne-i ġam birle meftūn olmaya

1543. [483] Zīre iṣmi ekṣer olmaz fāʾide
Rabbenā enzil ʿaleynā māʾide

1544. [484] Anuñiçün vaḳti taʿyīn itmeye
Ḳıla maḫfı anı tebyīn itmeye

1545. [485] Dilerise emrini tekmīl ide
Ṭāḳatince nefsine taḥmīl ide

1546. [486] Oruc ayı her gice iy pür-kerem
Ḳıl yigirmi rekʿati ol muḥterem

1547. [487] Bu terāvīḥ vitri soñra ḳılasın
Ḫatm-i Ḳurʾān anda sünnet bilesin

1548. [488] Böyle ḳıldılar ṣaḥābe pāk-i dīn
Ḥaḳ rızāsı anlara olsun ḳarīn

1549. [489] Gitdiler mescīdi içre ḳıldılar
Ṣubḥ-ı ṣādıḳ ṭoġıcaḳ ṭaġıldılar

[19a]

1550. [490] Ḳalḳıcaḳ gün iki rekʿat ḳıldılar
Dört ḳılub ekṣer ḳılan ḫūb oldılar

1551. [491] Her birinde oḳuya ol mürteżā
Sūre-i "ve'ş-Şemsi" daḫı "ve'ḍ-Ḍuḥā" [284]

70a

1552. [492] Gün ḳızınca ḳıla anı ol kişi
K'issiden ol vaḳt ḳaça erkek dişi

1553. [493] Bil aña ḳuşluḳ namāzı didiler
Kim anı ḳırk vü yidiler ḳıldılar

[284] Şems Suresi(91/1) ve Duha Suresi(93/1) ayetlerine lafzen telmih yapılmıştır.

1554. [494] Ḫalvetinde ḳılması evlā durur
Böyle ḳılmaḳ sıḥḥati aḳvā durur

1555. [495] İbnü ʿAbbās naḳlider bir ḫoş ḫaber
Muḳtedādur ḳavli anuñ muʿteber

1556. [496] Bir namāz eyler işāret ol saña
Didiler tesbīḥ namāzı ad aña

1557. [497] Ḳılsun anı ḳul olan ol Ḫālıḳ'a
Şükrola tā niʿmetinden Rāzıḳ'a

1558. [498] Emridüb ʿAbbās'a didi ol Ḥabīb
Raḥmet-i Ḥaḳ rūḥına olsun ḳarīb

1559. [499] Didi Yā ʿammī sözüm ḳıl istimāʿ
Āfitāb-ı ʿizzet ider irtifāʿ

1560. [500] Ġāfil ola saña taʿlīm ideyin
Raḥmeti temlīk ü teslīm ideyin

1561. [501] Benden ola hem saña ʿaşr-ı ḫışāl
Ṭut anı tā görmeye tabʿun kelāl

1562. [502] Ḥaḳ teʿālā ʿafvide cürmüñ senüñ
Nūr-ı Ḥaḳ'dan pür ola cirmüñ senüñ

1563. [503] Ulu gice ḳaṣdile ḳılṣa günāh
Fażl-ı Ḥaḳ'dur cümlesi olur tebāh

1564. [504] Āşikāre sırrile etmiş ola
Yarlıġanur ol anı ḳılmış ola

70b

1565. [505] Diñle anı nicedür aṣlı nedür
Añla bir bir bābını faṣlı nedür[285]

1566. [506] Bulsa furṣat pes anı her gün ḳıla
Lāyıḳ oldur çünki ḳılmaḳ her ḳula

[19b]

1567. [507] Cumʿa güni içre olsa yā şurūʿ
İde bedrī devleti anuñ ṭulūʿ

[285] [505] ve [506] no'lu beyitler derkenara yanlamasına yazılmıştır YB.

1568. [508] Ayda bir ya yılda bir ḳılmaḳ gerek
Yol eridür ḥaẕẕını almaḳ gerek

1569. [509] Bārī ʿömri içre anı bir kişi
Ḳılsa bir kez oñar anuñ her işi

1570. [510] Dört rekeʿat ḳılına anda namāz
Olına ol Ḫālıḳ'a nāz u niyāz

1571. [511] Her birinde Fātiḥa sūre bile
Oḳuyub sūre ṣoñında ne ḳıla

1572. [512] Ṭūra ṭoġrı ḫoş müeddib bir zamān
Oḳuya tesbiḥini pīr ü cüvān

1573. [513] On beşe dek oḳuya tesbiḥini
Rūşen ide ḳalbile taṣrīḥini

Tesbīḥ budur: Sübḥānallāhi ve'l-ḥamdü li'llāhi ve lā ilāhe illā'llāhu va'llāhü ekber.

1574. [514] Pes rukūʿa vara on kez oḳuya
Yine ṭoġrı ṭura on kez oḳuya

1575. [515] Soñra ine secdeye diñle beni
Anda daḫı oḳuya on kez anı

1576. [516] Ḳaldura başın oḳuya on keret
Yine vara secdeye[286] ḫoş mekramet

71a

1577. [517] Yine de bārānı tekrār eyleye
Özüni tesbīḥine yār eyleye

1578. [518] Otura on kez oḳuya bir zamān
Ola tesbīḥ emri āḫir iy cüvān

1579. [519] Her birinde rekʿatuñ tesbīḥ tamām[287]
Sāġışı yetmiş biş oldı ve's-selām

1580. [520] İstiḫāre emrine sünnet namāz
Tevbeye de hem-çünān ide niyāz

[286] secdeye: secde HM.
[287] tamām: namāz YB.

[20a]

1581. [521] Vālideyne hem-çünān sünnet ṣalāh
İki rekʿat ḳuşluġın didi revāh

1582. [522] İki rekʿat ḳıla yaġmur yaġıcaḳ
Bula ecrin köşke yarın aġıcaḳ

1583. [523] Şol zamān kim dileye itmek sefer
İki rekʿat ḳıla çıḳa yoḳ ḥaẕer

1584. [524] Sırr ile def-ʿi nifāḳa ḫoş-ḫışāl
İki rekʿat ḳıla hem-çün[288] bī-melāl

1585. [525] Beytine girse ḳıla çıḳsa ḳıla
Saḳlar anı fitne irmez ol ḳula

1586. [526] İçerüden ṭaşradan irmez belā
Zī-saʿādet aña kim ʿādet ola

1587. [527] Nefl iderken anası ḳılsa nidā
Aña lebbeyk ide budur ihtidā

[288] hem-çün: hem-çünān YB.

1588. [528] Ger atası[289] eylese ol dem nidā
Ol namāzı bozmaya ide edā

1589. [529] Ana ḳadri oġula artuḳ olur
Ḥiẕmet ile ḥürmet iden ululur

71b

1590. [530] Ḥiẕmet eyle her birine iy piser
Dileriseñ ḳadrüñ ola muʿteber

1591. [531] Atamuza-anamuza bī-ḥicāb
Ḥaḳ teʿālā raḥmet itsün bī-ḥisāb

1592. [532] Ger be-ḫāʾhī baḫt u devlet ber-devām
Ber-benī gü'ṣ-ṣalavāt u ve's-selām

ON İKİNCİ FAṢIL: CUMʿA GÜNİNÜÑ FAẒĪLETİN BEYĀN İDER

1593. [533] İy ṣalāte cumʿa gün iden şurūʿ

[289] atası: anası YB.

Āfitābı devletüñ ḳıldı ṭulūʿ

1594. [534] Rūz-ı cumʿa buldı çünkim irtifāʿ
Gel bugün ḳıl ḥürmetīle ictimāʿ

[20b]

1595. [535] Seyyidü'l-eyyām olan ol gün durur
Aña taʿẓīm itmeyen maġbūn durur

1596. [536] Fāriġ ola ḳalbile ġayrı ḳoya
ʿĀbid ola Ḫālıḳ'a emrin ṭuya

1597. [537] Ḳoya Dünyā şuġlını ol gün tamām
Āḫiret emrin gözede ve's-selām

1598. [538] Ṣubḥ-ı ṣādıḳ ṭoġmadı ol şevḳile
Ṭūra nāliş eyleye ḫoş[290] ẕevḳile

1599. [539] Ḍaḫı ṣoñra ġusl ide ol dīn eri
Tā ki ḳalbi ḳalebi ola arı

[290] Bu kelime ol kelimesinin altına yazılmış HM.

1600. [540] Hafta içre cürm iderse iktisāb
Ol gün istiġfār iden bulur s̲evāb

1601. [541] Çoḳ ṣalavāt ol Resūl'e iy hümām
Ol gün içre eyleyen bulur merām

72a

1602. [542] Ḳaç muża'af olur ol gün bir fesād
Nitekim ḫayr olurdı izdiyād

1603. [543] Dilerise emri ola ber-kemāl
Mescide sa'yeyleye kable'z-zevāl

1604. [544] Zīre budur sa'y me'mūrdan murād
Kim anı Ḳur'ān diyübdür iy cevād

1605. [545] Ṭībile misvākini terk itmeye
Kendüzinden kimse'i ürkütmeye

1606. [546] Dilerise üstine raḥmet ese
Bıyıġın dırnaġını ol gün kese

1607. [547] Yiñi ḳaftān ol güne maḫṣūṣ gerek
Kendüye hem ḳulına manṣuṣ gerek

1608. [548] Gündeye geydüklerinden ġayrıdur
Ṭunı oldur ol günüñ buyırdılar

Ve fi'l-Ḥadīṯi cumʿatün bi-ʿimāmetin efḍalü min sebʿīne cumʿaten bilā ʿimāmetin.

[21a]

1609. [549] İşbu yerde naḳlolubdur bu ḫaber
Diñleyüb ṭutanlar[291] ola muʿteber

1610. [550] Ger ʿimāma geymemiş yetmiş ḳıla
Bir ʿimāma birle andan yik ola

1611. [551] Cumʿa güni ya gecesi ol kişi
Ehline vaṭy eylese oñar işi

1612. [552] Şehveti ġālib olan bulur ḥuẓūr
Gözi göñli ṭoḳ olur bulur sürūr

[291] ṭutanlar: ṭutanlaruñ YB.

1613. [553] Ġuslile her birisi bulur s̱evāb
Ḥaḳ budur vallāhu aʿlem bi’ṣ-ṣavāb

72b

1614. [554] Leylesinde cumʿanuñ pīr u cüvān
Oḳusun şol sūre-i kādi Duḥān

1615. [555] Sūre-i Kehf oḳusun ḳable’z-zevāl
Tā ki Deccāl şerri ola bī-mecāl

1616. [556] Ḳapusına mescidüñ ḳaçan gele
Ḥācetin ʿarż eyleye ol dem dile

1617. [557] Dileye ol Ḫālıḳ’a ola yaḳīn
Şūr-i şerden ḳurtıla ola emīn

1618. [558] Cehd ide ola imāma ol ḳarīb
Diñle de tā zikrini aña ḫaṭīb

1619. [559] Saḳına basmaya boynın kimsenüñ

Yüzine kec baḳmaya tā kimsenüñ[292]

1620. [560] İllā yolda oturub ḳalmış kişi
K'ola ḳalmış ilerü varmaḳ işi

1621. [561] Ṭoḳunub yoldan anı ırmaḳ gerek
Ṣaff ilerde boş ola varmaḳ gerek

1622. [562] İki kişi birbirine ger yaḳīn
Oturub ülfet iderse iy emīn

1623. [563] Arasında ṭurmaġa ḳılma ṭaleb
Tā saña dinilmeye iy bī-edeb

[21b]

1624. [564] Uyḫu ġālib olsa ger ṭura urı
Cemʿ ide barmaḳların ol dīn eri

1625. [565] Başınuñ saġ cānibine bī-gümān
Darb ide üç kez anı anda hemān

[292] "kimse anuñ" kelimesi vezne uymadığından "kimsenüñ" kelimesi tercih edilmiştir.

1626. [566] Ġayrı yirde oṭura andan girü
Yüzine ṣu ṣepdi ṣan ol māh-rū

73a

1627. [567] Sākit ola minbere çıḳsa imām
Ṭura epsem itmeye aṣlā kelām

1628. [568] Ol dem içre ḳılmaya daḫı namāz
Diñleye ḫutbe ide dilden niyāz

1629. [569] Söylese ger ṣāḥibi anuñ revān
Dimeye dinme[293] aña iy nev-cüvān

1630. [570] Barmaġ ile hem işāret itmeye
Epsem olmaġa ʿalāmet itmeye

1631. [571] Ḥalḳa-veş oturmaya ehl-i necāt
Mescīd budur ḳable'-ṣ-ṣalavāt

1632. [572] Ḫuṭbe vaḳtinde gerekdür istimāʿ
Daḫı diz dikmekden ide imtināʿ

[293] dinme: ṭınmaya YB.

1633. [573] Hem müsāfir olmaya ḳable’ṣ-ṣalāt
Dilerise fitneden bula necāt

1634. [574] Ger dilerse ḳılmayınca gitmesün
Gitmiş ise ayruḳ eyle itmesün

1635. [575] Minber üzre çıḳdığı vaḳtin imām
Eyleye dilden duʿāya iġtinām

1636. [576] Zīre oldem sāʿati maḳṣūdadur
Hem ḥadīṯüñ baʿżı dir mesʿūdedür

1637. [577] Cumʿa günin ṣavme itme iḫtiṣāṣ
Hem ḳıyāma gicesin ḳılma menāṣ[294]

1638. [578] Belki ẕikre hem ṣalāte iḫtiṣāṣ
Olsa gökçek didiler ehl-i ḫalāṣ

[22a]

[294] Müstensih, 1637. ve 1638. beyitlerin 2. mısralarını çapraz yazmış, beyitleri çapraz olarak noktalarla birbirine bağlamıştır HM.

1639. [579] Mescīd içre eglene baʿde'l-ferāġ
ʿAṣrī ḳalmaḳ ḳaṣdına ḳıla yarāġ

73b

1640. [580] Ḥacc u ʿumre isteyen Ḥaḳ'dan müdām
ʿAṣrı ḳılsun eylesün virdin tamām

1641. [581] Uyıdı ḳable'z-zevāl baʿżu'l-kirām
Cumʿadan soñra yidiler hem ṭaʿām

1642. [582] Baʿżılar gün evvelinde yatdılar
Ḫoş hużūrile menāma gittiler

1643. [583] Evvelinde uymāḳ vüsʿātdurur
Ḳalbe rāḥat[295] cisme hem ṣıḥḥat durur

1644. [584] Ger be-ḫāʾhī baḫt u devlet ber-devām
Ber Nebī gū eṣ-ṣalātü ve's-selām

ON ÜÇİNCİ FAṢIL: İKİ BAYRĀM SÜNNETLERİN BEYĀN İDER

[295] rāḥat: raḥmet YB.

1645. [585] İy ʿaḳāyid beytine mihmān olan
Vi ḥaḳāyıḳ ʿīdine ḳurbān olan

1646. [586] Sünnetinden oldı ʿīdüñ her ḳula
Gicesin aʿmāl ile iḥyā ḳıla

1647. [587] Çünki bayram gicesi oldı şerīf
Ol gice meşġūl olursa key laṭīf

1648. [588] Zīre ḳalbe oldurur aṣlu'l-ḥayāt
Ol gice meşġūl olan bulur necāt

Fe fi'l-ḥadīṯi: Men aḥyā leylete'l-ʿīdeyni lem yemüt ḳalbühū ḥīne yemūtü'l-ḳulūb.

1649. [589] Bu ḥādīṯde emridibdür ol Ḥabīb
Dertlü diller derdine oldur ṭabīb

1650. [590] Bir kimesne iki bayram gicesi
Ḳılsa iḥyā neyler aña ḫocası

74a

1651. [591] Ḳalbi olmaz şol zamān k'ola ḳulūb
Faẓlın inʿām ide ʿAllāmü'l-ġuyūb

[22b]

1652. [592] İkisinde daḫı ṭañla ġuslide
Geye gökçek ṭonların daḫı[296] nide[297]

1653. [593] Ṭ̣ībile ola muʿaṭṭar ol zamān
Pāk ola hem ḥaẓẓide andan revān

1654. [594] Orucuñ bayramı güñ budur s̱evāb
Yimedin hem çıḳmaya [298] ehl-i ṣavāb

1655. [595] Dilerise ṭatlū ola cünbüşi
Ḫurmadan tek yiye ol gün o[299] kişi

1656. [596] ʿIyd-i aḍḥā ḳılmayınca yimeye
Yimege olgün ṣabaḥdan ivmeye

1657. [597] Gele bula kendünüñ ḳurbānını

[296] daḫı: ṣoñra YB.
[297] Derkenarda "ṣoñra" kelimesi tespit edilmiştir HM.
[298] "bu" kelimesi sehven yazılmıştır HM.
[299] o: ol YB.

Yiye andan rāḥat ide cānını

1658. [598] İki bayramda çıka yayan gide
Atlu olmasun kim ādem incide

1659. [599] Çıḳsa ḳurbān bayramı gün kāmurān
Yüriye tekbīr ide pīr ü cüvān

1660. [600] Menzil u mescidde tekbīr eyleye
Yolda çarsū içre tek̲sīr eyleye

1661. [601] Hem muṣallāda ide tekbīrini
Cehr ile itmek gerek tedbīrini

1662. [602] Minbere cehd eyleye ola yaḳīn
İstimāʿı[300] z̲ikr ide[301] merd-i emīn

1663. [603] Çıḳa taʿcīl naḥr gün ṭaşra imām
Hem ṣalāt emrine ide ihtimām

74b

[300] istimāʿı: istimāʿ YB.
[301] ide: eyleye YB.

1664. [604] Fıṭr gün çıḳmaġı teʾḫīr eyleye
Ṭūra biraz çıḳa tedbīr eyleye

1665. [605] Minber üzre ẕikr ide ol gün imām
Nāsı olgün ḳındura ber-ihtimām

1666. [606] Fıṭre iḥsān emrine terġīb ide
Ġıll u ġışdan ḳalbini tehẕīb[302] ide

[23a]

1667. [607] Hem mesākīn ṭoymaġa iṭʿām ile
Ḫoş tesellī eyleye inʿām ile

1668. [608] Tā faḳīrler ol gün ola muġtenem
Aġniyā iġnāsı ola munḳasem

1669. [609] Çekmeyeler ol gün içre iḥtiyāc
Olmayalar kimse bāri ṣusuz aç

1670. [610] Mısr içinden cümle-i insān çıḳa
Ḥattā ḳullar hem-çünān ṣıbyān çıḳa

[302] tehẕīb: şehdīb YB.

1671. [611] Çıḳalar ʿavratlar ol gün cuḳile
Tā ki şevket bula İslām şevḳile

1672. [612] İllā ḥāyıż ʿavrat evde otura
Ẕikr ile ḳıla duʿā el götüre

1673. [613] Kendüñi yol olmaya merciʿ aña
Ġayri yoldan gele ol evden yaña

1674. [614] Oldı ruḫṣat ḳoşa adın her kişi
Hem silāḥ oynatmaḳ ola cünbüşi

1675. [615] Çünki vardur saña bugün iḳtidār
Cān gözin açmaḳ gerek bil-iʿtibār

1676. [616] Gör muṣallā nice cemʿ eyler ünās
Āḫiret[303] aḥvālin it bundan [304] ḳıyās

75a

[303] Āḫiret: Āḫirin YB.
[304] Burada üstü çizilmiş bir "ḫalāṣ" kelimesi vardır HM.

1677. [617] Ḫalḳ-ı ʿālem ṣan ḳubūrından ṭurur
ʿArż-ı ḥāle her biri bir bir yürür

1678. [618] Nice gelür gör buları fevc fevc
Cūşa geldi ṣanki deryā itdi mevc

1679. [619] Bugün olan ṣaflara eylere naẓar
Āḫiret ṣaflarına yiter ʿiber

1680. [620] Ṣoñra kim evlādına bunlar gelür
Meclīs eyler her biri yir yir ölür

1681. [621] Rūz-ı ḥaşruñ dönüşi budur hemān
Kimi yaḫşi olusar kimi yemān

[23b]

1682. [622] Kimi cennet içre ola müstedām[305]
Kimi nāra yanmış ola pür-melām

1683. [623] Kimi maḳbūl lüṭfile olur emīr
Kimi merdūd cevrile olur ḥaḳīr

[305] müstedām: muḳtedām YB.

1684. [624] Ol Ḥabibüñ ḥürmetiçün yā Kerīm
Yirimizü cennet eyle[306] yā Raḥīm

1685. [625] Ger ʿināyet olmasa senden bize
Ḫalḳ-ı ʿālem cümlesi bizden bize

1686. [626] Ol Ḥabībüñ faḫr-ı ʿālem Muṣṭafā
Ḥürmetine raḥm iderseñ ẕī-ṣafā

1687. [627] Ümmetinün çün şefiʿi ol imām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve’s-selām[307]

ON DÖRDÜNCİ FAṢIL: YAĠMUR İSTEMEK VE GÜN VE AY ṬUTULMAḲ VE ANLARA MÜTEʿALLIḲ DUʿĀLARIN BEYĀN İDER

1688. [628] İy Ḫudādan isteyen avn ü ʿaṭā
Yaġsa yaġmur al götür eyle duʿā

75b

[306] “eyle” kelimesi YB’de yoktur.
[307] Ḳul … ve’s-selām: Ḳul ʿāleyhi bi’ṣ-ṣalāti ve’s-selām HM.

1689. [629] Ol zamān maḳbūl olur budur ḫaber
Ḫayrı iste olmasun dirseñ żarar

1690. [630] Yaġmasa yaġmur kesilse bir zamān
El-emān min sū'īnā s̱ümme'l-emān

1691. [631] Gün gibi rūşen cemālüñ ṭunmasun
Ay bigi altuña ʿisyān ḳonmasun

1692. [632] Gün ṭutulsa didiler aña küsūf
Ay ṭutulsa didiler aña ḫusūf

1693. [633] Bilsün ol ḳul ger ola gökde küsūf
Gice içre ya aya ola ḫusūf

1694. [634] Āyeti Ḥaḳ'dur Ḫudā'dan bī-gümān
El-emān min cürminā s̱ümme'l-emān

1695. [635] Bir ʿalāmetdür bunuñile ḳulları
Ḳorḳudur Ḥaḳḳ egri gitse yolları

[24a]

1696. [636] Bir kişi ölmesine maḫṣūṣ degül
Ġayrısına hem-çünān manṣūṣ degül

1697. [637] Gökde olsa bu ʿalāmet nāgehān
Ṣıġınalar Ḫālıḳ'a ḫalḳ ol zamān

1698. [638] Eyleyeler el açup düpdüz duʿā
Daḫı tevbe ideler budur revā

1699. [639] Ḥaḳ teʿālā[308] raḥmetin iste müdām
Eyle iḥsān ḳıl namāzı iy hümām

1700. [640] Bir münādī çaġıra ḫalḳ işide
Kim işitse aña göre iş ide

1701. [641] Diye ol dem refʿ-i ṣavt idüb ṣalāt
Cāmiʿa cemʿ olana olur necāt

76a

1702. [642] Ulu mescīd içre cümle cemʿ ola
Efḍal oldur ġayra nisbet şemʿ ola

[308] teʿālā: teʿālādan YB.

1703. [643] Pes taẕarruʿ ideler idüb duʿā
Hem namāza saʿy ideler hem ṣenā

1704. [644] Güçleri yitdükçe nāliş ideler
Tā fezaʿ keşf ola andan gideler

1705. [645] Bunda sünnet nāsīle ḳılmaḳ imām
İki rekʿat bil budur ḫayru'l-kelām

1706. [646] Pes sücūdı hem rükūʿı hem ḳıyām
Eṭval ola yaʿnī uzun ve's-selām

1707. [647] Her birinden oḳuya iḫfā ide
Aya güne gele tā kim incile

1708. [648] Ger bulardan ġayrı ḳorḳunç göreler
Başlu başına namāza ṭuralar

1709. [649] Daḫı āzād ideler erkek dişi
Tā kim āsān ideler müşkil[309] işi

[309] ideler müşkil: ḳılalar şekil YB.

1710. [650] Ger ḳatı yil esse ḳılsa çok żarar
Ṣıġınalar Ḫālıḳ'a budur ḥaber

[24b]

1711. [651] Yilden olan şerri Allāh defʿ ider
Hem yil içre şerri cümle defʿ ider

1712. [652] Gürlese gök Ḥaḳḳ'a tesbīḥ ideler
Cism u cānı anda tefriḫ ideler

1713. [653] Kāyināt̲uñ mefḫarı ḳuṭbu'l-enām
Ḳulʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve's-selām

1714. [654] Ḳatı yil esse çökerdi dizini
Saʿy idüb göge ṭutardı yüzini

76b

1715. [655] Bu duʿāyı vird iderdi ol zamān
İrmeye tā kimseye andan ziyān

Allāhümme'cʿalhā lenā riyāḥan ve lā tecʿalhā lenā rīḥan, Allāhümme lā taḳtülnā baʿżake ve lā tühliknā bi-ʿaẕābike ve ʿāffinā ḳable ẕālike.

1716. [656] Ger uçub iner görürseñ[310] yılduzı
Aña tābiʿ itme ṣaḳla sen gözi

1717. [657] Tā kim anda gelmeye göze żarar
ʿĀḳıl olan eyler andan bil ḥaẕer

1718. [658] Nāsile ṣaḥrāya çıḳa her imām
Anda istisḳā ideler iy hümām

1719. [659] Geyeler şol ṭonları kim her zamān
İşe güce gey didi pīr u cüvān

1720. [660] Yaʿnī yaġmur yaġmasa yir ḳurusa
Ekilen bitmese yerde çürüse

1721. [661] Cānlu cānsuz istese yaġmur yaġa
Yir yüzi maʿmūr ola yaġa ṭaġa

1722. [662] Meskenet birle duʿālar ideler

[310] görürseñ: görürse HM.

Derdine cānuñ devālar ideler

1723. [663] Ḫālıḳ'a tekbīr ideler ser-beser
Hem tażarruʿ ideler budur ḫaber

[25a]

1724. [664] İki rekʿat ḳıla nāsa ol imām
Oḳuya cehrile ide ihtimām

1725. [665] Döndüre ol dem ridāsın hem imām
Tā kim müṣmir ola emri ve's-selām

77a

1726. [666] Yaʿnī anuñ saġ yanın ala ṣola
Ṣol yanını hem-çünān ṣaġa-ṣola

1727. [667] Hem imām ide duʿāda ictihād
İki elin ḳaldura bula murād

1728. [668] Daḫı yaġmur istese Ḫaḳ'dan müdām
Cemʿ ide ṣāliḥleri bula merām

1729. [669] Hem żaīfler hem faḳīrler heb bile
Geleler yaġmur içūn iḫlāṣ ile[311]

1730. [670] Daʿvet ide cümle ḫalḳı bir yire
Tevbe ḳıluñ Ḥaḳḳ'a diye[312] her ere

1731. [671] Hem inābet birle idüñ ictināb
Raḥmet ide vire Allāh çoḳ s̲evāb

1732. [672] Her ḫaṭādan maġfiret ide[313] ṭaleb
Diye tā kim maġfiret ide Çalab

1733. [673] Ger ṣusuz ḳalmış buñalmış cānever
Olsa yaġmur dileye ol nāmuver

1734. [674] Hem ṣusuz ḳalmış żaʿīf oġlanlara
İstese yaġmur revādur anlara

1735. [675] Ola kim raḥmet ide[314] ol Kird-i gār
Yaġa yaġmur ola bunlar pāyidār

[311] Geleler … iḫlāṣ ile: Geleler iḫlāṣiçün yaġmur içūn iḫlāṣ ile HM.
[312] Ḥaḳḳ'a diye: diye Ḥaḳḳ'a YB.
[313] İde: idüñ YB.
[314] ide: ḳıla HM.

1736. [676] İçeler ṣu bulalar andan ṣafā
Fedʿu bi'llāhi murāden ḳad kefā

1737. [677] Aça başın yaġsa yaġmur ol imām
Nitekim itdi Nebī faḫru'l-enām

1738. [678] Ger be-ḫāʾhī baḫt u devlet ber-devām
Ber Nebī gū eṣ-ṣalātü ve's-selām

77b [25b]

ON BEŞİNCİ FAṢIL: ẒİKİR SÜNNETLERİ BEYĀNINDADUR

1739. [679] Ẓikr-i Allāh eyleyen gelsün berü
Sırrile āh eyleyen gelsün berü

1740. [680] Nefse aʿmālüñ eşeddin eglesün
Ecr-i aʿẓam olan emri diñlesün

1741. [681] Bilsün anı ẓikr-i Ḥaḳ'dur cānile

Diye anı ṣıdḳıle[315] iẕʿān ile

1742. [682] Ḳalbe sayḳaldur açar pasın anuñ
Çigredür ḫoş vechile ṭasın anuñ

1743. [683] Daḫı imān cündüne oldur ʿalem
Ẕikir iden Allāh'ını[316] görmez elem

1744. [684] Hem nifaḳdan ḳurtarur bulur ḫalāṣ
Zīre ḳıldı Ḥaḳḳ'a varlıḳ iḫtiṣāṣ

1745. [685] Hem ʿibādet zübdesidür hem ṣalāḥ
Sırırına miftāḥ ider ehl-i necāḥ

1746. [686] Sünnetinden zikruñ iy ehl-i sürūr
Ḳalbi ẕākir içre ola ḫoş ḥużūr

1747. [687] Ḫāliṣ ola sırr-ı ẕikre şevḳile
Tā kim andan leẕẕet ala ẕevḳile

1748. [688] Dise Allāh ḳalbi ġāfil āh aña
İki ʿālem içre ḫaṣm Allāh aña

[315] ṣıdḳile: ẕikrile HM.
[316] Allāh'ını: Allāh'a YB.

1749. [689] Sünnetinden birisi budur müdām[317]
Ẕikri iḫfā ide bula iḥtirām

1750. [690] Ẕikr-i ẓāhir üzre bu efḍal durur
Çün menāzil ḳaṭʿ ider ekmel durur

78a

1751. [691] Ẕākir olan ẕikrile ola ṣafī
Pes gerekdür Ḫālıḳ'a ẕikr-i ḫafī

1752. [692] Yaʿnī gökçek eyleye anda nefes
Ṭayyibe der rīḥine feryād u ress

[26a]

1753. [693] Ẕikrini Allāh ider anuñ pesend
Emrini Allāh ider anuñ bülend

1754. [694] Yazulur divānına anuñ ṣevāb
Ḥaḳ budur va'llahu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb

[317] müdām: müstedām HM.

1755. [695] Efḍalini ẕikrüñ[318] ide iḫtiyār
Ol şehādet eylemekdür sāzkār

1756. [696] Hem şehādet lafżını meddeyleye
Māʿadāyı selb ide seddeyleye

1757. [697] Şöyle ḍarb ile gele cāndan dile
Cümle ʿużvı ḥażżını andan ala

1758. [698] Fe’ẕkürūhu beyne ḳavmin ġāfilūn
Tā şumā taḥsīn günde rūḥu’l-emīn

1759. [699] Ẕikre meşġūl ol girürseñ çārsuya
Tā ki senden ġafleti Allāh yuya

1760. [700] Ḫalḳı görseñ işleri sūd u ziyān
Ḳavme dilden ẕikruñı sen ol zamān

1761. [701] İsteyelüm ol Ḫudā’dan raḥmeti
Tā ki bizden[319] selbide her ġafleti

[318] ẕikrüñ: ẕikrünüñ YB.
[319] bizden: biz HM.

1762. [702] Hem şefîʿ olsun bize ḫayru’l-enām
Ḳul ʿaleyhi eṣ-ṣalātü ve’s-selām

ON ALTINCI FAṢIL: ṢALAVĀT VİRMEK BEYĀNINDADUR

SONUÇ

Bu tez, İmamzâde Muhammed b. Ebû Bekir'in Arapça olarak yazdığı *Şir'atü'l-İslâm* isimli eserin, Osmanlı ulemâsından Mehmed b. İbrâhim tarafından yapılmış bir tercümesi üzerine "*Manzûm Şir'atü'l-İslâm Tercümesi'nin Metin ve Tahlili*" ismiyle yapılmış bir çalışmadır. Çalışmaya konu olan HM nüshasının müstensihi ise Kâtib Muhammed İbni Derviş Sinân'dır. Eser Hicrî 911 senesinde yazılmıştır. YB nüshasında ise varak eksiğinden ötürü bu bilgilere ulaşılamamıştır. Bu çalışmada, eserin tamamı transkribe edilmiş fakat çalışmanın konusunun eserin ilk on beş faslından ibâret olduğu göz önünde bulundurularak yalnızca ilk on beş faslın transkripsiyonlu metni edisyon kritik yapılarak ortaya konmuştur. Esas alınan nüsha HM nüsnası olmasına rağmen vezne ve mânâya daha uygun olduğu düşünülen yerlerde YB nüshasından tercih edilen kelimeler de olmuştur. Metinde çoğu kelimenin yazımında bir tutarsızlık gözlenmiştir.

*Şir'atü'l-İslâm Tercümesi'*nin salt bir ilmihâl kitabı olmadığı, âdâb-ı muâşerete dâir daha geniş mevzûlara değindiği tespiti yapılmış ve Türk İslâm Edebiyatı açısından *Şir'atü'l-İslâm* tercümesinin mâhiyeti ve ehemmiyeti tespit edilerek ortaya konulmuştur. Eser kırk sekiz fasıldan oluşmakta ve her fasılda farklı bir konu anlatılmaktadır. Eser öğretici dinî-edebî bir metindir. Fıkhî meseleler farklı bir yaklaşımla ve üslûpla ele alınmıştır.

Eserin dili çok zengindir. Eser mesnevi tarzında, arûz vezninde ve "*Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*" kalıbında yazılmış manzûm bir tercümedir. Vezne uydurma çabasından olsa gerek, eserde dilimize yerleşmemiş olan çok sayıda Arapça, Farsça ve arkaik Türkçe kelimelere rastlanmıştır. Ancak Arapça'dan tercüme edilen dinî literatüre ait terimsel ifadelerin fazlalığından ve tercümenin manzûm oluşundan ötürü bu durum makûl karşılanmıştır.

Eserin manzûm olarak tercüme edilmiş olması, akıcı ve akılda kalıcı olmasını sağlamıştır. Eserdeki konular, Kur'an-ı Kerîm'den âyetlerle ve Hz. Peygamber'den

hadislerle desteklenmiş ve delillendirilmiştir. Ayrıca beyitlerde âyet ve hadislere lafzen ve mânen telmihlerde de bulunulmuştur. Eserde ibâdetle alâkalı mevzûlara değinildiği gibi görgü kuralları, geleneksel yiyecekler, tatlılar, şerbetler ve şifalı bitkilere de temas edilmiştir.

Sonuç olarak, kendi türünde popüler olan bir eserin manzûm bir tercümesini gün yüzüne çıkarmaya ve Türk İslâm Edebiyatı açısından ehemmiyetini ortaya koymaya çalıştık. Eserin çok sayıda şerh ve tercümesinin bulunması, daha çaplı araştırmaları mümkün kılmaktadır.

KAYNAKÇA

Akçiçek, Abdülkadir: **Müslümanın Görgü Kitabı Şir'atü'l-İslâm**, İstanbul, Sağlam Kitabevi, 1978.

Bursalı Mehmed Tâhir: **Osmanlı Müellifleri**, İstanbul, Matbaa-i Amire, H. 1333, C. II.

Cebecioğlu, Ethem: **Tasavvuf Terimleri ve Deyimeleri Sözlüğü**, İstanbul, Ağaç Yayınları, 2009.

Cici, Recep: "İMAMZÂDE, Muhammed b. Ebû Bekir," **DİA**, 2000, C:XXII, s. 210-211.

Çağbayır, Yaşar: **Ötüken Türkçe Sözlük**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007.

Dağ, Hakan:ʿÂbidî Ravzatü'l-İslâm (Giriş – İnceleme – Metin – Sözlük - Tıpkı basım) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstititüsü, 2002.

Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansilopedik Lugat**, 25. bs., İstanbul, Aydın Kitabevi Yayınları, 2008.

Dilçin, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, 3. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

Dinî Kavramlar Sözlüğü, Haz. Fikret Karaman, vd. İstanbul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları (Yeni Şafak Kültür Armağanı), 2009.

Erdoğan, Naim: **Şir'atü'l-İslâm Tercümesi,** İstanbul, Pamuk Yayıncılık, 2003.

F.Steingass, **Persian-English Dictionary**, Lübnan, Printed in Lebanon,1975.

İslâm Ahlâkı ve Âdâbı (Şir'atü'l İslâm) Haz., İmamzâde Muhammed el-Buharî, İstanbul, Fazilet Neşriyat, 2012.

Kanar, Mehmet: **Farsça-Türkçe Sözlük**, 3. bs., İstanbul, Say Yayınları, 2013.

Kara, Mustafa: **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi,** İstanbul, Dergah Yayınları, 2011.

Kâtib Çelebi, **Keşfü'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn**, Çev. Rüştü Balcı, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007, C. III.

Kur'ân-ı Kerîm Meâli, Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, 17. bs., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.

Mütercim Âsım Efendi, **Burhân-ı Katı**, Haz. Mürsel Öztürk, Derya Örs, 2. bsk., İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

Mütercim Âsım Efendi, **Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi**, Haz. Mustafa Koç, , Eyyüp Tanrıverdi, 6 c., İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013.

Öztürk, Seyfullah: Terceme-i Şir'atü'l-İslâm (Metin-Gramatikal Dizin) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Pala, İskender: **Ansiklopedik Divan Şiir Sözlüğü**, 13. bs., İstanbul, Kapı Yayınları, Aralık 2004.

Redhouse, James William: **Türkçe-İngilizce Redhouse Sözüğü**, İstanbul, Redhouse Yayınevi, 1991.

Seyyid Alizade: **İslâm Yolu**, Çev., Lutfullah Uyan, A. Faruk Meyan, 1. bs., İstanbul, Çelik Yayınevi, 1980.

Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Haz., Haluk İpekten, vd., Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988.

http://www.osmanlicaturkce.com